

SOCIALINĖS GEROVĖS TYRIMAI

Mokslo darbai · Research Papers

SOCIAL INQUIRY INTO WELL-BEING

23(1)
2025

ISSN 2783-5502 (online)

doi:10.13165/SD



Uniwersytet
Wrocławski





Mykolas Romeris
universitetas

ISSN 2783-5502 (online)

doi:10.13165/SD

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

SOCIALINĖS GEROVĖS TYRIMAI

Mokslo darbai

2025, 23(1)

SOCIAL INQUIRY INTO WELL-BEING

Research Papers

2025, 23(1)

Vilnius

2025

Vyriausioji redaktorė: **prof. dr. Irena Žemaitaitytė**, *Mykolo Romerio universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S)
 Atsakingoji redaktorė: **prof. dr. Rita Raudeliūnaitė**, *Mykolo Romerio universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S)

Nariai:

1. **Prof. dr. Miu Chung Yan**, *Britų Kolumbijos universitetas, Kanada* (socialinis darbas, 05 S);
2. **Prof. dr. Leta Dromantienė**, *Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva* (vadyba ir administravimas, 03 S);
3. **Prof. dr. Lilija Duoblienė**, *Vilniaus universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S);
4. **Prof. dr. Valdonė Indrašienė**, *Mykolo Romerio universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S);
5. **Doc. dr. Ieva Kuginytė-Arlauskienė**, *Vakarų Norvegijos taikomųjų mokslų universitetas, Norvegija* (edukologija, 07 S);
6. **Doc. dr. Mare Leino**, *Talino universitetas, Estija* (socialinio darbo filosofija, 05 S);
7. **Doc. dr. Elena Luppi**, *Bolonijos universitetas, Italija* (edukologija, 07 S);
8. **Prof. dr. Natalija Mažeikienė**, *Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S);
9. **Prof. dr. Odeta Merfeldaitė**, *Mykolo Romerio universitetas, Lietuva* (edukologija, 07 S);
10. **Prof. dr. Sarmitė Mikulionienė**, *Lietuvos socialinių mokslų centras, Lietuva* (sociologija, 05 S);
11. **Prof. dr. Silvana Mordeglija**, *Genujos universitetas, Italija* (socialinis darbas, 05 S);
12. **Doc. dr. Svitlana Paschenko**, *Taraso Ševčenkos nacionalinis Kijevo universitetas, Ukraina* (psichologija, 06 S);
13. **Doc. dr. Marketa Rusnakova**, *Ružomberoko Katalikų universitetas, Slovakija* (socialinis darbas, 05 S);
14. **Prof. dr. Songul Sallan Gul**, *Suleimano Demirelio universitetas, Turkija* (sociologija, 05 S);
15. **Doc. dr. Alessandro Sicora**, *Trento universitetas, Italija* (socialinis darbas, 05 S);
16. **Prof. dr. Leona Stašova**, *Hradec Kralove universitetas, Čekija* (socialinis darbas, 05 S);
17. **Prof. dr. Mara Tognetti**, *Neapolio Federiko II universitetas, Italija* (sociologija ir socialiniai tyrimai, 05 S);
18. **Doc. dr. Lolita Vilka**, *Rygos Stradinio universitetas, Latvija* (filosofija, 01 H);
19. **Prof. dr. Jorge Fernández del Valle**, *Oviedo universitetas, Ispanija* (psichologija, 06 S);
20. **Prof. dr. Eric Daniel Widmer**, *Ženevos universitetas, Šveicarija* (sociologija, 05 S).

Periodinio recenzuojamo mokslo darbų leidinio „*Socialinės gerovės tyrimai*“ tikslas – skatinti dialogą tarp įvairių socialinių mokslų krypčių mokslininkų (socialinės politikos, socialinio darbo, sociologijos, edukologijos, psichologijos, ir kt.) bei plėtoti Lietuvos, Rytų ir Vidurio Europos regiono šalių, Europos Sąjungos valstybių socialinės raidos bei jų gyventojų socialinių problemų tarpdisciplininius tyrimus.

Leidinyje „*Socialinės gerovės tyrimai*“ skelbiami originalūs moksliniai straipsniai ir mokslinių monografijų, kitų leidinių recenzijos, tezės, kitos informacinio pobūdžio publikacijos, parašytos lietuvių arba anglų kalbomis. Redaktorių kolegijos nutarimu minėtos publikacijos gali būti leidžiamos ir kitomis kalbomis. Mokslo darbų leidinyje „*Socialinės gerovės tyrimai*“ spausdinami moksliniai straipsniai socialinės politikos, socialinio darbo, sociologijos, edukologijos ir psichologijos tematika.

Mokslo darbai „*Socialinės gerovės tyrimai*“ (iki 2021 m. leidžiami pavadinimu „*Socialinis darbas*“) leidžiami nuo 2002 metų, įtraukti į Ulrich's, PROQUEST, DOAJ, C.E.E.O.L.

Žurnalas leidžiamas 2 kartus per metus gegužės ir lapkričio mėnesį.

Straipsniai yra recenzuojami taikant slaptąjį recenzavimo metodą ne mažiau kaip dviejų redaktorių kolegijos paskirtų recenzentų. Straipsniai spausdinami lietuvių arba anglų kalbomis.

Redakcijos adresas:

Mykolo Romerio universitetas Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
 Edukologijos ir socialinio darbo institutas
 Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
 Elektroninis paštas zvsf@mruni.eu
<http://socialines-geroves-tyrimai.mruni.eu>

Visos leidinio leidybos teisės saugomos. Šis leidinys arba kuri nors jo dalis negali būti dauginami, taisomi ar kitu būdu platinami be leidėjo sutikimo.

Editor-in-Chief: **Prof. Dr. Irena Žemaitaitytė**, *Mykolas Romeris University, Lithuania* (Education Science, 07 S)
 Executive Editor: **Prof. Dr. Rita Raudeliūnaitė**, *Mykolas Romeris University, Lithuania* (Education Science, 07 S)

Editorial Board:

1. **Prof. Dr. Miu Chung Yan**, *British Columbia University, Canada* (Social Work, 05 S);
2. **Prof. Dr. Leta Dromantienė**, *Vytautas Magnus University, Lithuania* (Management and Administration, 03 S);
3. **Prof. Dr. Lilija Duoblienė**, *Vilnius University, Lithuania* (Education Science, 07 S);
4. **Prof. Dr. Valdona Indrašiienė**, *Mykolas Romeris University, Lithuania* (Education Science, 07 S);
5. **Doc. Dr. Ieva Kuginytė-Arlauskienė**, *Western Norway University of Applied Sciences, Norway* (Education Science, 07 S);
6. **Doc. Dr. Mare Leino**, *Tallinn University, Estonia* (Philosophy in social work, 05 S);
7. **Doc. Dr. Elena Luppi**, *University of Bologna, Italy* (Education Science, 07 S);
8. **Prof. Dr. Natalija Mažeikienė**, *Vytautas Magnus University, Lithuania* (Education Science, 07 S);
9. **Prof. Dr. Odeta Merfeldaitė**, *Mykolas Romeris University, Lithuania* (Education Science, 07 S);
10. **Prof. Dr. Sarmitė Mikulionienė**, *Lithuanian Centre for Social Sciences, Lithuania* (Sociology, 05 S);
11. **Prof. Dr. Silvana Mordegli**, *University of Genova, Italy* (Social Work, 05 S);
12. **Doc. Dr. Svitlana Paschenko**, *Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine* (Psychology, 06 S);
13. **Doc. Dr. Marketa Rusnakova**, *Catholic University in Ružomberok, Slovak Republic* (Social work, 05 S);
14. **Prof. Dr. Songul Sallan Gul**, *Suleyman Demirel University, Turkey* (Sociology, 05 S);
15. **Doc. Dr. Alessandro Sicora**, *University of Trento, Italy* (Social Work, 05 S);
16. **Prof. Dr. Leona Stašova**, *University Hradec Kralove, Czech Republic* (Social Work, 05 S);
17. **Prof. Dr. Mara Tognetti**, *Milano Bicocca University, Italy* (Sociology and Social Research, 05 S);
18. **Doc. Dr. Lolita Vilka**, *Rīga Stradiņš University, Latvia* (Philosophy, 01 H);
19. **Prof. Dr. Jorge Fernández del Valle**, *University of Oviedo, Spain* (Psychology, 06 S);
20. **Prof. Dr. Eric Daniel Widmer**, *University of Geneva, Switzerland* (Sociology, 05 S).

The periodical peer-reviewed journal "*Social Inquiry into Well-Being*" aims to promote dialogue between researchers from different branches of social science (social policy, social work, sociology, education, psychology, etc.) and to present interdisciplinary studies on social development and population problems in Lithuania, the EU, Eastern and Central European.

"*Social Inquiry into Well-Being*" publishes original scholarly articles, reviews of scholarly monographs and other publications, academic theses and other informative publications in the Lithuanian and English languages. Upon a decision by the Editorial Board, publications in other languages may be included. The academic journal "*Social Inquiry into Well-Being*" publishes articles dealing with issues in the fields of social policy, social work, sociology, psychology and education.

"*Social Inquiry into Well-Being*" (until 2021 title "*Social Work*") has been published since 2002 and is included in the Ulrich's, PROQUEST, DOAJ, C.E.E.O.L.

The journal is published twice a year (in May and November).

Articles are reviewed by applying the double-blind method (the identities of the author(s) and reviewers are kept unknown). Each article is appointed at least two referees (scientists with a degree in the relevant field). Articles are published in Lithuanian or English.

Address:

Mykolas Romeris University Faculty of Human and Social Studies
 Institute of Educational Sciences and Social Work
 Ateities st. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania
 E-mail: zvzf@mruni.eu
<http://social-inquiry-into-well-being.mruni.eu>

"*Social Inquiry into Well-Being*" is copyright-protected. The publication cannot be reproduced, amended or otherwise distributed without the publisher's prior consent

TURINYS • CONTENTS

I. EDUKOLOGIJA EDUCATION SCIENCE

1. Ina Kovaliova, Jolita Dudaitė

IKT ĮRANKIŲ PANAUDOJIMAS MOKYKLOS VALDYMO SISTEMOJE. USE OF
ICT TOOLS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF SCHOOL5

II. SOCIALINIS DARBAS SOCIAL WORK

2. Brian Ven Climaco Bag-ao

‘IN NUMBER THERE IS STRENGTH’: MULTI-AGENCY COLLABORATIVE
STRATEGIES FOR COMBATING ONLINE SEXUAL ABUSE AND
EXPLOITATION OF CHILDREN (OSAEC) IN CAGAYAN DE ORO CITY,
PHILIPPINES 26

3. Vida Gudžinskienė, Jolita Jurgelevičienė

ŠEIMINIUOSE NAMUOSE GYVENANČIŲ VAIKŲ ĮGALINIMO PROCESĄ
LEMIANTYS VEIKSNIAI. FACTORS INFLUENCING THE EMPOWERMENT
OF CHILDREN LIVING IN FAMILY-BASED HOMES 58

4. Regina Krukonienė, Jautrė Ramutė Šinkūnienė

VIZUALIOJO MENO SOCIALINĖ REIKŠMĖ PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ
CENTRUOSE. THE SOCIAL SIGNIFICANCE OF VISUAL ART IN ASYLUM
SEEKERS’ CENTRES 76

III. PSICHOLOGIJA PSYCHOLOGY

5. Liana Spytska

THE IMPACT OF A POSITIVE WORLDVIEW ON QUALITY OF LIFE: ASPECTS
OF PSYCHOLOGICAL, SOCIAL, AND PHYSIOLOGICAL WELL-BEING..... 102

IKT ĮRANKIŲ PANAUDOJIMAS MOKYKLOS VALDYMO SISTEMOJE

Ina Kovaliova

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Telefonas +370 5 2714625
Elektroninis paštas inkovaliova@stud.mruni.eu

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Telefonas +370 5 2714625
Elektroninis paštas jolitad@mruni.eu

Pateikta 2025 m. balandžio 2 d.

Parengta spausdinti 2025 m. gegužės 19 d.

DOI: 10.13165/SD-25-23-1-01

Anotacija

Šiame tyrime nagrinėjamas informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) įrankių naudojimas X mokyklos valdymo sistemoje (MVS) ir jų poveikis mokyklos veiklai. Tyrimo mokslinė problema – nepakankamas IKT įrankių potencialo išnaudojimas mokyklų administraciniame darbe, ypač atsižvelgiant į koncepcijos „Švietimas 5.0“ kontekstą. Koncepcijoje pabrėžiama IKT svarba kuriant šiuolaikišką ir įtraukią mokymosi aplinką, kurioje mokiniai skatinami įgyti žinių, jas pritaikyti praktiškai, ugdyti problemų sprendimo gebėjimus ir bendradarbiauti. Siekiant išnagrinėti problemą keliamas klausimas: kaip IKT integravimas veikia konkrečios mokyklos MVS ir koks yra šio integravimo poveikis mokyklos veiklai?

Tyrime keliamos hipotezės:

H₁: IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams.

H₂: IKT įrankiai turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių kompetencijoms.

H₃: IKT įrankių naudojimo dažnumas turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių požiūriui į IKT.

Tyrime taikyta atvejo analizės strategija. Atvejo analizei pasirinkta X mokykla – privati didmiesčio gimnazija, kurioje nuo 2018 m. vykdoma intensyvi skaitmenizacija. Ši mokykla pasirinkta dėl aktyvaus IKT diegimo ir ilgametės patirties naudojant MVS, leidžiančių giliau išanalizuoti IKT įrankių integraciją. Atvejui ištirti duomenys rinkti taikant tikslinės grupės metodą, dokumentų analizę ir anketinę apklausą. Šiame straipsnyje pateikiami keli esminiai anketinės apklausos analizės rezultatai. Duomenų analizei naudota aprašomoji ir inferencinė statistika.

Tyrimo rezultatai parodė, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, gerina darbuotojų požiūrį į IKT taikymą ir kelia darbuotojų kompetencijas. Duomenų analizė atskleidė statistiškai reikšmingą koreliaciją tarp IKT įrankių naudojimo dažnumo ir paminėtų aspektų.

Tyrimo išvados gali būti naudingos kitoms mokykloms, siekiančioms efektyviau integruoti IKT įrankius į savo valdymo sistemas. Šios įžvalgos gali būti panaudotos kuriant ir įgyvendinant IKT integracijos strategijas, siekiant pagerinti mokyklų veiklos efektyvumą.

Reikšminiai žodžiai:

IKT įrankiai, mokyklos valdymo sistema, „Švietimas 5.0“, skaitmenizavimas, technologijų integracija.

Įvadas

Informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) integracija į švietimo sektorių pastaraisiais metais sparčiai auga (Afari, 2023) ir didina ne tik mokymo ir mokymosi, bet ir mokyklų administravimo efektyvumą (Almaghrabi, 2024). Šis procesas yra neatsiejamas nuo šiuolaikinės visuomenės, jis skatina inovacijas ir kūrybiškumą, kurie yra būtini siekiant sėkmingai prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos (Dzemydienė ir kt., 2023). Konceptijoje „Švietimas 5.0“ pabrėžiama IKT svarba kuriant šiuolaikišką ir įtraukią mokymosi aplinką, kurioje mokiniai skatinami ne tik įgyti žinių, bet ir jas taikyti praktiškai, ugdytis problemų sprendimo gebėjimus ir bendradarbiauti.

Vis dėlto, nepaisant akivaizdžių IKT teikiamų galimybių, mokyklų administravimo srityje vis dar susiduriama su iššūkiais, susijusiais su nepakankamu IKT įrankių potencialo išnaudojimu. Šis neatitikimas tarp IKT potencialo ir realaus jo panaudojimo ypač ryškus mokyklų valdymo sistemose (MVS) – jos dažnai yra pasenusios ir neatitinka šiuolaikinių poreikių (Šaparnis ir Šaparnienė, 2005).

Šio tyrimo mokslinė problema – nepakankamas IKT įrankių potencialo išnaudojimas mokyklų administraciniame darbe, ypač atsižvelgiant į koncepcijos „Švietimas 5.0“

kontekstą. Nepakankamas IKT įrankių potencialo išnaudojimas aktualus ne tik Lietuvos mokyklose, bet ir visame pasaulyje – daugelis švietimo įstaigų susiduria su sunkumais diegiant ir efektyviai naudojant IKT savo veikloje (Dudaitė ir Kvietkauskaitė, 2024).

Siekiant išsamiau išnagrinėti šią problemą, keliamas klausimas: kaip IKT integravimas veikia konkrečios mokyklos MVS ir koks yra šio integravimo poveikis mokyklos veiklai? Šis klausimas apima ne tik kiekybinių rodiklių, tokių kaip laiko sąnaudos ar administracinių procesų efektyvumas, vertinimą, bet ir kokybinių aspektų, tokių kaip darbuotojų pasitenkinimas, kompetencijų tobulinimas ir IKT įrankių poveikis mokymosi procesui, analizę.

Tyrimo tikslas – ištirti IKT įrankių panaudojimo poveikį X gimnazijos valdymo sistemoje.

Tyrimo objektas – IKT įrankių panaudojimo poveikis X gimnazijos valdymo sistemoje.

1. Teorinės įžvalgos

Informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) integracija į švietimo įstaigų valdymo sistemas (MVS) pastarąjį dešimtmetį sulaukė didelio dėmesio dėl savo potencialo pagerinti administracinius procesus ir mokymo kokybę (Sezen-Gultekin ir Hamutoglu, 2020). Šios technologijos apima įvairias mokymo, vertinimo ir administravimo priemones, kurios, tinkamai pritaikytos, gali žymiai padidinti mokyklos veiklos efektyvumą (Tagalou ir kt., 2013). IKT įrankiai švietimo srityje gali būti skirstomi pagal jų funkcionalumą ir pritaikymo sritį. Pagal funkcionalumą jie apima bendravimo priemones, informacijos paieškos sistemas ir turinio kūrimo įrankius. Pagal pritaikymo sritį jie skirstomi į mokymo, vertinimo ir administravimo įrankius (Ghavifekr ir Rosdy, 2015). Ši klasifikacija padeda identifikuoti tinkamiausias technologijas konkrečioms švietimo tikslams pasiekti.

Viena iš sparčiausiai besivystančių IKT sričių, turinti didelį potencialą švietime, yra dirbtinis intelektas (DI) (Baker ir Siemens, 2018). Jis gali būti naudojamas mokymuisi individualizuoti, grįžtamajam ryšiui mokiniams ir mokytojams teikti ir administracinėms užduotims automatizuoti. Pavyzdžiui, DI mokymosi analitikos sistemos gali analizuoti mokinių duomenis, identifikuoti jų stiprybes, silpnybes ir pateikti mokytojams rekomendacijas, kaip pritaikyti mokymo metodus individualiems poreikiams (Micheni ir kt., 2024). Be to, DI gali padėti gerinti ugdymo procesą optimizuodamas mokymo krūvį ir suteikdamas greitą grįžtamąjį ryšį (Wang ir kt., 2024).

Koncepcijoje „Švietimas 5.0“ pabrėžiamas individualizuotas mokymasis, kūrybiškumo ugdymas ir technologijų integravimas į ugdymo procesą. MVS gali vaidinti esminį vaidmenį įgyvendinant šias idėjas, suteikdamos mokykloms duomenų analizės ir vizualizacijos įrankius, skatindamos bendradarbiavimą ir bendruomeniškumą ir palaikydamos mokymąsi visą gyvenimą (Ahmad ir kt., 2023) (žr. 1 pav.). Šiuolaikinės MVS, naudojant debesų kompiuterijos technologijas ir DI, gali padėti mokykloms įgyvendinti koncepcijos „Švietimas 5.0“ principus ir pagerinti mokinių pasiekimus (Al-Rahmi ir kt., 2021). Šios technologijos taip pat leidžia lengviau įgyvendinti duomenų sinchronizavimą ir dalijimąsi

tarp mokytojų, administracijos ir kitų švietimo sistemos dalyvių, būtiną norint padaryti mokymosi ir valdymo procesą efektyvesnį.



1 pav. IKT įrankiai, būtini švietimo įstaigos administracijos darbe, iš koncepcijos „Švietimas 5.0“ perspektyvos

Figure 1. ICT tools necessary for the work of the administration of an educational institution in the “Education 5.0” perspective

Nepaisant akivaizdžios naudos, IKT ir DI integruojant į MVS susiduriama su tam tikrais iššūkiais. Vienas pagrindinių yra technologinės infrastruktūros trūkumas, apsunkinantis naujų sistemų diegimą ir naudojimą (Selwyn, 2019). Be to, efektyviai naudoti šias technologijas gali trukdyti mokytojų ir administracijos darbuotojų skaitmeninių kompetencijų stoka (Wong ir Daud, 2018). Taip pat svarbu atsižvelgti į etinius aspektus, susijusius su duomenų privatumu ir saugumu, ypač naudojant DI sprendimus (Oye ir kt., 2024).

Kai kurios šalys jau sėkmingai integravo DI į savo švietimo sistemas ir pasiekė teigiamų rezultatų. Pavyzdžiui, Suomijoje DI naudojamas mokinių pažangai stebėti ir mokymui personalizuoti, o Singapūre – administraciniam procesams optimizuoti ir mokytojų darbo krūviui mažinti (Wang ir kt., 2024). Šie pavyzdžiai rodo, kad tinkamai įgyvendintos IKT strategijos gali žymiai pagerinti švietimo kokybę ir padidinti efektyvumą.

IKT ir DI integracija į mokyklų valdymo sistemas turi didelį potencialą transformuoti švietimo sektorių, pagerinti administracinius procesus ir mokymo kokybę. Vis dėlto siekiant sėkmingo šių technologijų įgyvendinimo būtina atsižvelgti į infrastruktūros, personalo mokymo ir etikos klausimus.

2. Tyrimo metodologija

Tyrimui pasitelkta atvejo analizės strategija. Atvejui parinkta X mokykla – privati diemiesčio gimnazija, kurioje nuo 2018 m. vykdoma intensyvi skaitmenizacija. Ši mokykla

demonstruoja sėkmingą MVS parengimą IKT integracijai tiek technologiniu, tiek žmogiškųjų išteklių aspektu. Mokykla pasižymi šiuolaikiška IKT infrastruktūra, įskaitant patikimą interneto ryšį, šiuolaikines technologijas (pvz., kompiuteriai, interaktyviosios lentos) ir nuolatinę techninę pagalbą mokyklos bendruomenei. Mokyklos aktyviai taiko debesų kompiuterijos sprendimus, tokius kaip „Office 365“ platforma (Nabil, 2010). Tai leidžia joms pasiekti didesnę lankstumą, efektyvumą ir mažinti išlaidas, susijusias su IKT infrastruktūros priežiūra.

2 pav. pavaizduota X mokyklos valdymo sistemos struktūra ir jos funkcijos. MVS prototipinė sistema buvo sukurta atsižvelgiant į funkcinės analizės rezultatus. Sistema leidžia automatizuoti tam tikrus mokyklos valdymo procesus, pagerinti duomenų rinkimą ir analizę, taip pat padeda gerinti bendravimą tarp mokyklos bendruomenės narių.

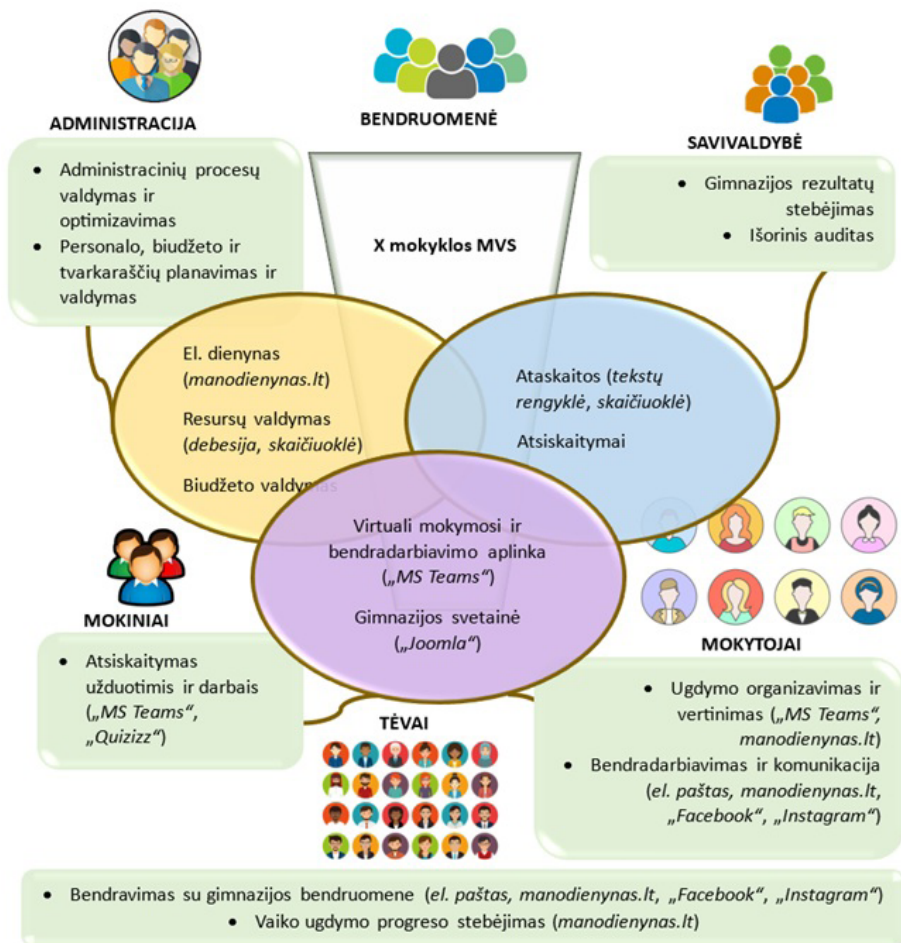


2 pav. X mokyklos valdymo sistemos struktūra (sudaryta remiantis Timotheou ir kt. (2022))

Figure 2. Structure of the management system of School X

3 pav. pavaizduota X mokyklos valdymo sistema, iliustruojanti naudojamus IKT įrankius. Siekiant sumažinti MVS diegimo rizikas, X mokykloje MVS buvo sukurta tik iš turimų ir naudojamų IKT įrankių. Sprendžiant iš MVS struktūros, neišvengiamas integruotas požiūris į naudojamus įrankius. Mokyklos personalas yra apmokytas naudotis MVS, jam sudarytos sąlygos suprasti visas MVS funkcijas. Taip pat mokykloje užtikrinama vadovybės

parama mokytojams. Mokyklos vadovai remia MVS diegimą ir naudojimą.



3 pav. X mokyklos valdymo sistema, naudojant IKT įrankius (sudaryta remiantis Lange ir Breiter (2009), Brazdeikis (2011))

Figure 3. School X management system using ICT tools

Tyrimo duomenys rinkti taikant mišrią metodiką, kurią sudaro tikslinės grupės metodas, dokumentų analizė ir anketinė apklausa. Šiame straipsnyje aprašoma tyrimo dalis, susijusi su anketine apklausa. Apklausoje dalyvavo visi mokyklos mokytojai. Tikslus mokytojų skaičius nenurodomas dėl etikos principų: kadangi privačių gimnazijų nėra daug, tikslus skaičius leistų nesunkiai identifikuoti įstaigą.

Statistinė duomenų analizė atlikta pasitelkiant aprašomąją statistiką, grafinį vaizdavimą, o hipotezių tikrinimas – Spearman koreliaciją ir tiesinę regresiją.

Atliekant šį tyrimą buvo vadovaujamasi griežtais etikos principais, siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių teises, gerovę ir duomenų apsaugą. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą, trukmę, procedūras ir galimą riziką. Prieš pradedant duomenų rinkimą, kiekvienam informantui buvo pateikta informuoto sutikimo forma, kurią jie galėjo perskaityti ir pasirašyti, patvirtindami savo savanorišką dalyvavimą tyrime. Formoje buvo aiškiai nurodyta, kad informantai turi teisę bet kuriuo metu atsisakyti dalyvauti tyrime be jokių neigiamų pasekmių. Tyrimo metu buvo užtikrinamas visiškas respondentų anonimiškumas. Anketose nebuvo renkami jokie asmens duomenys, kurie leistų identifikuoti respondentus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymu, tyrimo duomenys bus saugomi iki jų faktinio nereikalingumo nustatymo, kaip neterminuoto saugojimo mokslinių tyrimų dokumentai. Skaitmeniniai duomenys saugomi tyrėjų debesijos saugykloje, apsaugoti slaptažodžiu, o popieriniai dokumentai – užrakintoje spintelėje. Duomenų saugojimo būdai atitinka asmens duomenų apsaugos reikalavimus.

3. Tyrimo rezultatai

Siekiant patikrinti iškeltas tyrimo hipotezes ir nustatyti statistškai reikšmingus kintamųjų ryšius, taikyta koreliacinė ir regresinė analizės.

H_1 : IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams.

Siekiant patikrinti H_1 hipotezę, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, buvo analizuojami anketinės apklausos duomenys. Apklausoje respondentams buvo pateikti vertinti teiginiai apie IKT įrankių poveikį administraciniams procesams. Respondentų atsakymų dažnių pasiskirstymas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų pasitenkinimo darbo procesų efektyvumu dažnių lentelė (procentais, reikšmės sugrupuotos)

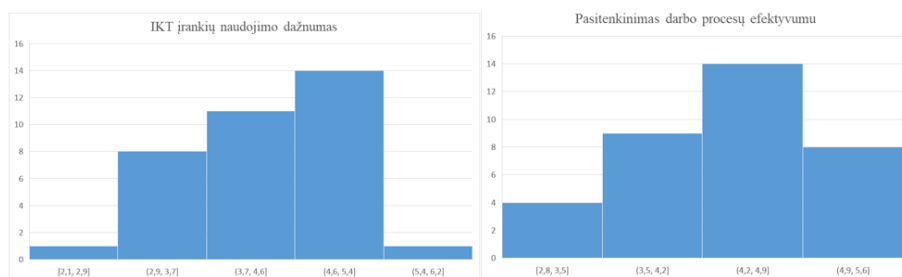
Table 1. Frequency table of the frequency of use of ICT tools and respondents' satisfaction with the efficiency of work processes (in percentages, values are grouped)

IKT įrankių naudojimo dažnumas	Pasitenkinimas darbo procesų efektyvumu						
	[2,75-3,35]	[3,35-3,65]	[3,65-3,95]	[3,95-4,25]	[4,25-4,55]	[4,55-4,85]	[4,85-5,15]
[2,1-3,1)	8,10%						
[3,1-4,1)	4,76%	3,17%	13,02%	3,81%	7,30%	5,56%	2,38%
[4,1-5,1)	0,95%			5,87%	14,13%	5,87%	8,89%
[5,1-6,1)					6,35%		9,84%

Duomenys rodo, kad dauguma respondentų sutinka arba visiškai sutinka su teiginiais, kad IKT įrankiai padeda sutaupyti laiko atliekant administracines užduotis (97,1 %)

ir leidžia efektyviau valdyti mokyklos išteklius (94,3 %). Šie rezultatai liudija, kad IKT įrankiai yra svarbūs ir naudingi X mokyklos administracijos darbo procesams. 1 lentelėje pateikti duomenys atskleidžia ryšį tarp IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų pasitenkinimo darbo procesų efektyvumu. Respondentai, kurie dažniau naudoja IKT įrankius, yra labiau linkę teigiamai vertinti darbo procesų efektyvumą. Ši tendencija pastebima visuose IKT įrankių naudojimo dažnumo intervaluose. Šie rezultatai rodo, kad IKT įrankiai gali turėti teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, didindami jų efektyvumą ir respondentų pasitenkinimą.

Norint nustatyti IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų pasitenkinimo darbo procesų efektyvumo ryšio statistinį reikšmingumą ir vėliau patvirtinti H_1 hipotezę, apskaičiuojama šių kintamųjų koreliacija. Norint apskaičiuoti koreliaciją, prieš tai įvertintas kintamųjų pasiskirstymo normalumas. Nustatyta, kad kintamųjų pasiskirstymas nėra idealiai normalus, pastebima nukrypimų nuo simetrijos (žr. 4 pav.).



4 pav. IKT įrankių naudojimo dažnumo ir pasitenkinimo darbo procesų efektyvumu sklaidos diagrama

Figure 4. Diagram of frequency of use of ICT tools and satisfaction with the efficiency of work processes.

Taikant inferencinės statistikos metodus, svarbu įvertinti kintamųjų pasiskirstymo atitiktį normaliajam skirstiniui. Nepaisant to, kad idealus normalusis pasiskirstymas realiuose duomenyse pasitaiko retai, dauguma statistinių metodų yra atsparūs nedideliems nukrypimams nuo normalumo. Šioje analizėje, siekiant įvertinti ryšį tarp kintamųjų, pasirinkta Spearman ranginė koreliacija. Pasirinkimas motyvuotas tuo, kad kintamieji yra ranginiai ir jų pasiskirstymas nėra visiškai normalus. Spearman koreliacija yra mažiau jautri pasiskirstymo normalumo prielaidai.

IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų pasitenkinimo darbo procesų efektyvumo korelinacinės analizės rezultatai atskleidė statistiškai reikšmingą vidutinio stiprumo teigiamą koreliaciją tarp šių kintamųjų ($\rho = 0,610$, $p < 0,05$). Rezultatas patvirtina, kad dažnesnis IKT įrankių naudojimas yra susijęs su didesniu pasitenkinimu darbo procesų efektyvumu, ir leidžia teigti, jog IKT įrankiai gali turėti teigiamos įtakos X mokyklos administracijos darbo procesams, didindami jų efektyvumą ir darbuotojų pasitenkinimą.

Siekiant patvirtinti H_1 hipotezę, apskaičiuota tiesinė regresija. Regresinėje analizėje IKT įrankių naudojimo dažnumas įtraukiamas kaip nepriklausomas kintamasis, o respondentų pasitenkinimas darbo procesų efektyvumu – kaip priklausomas kintamasis. Regresinės analizės modelio tikslas – nustatyti, ar IKT įrankių naudojimo dažnumas statistiškai reikšmingai prognozuoja respondentų pasitenkinimą darbo procesų efektyvumu. Jei regresinės analizės rezultatai parodys, kad IKT įrankių naudojimo dažnumas yra statistiškai reikšmingas prediktorius, tai patvirtins hipotezę, jog IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams.

Apskaičiavus tiesinės regresijos lygties koeficientus gautas tiesinis ryšys tarp IKT įrankių naudojimo dažnumo (x) ir respondentų pasitenkinimo darbo procesų efektyvumu (y):

$$y = 0,556x + 1,9097 + \varepsilon, R^2 = 0,43, p < 0,05$$

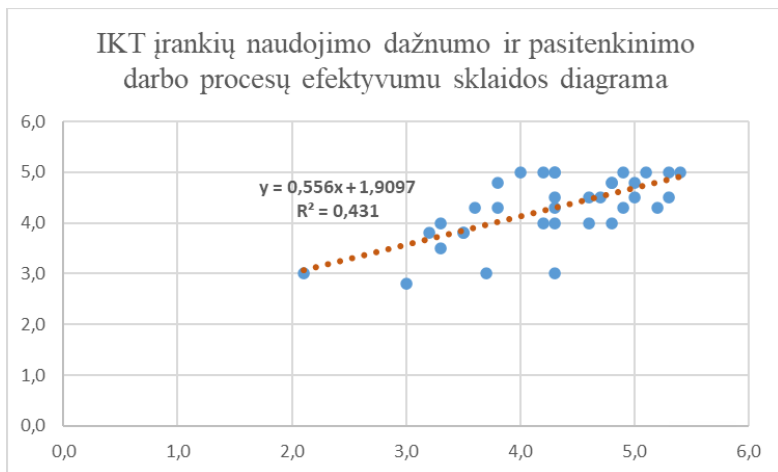
Čia y – respondentų pasitenkinimas darbo procesų efektyvumu,

x – IKT įrankių naudojimo dažnumas,

ε – matavimo paklaida,

R^2 – determinacijos koeficientas.

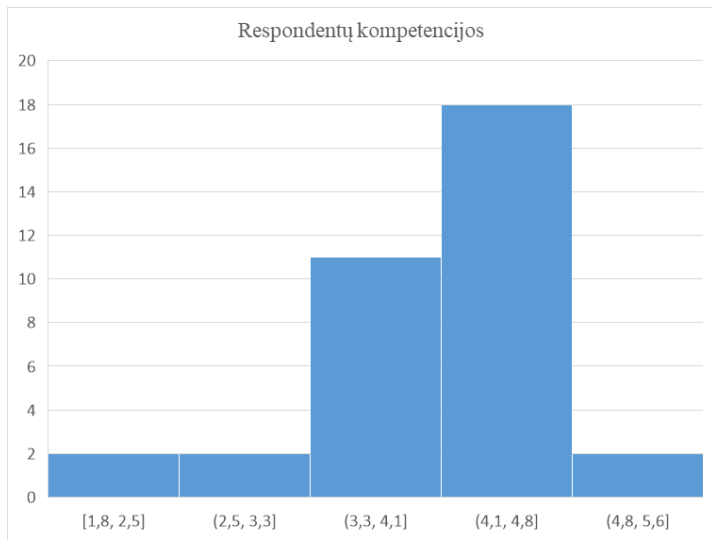
Tiesinės regresijos lygtis patvirtina H_1 hipotezę, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, didindami jų efektyvumą. Regresinės lygties rezultatas grafiškai pavaizduotas 5 pav.



5 pav. IKT įrankių naudojimo dažnumo ir pasitenkinimo darbo procesų efektyvumu ryšio skaičiavimo rezultato grafinis vaizdavimas

Figure 5. Graphical representation of the relationship between the frequency of use of ICT tools and satisfaction with the efficiency of work processes

Siekiant patikrinti hipotezę apie IKT įrankių poveikį respondentų kompetencijoms, atlikta koreliacinė ir regresinė analizės. Kintamųjų pasiskirstymas nėra visiškai normalus (žr. 6 pav.), apskaičiavus Spearman koreliaciją gauti tokie rezultatai: $\rho = 0,630$, $p < 0,05$. Koreliacijos koeficientas rodo gana stiprią teigiamą koreliaciją tarp IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų kompetencijų įsivertinimo.



6 pav. Respondentų kompetencijų įsivertinimas

Figure 6. Respondents' self-assessment of their competencies

Apskaičiavus tiesinę regresiją, gauta regresijos lygtis:

$$y = 0,7083x + 1,0835 + \epsilon, R^2 = 0,57, p < 0,05$$

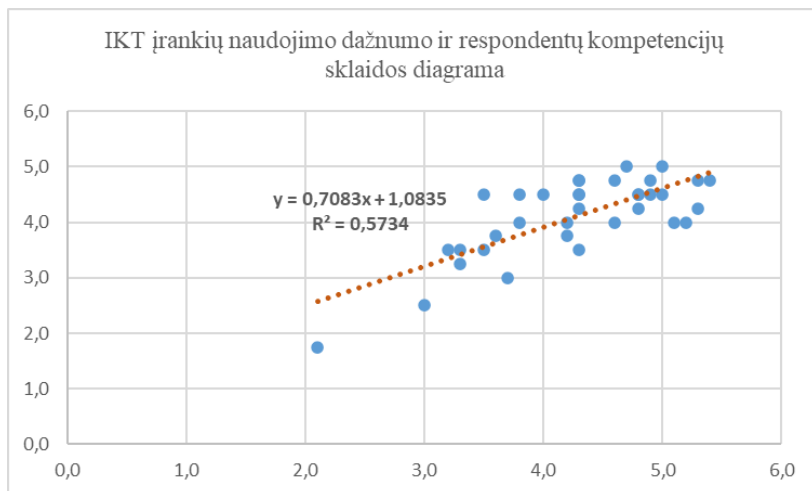
Čia y – respondentų kompetencijų įsivertinimas,

x – IKT įrankių naudojimo dažnumas,

ϵ – matavimo paklaida,

R^2 – determinacijos koeficientas

Tiesinės regresijos lygtis patvirtina H_2 hipotezę, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių kompetencijoms. Šie duomenys grafiškai pavaizduoti 7 pav.



7 pav. IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų kompetencijų ryšio grafinis vaizdavimas

Figure 7. Graphical representation of the relationship between the frequency of use of ICT tools and the competences of respondents

H_3 : IKT įrankių naudojimo dažnumas turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių požiūriui į IKT.

Siekiant patikrinti H_3 hipotezę, kad IKT įrankių naudojimo dažnumas turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių požiūriui į IKT svarbą ir naudą, iš pradžių skaičiuojamas dažnio pasiskirstymas tarp respondentų atsakymų į klausimus, paskui vertinama, ar tarp šių kintamųjų yra koreliacinis ryšys. Teigiama ir statistiškai reikšminga koreliacija reikštų, kad dažnesnis IKT įrankių naudojimas yra susijęs su palankesniu respondentų požiūriu į IKT naudojimą švietimo procese. Toliau atliekama tiesinės regresijos analizė, siekiant nustatyti, ar IKT įrankių naudojimo dažnumas prognozuoja palankesnę respondentų požiūrį į IKT. Respondentų atsakymų dažnių pasiskirstymas pateiktas 3 lentelėje.

3 lentelė. Respondentų požiūris į IKT svarbą ir naudą

Table 3. Respondents’ attitudes towards the importance and benefits of ICT

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
IKT įrankiai yra būtini efektyviam mokyklos valdymui.			3%	40%	57%
IKT įrankiai padeda pagerinti ugdymo kokybę.			3%	46%	51%
IKT įrankiai palengvina bendravimą tarp mokyklos bendruomenės narių.			6%	43%	51%
Manau, kad IKT įgūdžiai yra būtini šiuolaikiniam mokytojiui / mokyklos darbuotojui.			3%	37%	60%
IKT įrankiai yra būtini siekiant efektyviai valdyti šiuolaikinę mokyklą			3%	46%	51%
IKT įrankių naudojimas padeda pagerinti mokymo ir mokymosi procesą.			6%	40%	54%
IKT įrankiai leidžia efektyviau bendrauti ir bendradarbiauti mokyklos bendruomenei (mokytojams, mokiniams, tėvams, administracijai).			3%	49%	49%
IKT įrankiai suteikia daugiau galimybių diferencijuoti ir individualizuoti mokymąsi.			6%	40%	54%

Duomenys rodo, kad respondentai iš esmės turi teigiamą požiūrį į IKT naudojimą švietimo procese. Dauguma respondentų sutinka arba visiškai sutinka su teiginiais, kad IKT įrankiai yra būtini efektyviam mokyklos valdymui (97,1 %), padeda pagerinti ugdymo kokybę (94,3 %), palengvina bendravimą tarp mokyklos bendruomenės narių (91,4 %), yra būtini šiuolaikiniam mokytojiui (97,1 %), padeda pagerinti mokymo ir mokymosi procesą (91,4 %), leidžia efektyviau bendrauti ir bendradarbiauti mokyklos bendruomenei (94,3 %) ir suteikia daugiau galimybių diferencijuoti ir individualizuoti mokymąsi (91,4 %).

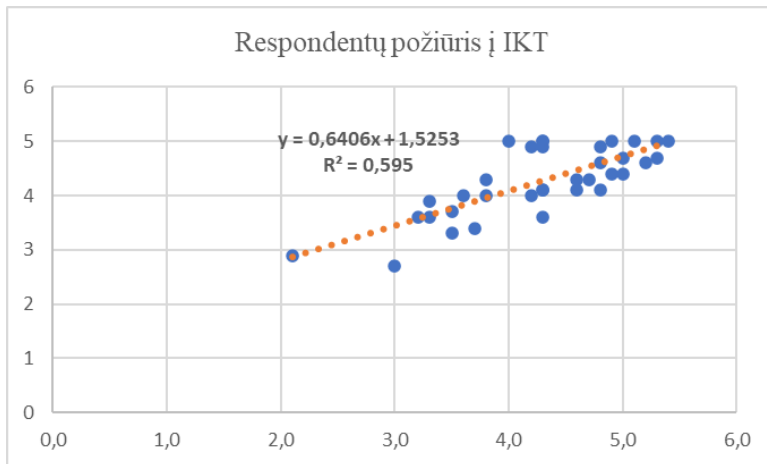
Siekiant patikrinti hipotezę apie IKT įrankių naudojimo dažnumo poveikį respondentų požiūriui į IKT, atlikta koreliacinė ir regresinė analizės. Apskaičiavus Spearman koreliaciją, gauti tokie rezultatai: $\rho = 0,724$, $p < 0,05$. Koreliacijos koeficientas rodo stiprią teigiamą koreliaciją tarp IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų požiūrio į IKT svarbą ir naudą.

Apskaičiavus tiesinę regresiją, gauta regresijos lygtis:

$$y = 0,6406x + 1,5253 + \epsilon, R^2 = 0,60, p < 0,05$$

- Čia y – respondentų požiūris į IKT svarbą ir naudą,
- x – IKT įrankių naudojimo dažnumas,
- ϵ – matavimo paklaida,
- R^2 – determinacijos koeficientas

Tiesinės regresijos lygtis patvirtina H_3 hipotezę, kad IKT įrankių naudojimo dažnumas turi teigiamą poveikį mokyklos bendruomenės narių požiūriui į IKT. Šie duomenys grafiškai pavaizduoti 8 pav.



8 pav. IKT įrankių naudojimo dažnumo ir respondentų požiūrio į IKT ryšio grafinis vaizdavimas

Figure 8. Graphical representation of the relationship between the frequency of use of ICT tools and respondents' attitudes towards ICT.

Apibendrinant galima teigti, jog X mokyklos MVS atvejo tyrimas atskleidė, kad IKT įrankių integracija ir MVS diegimas turi teigiamos įtakos X mokyklos administracijos darbo procesams, didina darbuotojų pasitenkinimą ir suteikia galimybių tobulintis. Tyrimas parodė, kad mokytojai teigiamai vertina IKT įrankių naudą ir MVS diegimas X mokykloje buvo sėkmingas. Tyrimas taip pat patvirtino hipotezes, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį mokyklos administracijos darbo procesams, mokyklos bendruomenės narių kompetencijoms ir jų požiūriui į IKT.

4. Diskusija

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad IKT įrankių naudojimas turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, didina įstaigos darbuotojų pasitenkinimą ir suteikia galimybių tobulinti kompetencijas. Šios išvados koreliuoja su Timotheou ir kt. (2022), Qolamani ir Mohammed (2023) bei Castillo ir kt. (2024) tyrimais, kurie atskleidžia teigiamą MVS poveikį mokymosi procesui didinant mokytojų produktyvumą, jų kompetencijas gerinant mokinių įsitraukimą, suteikiant personalizuotą mokymosi patirtį ir kt.

Tyrimo išvados liudija IKT įrankių svarbą šiuolaikinėje mokykloje ir jų potencialą gerinti mokyklos veiklą. Rekomenduojama toliau stiprinti darbuotojų IKT kompetencijas, tobulinti MVS ir skatinti IKT integraciją į mokyklos veiklą. Šios rekomendacijos sutampa su Alharbi (2023) ir Shabir ir kt. (2023) teiginiais, kad IKT įrankiai gali prisidėti prie

koncepcijos „Švietimas 5.0“ principų įgyvendinimo, skatinant bendradarbiavimą, problemų sprendimą ir mokymąsi visą gyvenimą.

Svarbu pažymėti, kad tyrimas turi tam tikrų ribotumų. Pavyzdžiui, nedidelis imties dydis, nulemtas tik vienos mokyklos dalyvavimo tyrime, riboja tyrimo rezultatų generalizavimo galimybes. Šis ribotumas gali turėti poveikį tyrimo išvadų apibendrinimui ir interpretacijai.

Nepaisant nedidelės tyrimo imties, tyrimas suteikia vertingų įžvalgų apie IKT įrankių integraciją ir MVS diegimą mokykloje. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi tiek X mokyklai, tiek kitoms švietimo įstaigoms, siekiančioms tobulinti savo MVS ir efektyviau integruoti IKT įrankius į savo veiklą. Tolesni tyrimai galėtų būti skirti IKT įrankių ir MVS įtakos mokinių mokymosi motyvacijai ir pasiekimams, IKT įrankių ir MVS įtakai skirtingų dalykų mokytojų darbui ir požiūriui į IKT, MVS diegimo ir naudojimo iššūkių ir galimybių analizei skirtingų tipų mokyklose ir mokytojų pasirengimo dirbti šiuolaikinėje edukacinėje aplinkoje, naudojant IKT įrankius ir MVS, temoms.

Išvados

Šio tyrimo rezultatai leidžia daryti kelias svarbias išvadas apie IKT įrankių integraciją ir MVS diegimą mokykloje.

- Tyrimo rezultatai atskleidė, kad IKT įrankių naudojimas turi teigiamą poveikį X mokyklos administracijos darbo procesams, didina įstaigos darbuotojų pasitenkinimą ir suteikia galimybių tobulinti kompetencijas. Šios išvados patvirtina, kad IKT įrankiai yra svarbūs šiuolaikinėje mokykloje ir gali pagerinti mokyklos veiklą. Vis dėlto tyrimas taip pat parodė, kad MVS diegimas ir naudojimas susiduria su iššūkiais, ypač susijusiais su darbuotojų IKT kompetencijomis.
- X mokyklos MVS analizė parodė, kad mokykla sėkmingai integravo įvairius IKT įrankius į savo MVS ir šie įrankiai aktyviai naudojami administracijos ir mokytojų. IKT įrankių integracija ir MVS diegimas yra svarbūs veiksniai, lemiantys mokyklos veiklos efektyvumą. X mokyklos MVS naudojimo patirtis rodo, kad IKT įrankiai turi teigiamą poveikį administracijos darbo procesams, didina darbuotojų pasitenkinimą, keičia požiūrį į IKT ir kelia darbuotojų kompetencijas.

Šios išvados gali būti naudingos kitoms mokykloms, siekiančioms efektyviau integruoti IKT įrankius į savo valdymo sistemas ir gerinti mokyklos veiklos efektyvumą. Svarbu atkreipti dėmesį į darbuotojų mokymą, motyvaciją ir nuolatinį MVS tobulinimą, kad IKT įrankiai būtų sėkmingai integruojami į mokyklos veiklą ir prisidėtų prie mokyklos tikslų siekimo.

Rekomendacijos

Rekomendacijos mokyklos administracijai dėl mokytojų IKT kompetencijų stiprinimo:

- reguliariai organizuoti darbuotojų mokymus, skirtus naujausių IKT įrankių ir jų pritaikymo ugdymo procese galimybėms aptarti, ypatingą dėmesį skiriant dirbtinio intelekto ir virtualių mokymosi aplinkų naudojimui;
- kurti ir plėtoti vidines platformas, skirtas darbuotojų dalijimuisi gerąja patirtimi, mokymosi ištekliams ir pagalbos teikimui IKT klausimais;
- skatinti darbuotojų dalyvavimą išoriniuose mokymuose, seminaruose ir konferencijose apie IKT taikymą švietime.

Rekomendacijos mokyklos administracijai dėl mokymosi valdymo sistemos (MVS) tobulinimo:

- periodiškai atlikti naudotojų (darbuotojų, mokinių, tėvų) apklausas, siekiant išsiaiškinti jų poreikius ir lūkesčius, susijusius su MVS funkcionalumu ir patogumu;
- diegti naujas funkcijas, galinčias automatizuoti daugiau administracinių ir ugdymo proceso užduočių, tokių kaip tvarkaraščių sudarymas, mokinių pažangos stebėjimas ir vertinimas;
- rengti aiškias ir lengvai prieinamas MVS naudojimo instrukcijas, vaizdo pamokas ir jas nuolat atnaujinti.

Rekomendacijos mokyklos bendruomenei dėl inovacijų ir bendradarbiavimo skatinimo:

- formuoti ir nuosekliai įgyvendinti IKT strategiją, apimančią IKT integracijos tikslus, uždavinius ir veiksmų planą;
- sudaryti sąlygas darbuotojų bendradarbiavimui ir dalijimuisi gerąja patirtimi IKT diegimo ir taikymo srityje;
- aktyviai įtraukti mokinius ir tėvus į MVS naudojimą, suteikiant jiems reikiamą prieigą prie informacijos ir įrankių.

Literatūra

- Ahmad, S., Umirzakova, S., Muftaba, G., Amin, M. S. ir Whangbo, T. (2023). Education 5.0: Requirements, enabling technologies, and future directions. *Computer Science*. <https://arxiv.org/abs/2307.15846>.
- Al-Rahmi, W. M., Yahaya, N., Alamri, M. M., Aljarboa, N. A., Alturki, U., Aljeraiwi, A. A. ir Alghamdi, A. A. (2021). Identifying the role of cloud computing technology in management of educational institutions. *Global Transitions Proceedings*, 2(2), 231–238. <https://doi.org/10.1016/j.matpr.2021.11.414>.
- Tagalou, A., Massourou, V., Kyriakopoulou, K. ir Efthimiopoulou, A. (2013). ICT in educational management, Iš *EDULEARN13: 5th Annual International Conference on Education and New Learning Technologies*. https://www.researchgate.net/publication/282606958_ICT_IN_EDUCATIONAL_MANAGEMENT.

- Wang, S., Wang, F., Zhu, Z., Wang, J., Tran, T. ir Du, Z. (2024). Artificial intelligence in education: A systematic literature review. *Expert Systems with Applications*, 252, 124167. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2024.124167>
- Wong, A. Y. ir Daud, K. (2018). ICT competencies among school teachers: A review of literature. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 12(3), 457–465. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v12i3.5579>.
- Afari, E., Eksail, F. A. A., Khine, M. S. ir Alaam, S. A. (2023). Computer self-efficacy and ICT integration in education: Structural relationship and mediating effects. *Education and Information Technologies*, 28(9), 12021–12037. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-11679-8>.
- Alharbi, A. M. (2023). Implementation of Education 5.0 in Developed and Developing Countries: A Comparative Study. *Creative Education*, 14(5). DOI: 10.4236/ce.2023.145059
- Almaghrabi, H., Soh, B. ir Li, A. (2024). Using ML to predict user satisfaction with ICT technology for educational institution administration. *Information*, 15(4), 218. <https://doi.org/10.3390/info15040218>.
- Baker, R. S. ir Siemens, G. (2018). Educational data mining and learning analytics. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 28(4), 1–21. DOI: 10.1017/CBO9781139519526.016.
- Brazdeikis V. (2010). Informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis papildytų edukacinių aplinkų kaita. *Information & Media*, 50, 57–63. DOI:10.15388/Im.2009.0.3305.
- Castillo, O. S. C., Yale, F. G., Leon, O. A. ir Zamrano, P. V. M. (2024). Analysis of the Implementation of Virtual Learning Environments to Strengthen Research in Higher Education. *Revista De Gestão Social E Ambiental*, 18(4). DOI: 10.24857/rgsa.v18n4-143.
- Dudaitė, J. ir Kvietkauskaitė, K. (2024). IKT taikymo švietimo srityje tyrimų raida: Lietuvos mokslo darbų metaanalizė *Socialinės gerovės tyrimai*, 22(1), 6–29. DOI: 10.13165/SD-24-22-1-01.
- Dzemydienė, D., Turskienė, S. ir Šileikienė, I. (2023). Development of ICT Infrastructure Management Services for Optimization of Administration of Educational Institution Activities by Using ITIL-V4. *Baltic Journal of Modern Computing*, 11(4). DOI: 10.22364/bjmc.2023.11.4.03.
- Ghavifekr, S. ir Rosdy, W. A. W. (2015). Teaching and learning with technology: Effectiveness of ICT integration in schools. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 1(2), 175–191. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1105224.pdf>.
- Lange, A. ir Breiter, A. (2009). Bringing Order into Chaos, Iš A. Tatnall, A. Visscher, A. Finegan, C. O'Mahony (eds). *Evolution of Information Technology in Educational Management*. ITEM 2008. IFIP – The International Federation for Information Processing, vol 292. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-93847-9_1.
- Micheni, E., Machii, J. ir Murumba, J. (2024). The role of artificial intelligence in education. *Open Journal for Information Technology*, 7(1), 43–54. <https://doi.org/10.32591/coas.ojit.0701.04043m>.

- Nabil, S. (2010). Cloud computing for education: A new dawn? *International Journal of Information Management*. DOI:10.1016/j.ijinfomgt.2009.09.004.
- Oye, E., Frank, E. ir Owen, J. (2024). Ethical considerations in AI-driven education. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/387275777_Ethical_Considerations_in_AI-Driven_Education.
- Qolamani, K. ir Mohammed, M. M. (2023). The Digital Revolution in Higher Education: Transforming Teaching and Learning. *QALAMUNA: Jurnal Pendidikan, Sosial, Dan Agama*, 15(2), 837–846. <https://doi.org/10.37680/qalamuna.v15i2.3905>.
- Šaparnis, G. ir Šaparnienė, D. (2005). Information and communication technologies in administration of education organizations. *Education-line*. <https://www.lituanistika.lt/content/9559>.
- Selwyn, N. (2019). Education and technology: Key issues and debates. *International Journal of Educational Technology*, 35(5), 613–626. DOI: 10.1007/s11159-022-09971-9.
- Sezen-Gultekin, G. ir Hamutoglu, N. B. (2020). Technology integration in educational administration, Iş M. Durnali (ed.), *Utilizing technology, knowledge, and smart systems in educational administration and leadership* (p. 121–141). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-1408-5.ch007>.
- Shabir, A., Umirzakova, S., Ghulam, M., Sadiq Amin, M. ir Taegkeun, W. (2023). Education 5.0: Requirements, Enabling Technologies, and Future Directions. *Computers and Society*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.15846>.
- Timotheouč, S., Miliouč, O., Dimitriadisč, Y., Villagrá Sobrinoč, S., Giannoutsou, Romina Cachia N., Martínez Monés, A. ir Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. *Educ Inf Technol*, 28, 6695–6726. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11431-8>.

USE OF ICT TOOLS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF SCHOOL

Ina Kovaliova

Mykolas Romeris University, Lithuania

Assoc. prof. dr. Jolita Dudaityė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

This study investigates the utilization of Information and Communication Technology (ICT) tools within the X School Management System (SMS) and their comprehensive impact on overall school effectiveness, with a particular focus on teacher satisfaction and the multi-faceted challenges they encounter in the context of Education 5.0. The research is grounded in the theoretical framework of the Education 5.0 concept, which emphasizes innovation, creativity, and critical thinking as indispensable elements of 21st-century education. This forward-looking concept underscores the pivotal role of ICT in fostering a contemporary and inclusive learning environment where students are not merely passive recipients of knowledge but active participants in applying it, developing problem-solving skills, and collaborating effectively.

The research problem addressed is the underutilization of the potential of ICT tools in school administration, a challenge encountered by many educational institutions globally. This issue is particularly relevant in the context of the Education 5.0 concept, which advocates for a more technology-driven and student-centered approach to learning, necessitating the effective integration of ICT tools into various aspects of school management. The object of the study is the impact of the use of ICT tools on the management system of X Gymnasium. The study aims to comprehensively evaluate the effectiveness of ICT tool utilization within the X School SMS.

To achieve this aim, the study employs a mixed research method, combining case study analysis with quantitative and qualitative research elements. This multifaceted approach allows for a thorough and nuanced examination of the research topic, drawing on both objective data and subjective experiences to provide a comprehensive understanding of the phenomenon under investigation. Data collection for this study involved a multi-faceted approach, utilizing focus groups, document analysis, and a questionnaire survey. This article presents only the quantitative part of the study – the key results of the survey conducted among the school's teachers. X School, a private city gymnasium, was purposefully selected as the case study for this research. The school has been actively engaged in a comprehensive digitalization initiative since 2018, making it an ideal setting for exploring the integration and impact of ICT tools in a real-world context. The choice of X School is further justified by its proactive involvement in ICT implementation processes and its extensive experience in utilizing SMS. This rich

background enables a deeper analysis of the ICT tool integration process and its effects on the school community as a whole, including teachers, administrative staff, and students.

The questionnaire survey was instrumental in gathering quantitative data, focusing on the frequency of ICT tool use, perceived efficiency, and overall satisfaction among staff members, particularly teachers, allowing for a statistical analysis of ICT tool adoption and its impact.

The study's findings reveal that ICT tools have a demonstrably positive impact on the administrative work processes of X School, contributing to increased employee satisfaction and providing valuable opportunities for competence development among staff members. Quantitative data analysis revealed a statistically significant correlation between the use of ICT tools and these positive outcomes, supporting the notion that technology can play a key role in enhancing school effectiveness and creating a more fulfilling work environment for teachers.

The implementation of the SMS in X School has been largely successful, streamlining various administrative processes and facilitating communication within the school community, leading to improved efficiency and collaboration.

The implications of this study extend beyond X School, offering valuable insights for other educational institutions seeking to effectively integrate ICT tools into their management systems and improve overall school effectiveness, particularly in the context of Education 5.0. The findings can inform the development and implementation of ICT integration strategies aimed at not only improving operational efficiency but also fostering a positive and supportive environment for teachers, recognizing their crucial role in the successful adoption and utilization of technology in education. By addressing the challenges faced by teachers and leveraging the potential of ICT tools, schools can create a more engaging and effective learning experience for all students, preparing them for the demands of the 21st century.

Keywords: *ICT tools, school management system, Education 5.0, digitalization, technology integration.*

Ina Kovaliova, informatikos, matematikos, STEAM mokytoja, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto vadybos mokykloje magistro programos studentė. Mokslinių tyrimų kryptys: IKT taikymas mokymosi procese, dirbtinio intelekto galimybės mokymosi procese, mokymosi pasiekimai, švietimo kokybė.

Ina Kovaliova, teacher of computer science, mathematics, and STEAM, as well as a Master's student in the School Management program at the Institute of Education and Social Work, Faculty of Human and Social Studies, Mykolas Romeris University. Research interests include the application of ICT in the learning process, the potential of artificial intelligence in education, learning outcomes, and the quality of education.

Jolita Dudaitė, socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto

docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinių tyrimų metodologija, testų teorija, lyginamieji švietimo tyrimai, raštingumas, mokymosi pasiekimai, švietimo kokybė, socioekonominių veiksnių poveikis mokymosi pasiekimams, mokymasis visą gyvenimą.

Jolita Dudaitė, Doctor of Social Sciences (Education), associated professor at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: methodology of Social Sciences, test theory, comparative educational research, literacy, learning achievements, quality of education, impact of socio-economic factors on education, lifelong learning.

‘IN NUMBER THERE IS STRENGTH’: MULTI-AGENCY COLLABORATIVE STRATEGIES FOR COMBATING ONLINE SEXUAL ABUSE AND EXPLOITATION OF CHILDREN (OSAEC) IN CAGAYAN DE ORO CITY, PHILIPPINES

Brian Ven Climaco Bag-ao

Department of Social Work, Mindanao State University, Marawi City, Philippines

Email: brianven.bag-ao@msumain.edu.ph

+63 9171423300

<https://orcid.org/0000-0001-9769-4341>

Submitted on 13 November 2024

Accepted on 19 May 2025

DOI: 10.13165/SD-25-23-1-02

Abstract

This research investigates the collaborative strategy response to online sexual abuse and exploitation of children (OSAEC) in Cagayan de Oro City, Philippines, a recognised hotspot for OSAEC in the Philippines. The study aims to delineate the administrative mechanisms employed by the City’s anti-OSAEC committee, assess the awareness of OSAEC and collaborative efforts of its members, and identify the challenges and facilitators regarding prosecution, protection and prevention strategies against OSAEC. Utilising a mixed methods research design, the study incorporated a rigorously validated survey questionnaire that had undergone content and expert validity assessments. Participants included 45 members of the City Council for the Protection of Children (CCPC), representing various government agencies, non-governmental organisations (NGOs) and civil society groups. The findings indicated that the CCPC operates within a comprehensive child protection framework, addressing OSAEC as part of broader child welfare initiatives. Committee members demonstrated a high level of awareness regarding the nature and characteristics of OSAEC, alongside their roles and responsibilities.

And findings revealed that their committee is in “coordination level” in terms of OSAEC prevention, protection, and prosecution. The study identified some major challenges, including the complexity of rescue operations, the anonymity of perpetrators and insufficient resources for public awareness campaigns. Conversely, factors such as active involvement of NGOs, dedicated committee members and ongoing improvements in referral pathways emerged as facilitators enhancing the city’s response to OSAEC. This research offers critical insights into the collaborative governance approach taken to combating OSAEC, illuminating strengths and areas for improvement within the city’s response mechanisms. The findings are intended to inform policy recommendations and best practices for bolstering child protection efforts in urban and rural contexts facing similar challenges.

Keywords: OSAEC; collaboration; child protection; anti-OSAEC committee; prevention, protection and prosecution.

Introduction

In recent years, the Philippines has witnessed a large surge in online sexual abuse and exploitation of children (OSAEC) cases, coinciding with the rapid expansion of internet accessibility, the proliferation of mobile devices and advances in digital payment systems. The lockdowns introduced during the COVID-19 pandemic in 2020 and subsequent years exacerbated this issue, creating an environment where children became increasingly susceptible to OSAEC. This period saw an unprecedented level of access to minors by both international offenders and local facilitators, who collaborated in perpetrating these crimes through digital platforms. The convergence of these factors has presented a complex challenge for child protection efforts in the Philippines, even contributing to making it the global epicentre for the production of child sexual exploitation materials (UNICEF, 2016).

The Philippines’ Republic Act No. 11930, also known as the ‘Anti-Online Sexual Abuse or Exploitation of Children (OSAEC) and Anti-Child Sexual Abuse or Exploitation Materials (CSAEM) Act’, defines OSAEC as the ‘use of ICT [information and communication technology] as a means to abuse and/or exploit children sexually, which includes cases in which offline child abuse and/or exploitation is combined with an online component.’ Data show that 20% of Filipino children aged 12 to 17 years who use the internet have experienced OSAEC, translating to an estimated 2 million affected individuals. Alarming, between 23% and 38% of these children do not share their experiences with anyone, with no more than 3% of children reporting these incidents to law enforcement or a helpline (UNICEF, 2023).

In Northern Mindanao, Philippines, two cities have emerged as important focal points in the ongoing battle against OSAEC: Cagayan de Oro City and Iligan City. The former has been identified as a hotspot for OSAEC cases since 2015. In April of 2024, the Department of Justice (DOJ) still identified Cagayan de Oro as being one of the cities with the highest incidence of CSAEM and OSAEC in the Philippines, according to data gathered and

research conducted by the National Coordinating Center against Online Sexual Abuse or Exploitation of Children and Child Sexual Abuse or Exploitation Materials (NCC-OSAEC-CSAEM) (Antonio, 2024). The increase in OSAEC cases is attributed to greater access to the internet, the availability of broadcast-capable cameras, proficiency in English, established money transfer systems and widespread poverty, which facilitate pay-per-view and live-streaming activities (Mindanao Gold Star Daily, 2020).

As a response, Cagayan de Oro City has established a comprehensive network to combat OSAEC by establishing the City Council for the Protection of Children (CCPC), which involves various stakeholders aiming to tackle the critical issues surrounding this problem. This initiative reflects the city's commitment to collaborating with diverse partners to ensure the protection and well-being of children through a structured approach for effective cooperation among government and non-government organisations. The city's response team actively monitors and addresses cases reported in various barangays (administrative districts that form the most local level of government in the Philippines) in collaboration with the committee members.

The city's response to OSAEC, bringing together a diverse array of stakeholders, including government agencies, non-governmental organisations (NGOs) and faith-based groups, represents a concerted effort to provide comprehensive support to survivors of OSAEC and their families. It also offers valuable insights into the application of collaborative governance in tackling social issues. Hence, this study is anchored on two frameworks: the collaborative governance framework developed by Ansell and Gash (2007) and the '4Ps' framework (prosecution, prevention, protection and partnership). (United Nations, 2009).

In the literature, collaborative governance is increasingly viewed as an essential framework highlighting the importance of various stakeholders working in unison towards shared objectives. According to a UNICEF Philippines study (2023), fostering collaboration is crucial for creating a comprehensive continuum of strategies and services to address OSAEC. This continuum encompasses prevention, identification, reporting, rescue, legal proceedings, rehabilitation, reintegration and aftercare. The 4Ps framework, on the other hand, is the primary international framework for addressing human trafficking. It seeks to combat the issue by focusing on four essential components: prosecution, prevention, protection and partnership.

The present study stems from the fact that while there has been increasing empirical research into OSAEC conducted over the past five years, there remains a lack of comprehensive studies regarding collaborations between and within mechanisms that involve government and non-government stakeholders, as most studies conducted have been concerned with the causes of OSAEC and the effects of OSAEC on survivors and their families (Roch et al., 2023). Therefore, this study was a response to the dearth of literature about the novelty of OSAEC as a modern form of abuse in the digital age, as well as the collaborative mechanisms that drive key players in their attempts to curtail the growing numbers of survivors of OSAEC. This study is important because it aims to provide a comprehensive understanding of collaborative governance in responding to the OSAEC situation in

Cagayan de Oro City.

Furthermore, this research investigated collaborative mechanisms used by Cagayan de Oro City to address OSAEC, (a) delving into the structure and composition of the committee CCPC created to respond to the crime; (b) examining the level of awareness of the committee members regarding the nature of OSAEC as well as the programmes and services offered by the committee and its related agencies; (c) their specific roles and responsibilities; (d) levels of collaboration; and (e) challenges and (f) facilitating factors that drive successful collaboration. The study explores how these elements affect policy implementation and child protection efforts. The findings contribute to the literature on collaborative governance and OSAEC while offering practical insights to inform policy and practice in other regions facing similar challenges.

The research questions addressed in the following sections are:

1. What is the administrative mechanism in Cagayan de Oro City for responding to online sexual abuse and exploitation of children (OSAEC) in terms of:
 1. 1. Structures and composition
 1. 2. Programmes and services
2. What is the level of awareness among City Council for the Protection of Children (CCPC) committee members regarding the nature and characteristics of OSAEC?
3. What is their level of awareness of their roles and responsibilities as committee members?
4. What is the level of collaboration among committee members in response to OSAEC?
5. What are the challenges and facilitating factors for collaboration between and among the committee members in terms of:
 5. 1. Protection
 5. 2. Prosecution
 5. 3. Prevention

1. Methodology

This study employed a convergent mixed methods research design. The fundamental premise of this methodology is that combining qualitative and quantitative data not only enhances the research process but also provides deeper insights that cannot be achieved through either data type in isolation. In this design, the researcher collects both forms of data concurrently and subsequently merges them to perform an in-depth analysis of the research questions. Within this framework, any discrepancies or conflicting findings are addressed and explored further. For the current study, data were gathered from various sources, including document analyses and surveys, interviews and focus group discussions conducted with members of the CCPC in Cagayan de Oro City. The collected data were then carefully analysed to provide a comprehensive understanding of the issues being

researched.

This study was conducted between January 2024 to August 2024 in Cagayan de Oro City, a highly urbanised city in the Northern Mindanao region of the Philippines. As the capital city of Misamis Oriental province, Cagayan de Oro is the region's major economic hub and educational centre. Cagayan de Oro represents a unique setting for studying social issues due to its blend of urban complexities and regional characteristics. The city is a notable hotspot for OSAEC, as indicated by records from the Police Regional Office 10 and reports from the Department of Justice (DOJ). Its governance structure, including its active CCPC, makes it an ideal locale for examining child protection mechanisms and strategies to tackle OSAEC.

The participants in this study were members and representatives of the CCPC in Cagayan de Oro City. This committee comprises diverse stakeholders from government agencies, NGOs, private entities and civil society groups. These individuals are tasked with implementing programmes and services to address various forms of child abuse and exploitation, including OSAEC. The CCPC's mandate extends from rescue operations to the reintegration and rehabilitation of affected children and their families. A total of 45 CCPC members participated in this study, representing the entire composition of the committee as outlined in the relevant city executive orders, as reflected in the executive order by the local chief executive. This comprehensive participation ensured there was broad representation of the city's child protection response mechanism.

This study employed a mixed methods approach, utilising researcher-developed and modified Likert-scale questionnaires, focus group discussions, key informant interviews and document analysis. The research instrument consisted of a four-part questionnaire administered to the participants. The first section assessed respondents' understanding of the nature of OSAEC, including its forms and key characteristics. The second section evaluated CCPC members' awareness of their roles and responsibilities as outlined in local executive orders and ordinances. The third section probed the level of collaboration among committee members involved in anti-OSAEC efforts. The final section explored challenges and facilitating factors in OSAEC case responses through a reflective case study by asking respondents to describe and reflect on a specific case they had been involved in. These quantitative data were complemented by qualitative insights gleaned from interviews, focus group discussions and document analysis, to provide a comprehensive overview of the city's OSAEC response mechanisms.

Initially, I conducted pilot testing and sought expert validation of the survey questionnaire. A panel of four experts reviewed the questionnaire content, assessing face validity and providing feedback on structural aspects, language and clarity. Content validity was further established through a rigorous process involving five experts, employing Krippendorff's alpha and the item-level content validity index (I-CVI) to evaluate consensus on item relevance. Despite a low Krippendorff's alpha value of 0.217, the high average I-CVI score of 0.91 indicated substantial agreement among experts regarding item pertinence.

Following the validation process, I obtained ethical clearance and the necessary

permits from the local government of Cagayan de Oro City. The data collection phase encompassed administering survey questionnaires to CCPC members, complemented by semi-structured interviews and focus group discussions with selected CCPC members to gather qualitative insights. Key informant interviews were made and transcripts were thematically analysed. Document analysis of relevant executive orders, city ordinances and case studies further enriched the dataset. I made observations throughout the process to triangulate the collected information, ensuring a comprehensive and nuanced understanding of Cagayan de Oro City's OSAEC response mechanisms.

This study adhered to ethical standards, obtaining approval from the university's Mindanao State University Ethical Board Ethics Committee and clearance from the local government of Cagayan de Oro City. Before data collection, participants were fully informed about the study's purpose and procedures, and written informed consent to participate was obtained from all respondents. The confidentiality and anonymity of participants was maintained at all times, and strict data protection measures were implemented.

Once the data had been collected and cleaned, various analyses were conducted, including descriptive statistics, specifically computing the mean and standard deviation for each indicator in the survey questionnaire. The mean served as a measure of central tendency, providing an average value for the respondents' levels of awareness regarding the nature and characteristics of OSAEC and their awareness of their roles and responsibilities. The standard deviation quantified the extent of variability or dispersion within the dataset. Thematic analysis was used to analyse the qualitative data, including the interview results, key informant interviews transcripts of key informant interviews and the focus group discussions and documents provided by the CCPC. Thematic analysis is used to identify, analyse and reports patterns within collected data. As noted by Riessman (2008, as cited in Meraz et al., 2019), thematic narrative analysis emphasises the content of 'what' is said, allowing themes to emerge from the dataset.

Upon the conclusion of this research, a summary of the findings was shared with the CCPC in Cagayan de Oro City, contributing to their research repository and potentially informing future child protection initiatives in the city.

2. Results and Discussion

Composition and Structure of the CCPC. The composition and structure of the anti-OSAEC committee are integrated within the broader framework of the CCPC, as established by the Executive Order 103 series of 2022 of the City Local Government Unit (LGU) of Cagayan de Oro City. This approach reflects a comprehensive strategy to address various child protection issues, including OSAEC, under a single umbrella organisation. The CCPC is chaired by the City Mayor, with the head of the City Social Welfare and Development Office (CSWDO) as vice-chairperson.

The CCPC committee's membership is diverse, encompassing representatives from

various sectors crucial to child protection and welfare. This includes officials from local government units (LGUs), the Department of Social Welfare and Development (DSWD), law enforcement agencies, the education sector, health services and civil society organisations. This multidisciplinary composition ensures a holistic approach to addressing OSAEC and other child protection concerns, leveraging the expertise and resources of different stakeholders.

Awareness of the Nature and Characteristics of OSAEC. The questionnaire responses and the results relating to committee members’ awareness of the nature and characteristics of OSAEC are presented in Table 1.

Table 1. *Awareness of the nature and characteristics of OSAEC*

State indicator	Cagayan de Oro (n = 37)		
	Mean	SD	Verbal interpretation
1. Online sexual abuse or exploitation of children (OSAEC) refers to the use of ICT (information and communication technology) as a means to abuse and/or exploit children sexually, which includes cases in which offline child abuse and/or exploitation is combined with an online component.	4.14	1.134	Aware
2. OSAEC can also include, but is not limited to, the production, dissemination and possession of CSAEM (child sexual abuse or exploitation materials); the online grooming of children for sexual purposes; sexual extortion of children; sharing image-based sexual abuse; commercial sexual exploitation of children; exploitation of children through online prostitution; and live-streaming of sexual abuse, with or without the consent of the victim.	4.38	1.089	Aware
3. Online sexual exploitation of children (OSAEC) is a phenomenon that has recently emerged and is now prevalent as the world has become smaller and more interconnected through technology and the internet, which provide an easier and wider platform for sexual predators to access vulnerable children in any part of the world.	4.48	1.044	Aware

4. The United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) (1989) and the relevant Philippine laws (e.g., RA 7610 1992) define a child as a human being aged less than 18 years ‘who is unable to fully protect himself/herself from abuse, neglect, cruelty, exploitation, or discrimination, or who is unable to care for himself/herself because of a physical or mental disability or condition.’	4.32	1.029	Aware
5. That the age of sexual consent in the Philippines, reflected in the Republic Act No. 116481, was increased from 12 to 16 years (Maralit, 2022).	4.35	1.033	Aware
6. Child sexual exploitation refers to when an individual or a group sexually abuses and manipulates a child to engage in sexual activity. The child may be forced to engage in sexual activity in exchange for money, clothes, shoes, new things or any needs or wants of the child. An abuser may also gain from the sexual exploitation of a child by receiving money or becoming more powerful by using the child to earn money and favours. Perpetrators may also use technology to achieve their ends.	4.38	1.037	Aware
7. Child sexual abuse materials (CSAM) are sexualised materials in the form of video, audio, posters, written material or any other kind of representation that shows children engaging or pretending to engage in sexual acts (International Justice Mission, 2020). In these materials, children do not need to engage in physical sexual activity. Simply having a child pose for a photograph or be videotaped acting provocatively is already considered exploitation.	4.35	1.060	Aware
8. Adults can access child sexual abuse material through the internet, in internet cafes, chat rooms and social media groups. Pictures or videos depicting child sexual exploitation are saved to disks or files and sold to other adults for money. Producing exploitative materials may be a business. Making a child touch her or himself while being videotaped or photographed are examples of child sexual exploitation.	4.38	1.037	Aware

9. Many activities can be associated with OSAEC. They include grooming, live-streaming, production and use of child sexual abuse material, and coercing and blackmailing children for sexual purposes.	4.38	1.037	Aware
10. OSAEC can also include, but is not limited to, the production, dissemination, and possession of CSAEM (Child Sexual Abuse or Exploitation Materials) online grooming of children for sexual purposes; sexual extortion of children, sharing image-based sexual abuse; commercial sexual exploitation of children; exploitation of children through online prostitution; and live-streaming of sexual abuse, with or without the consent of the victim.	4.38	1.089	Aware
11. Online Sexual Exploitation of Children (OSAEC) is a phenomenon that has recently emerged and is now prevalent as the world has become smaller and more interconnected through technology and the internet, which provide an easier and wider platform for sexual predators to access vulnerable children in any part of the world.	4.48	1.044	Aware
12. The UNCRC (1989) and the Philippine laws (e.g., RA 7610 1992) defined a child as a human being below 18 years old “who is unable to fully protect himself/herself from abuse, neglect, cruelty, exploitation, or discrimination, or who is unable to care for himself/herself because of a physical or mental disability or condition.”	4.32	1.029	Aware
13. That the age of Sexual Consent”, reflected in the Republic Act No. 116481, is increased from the minimum sexual consent age of children from twelve years old to sixteen years old (Maralit, 2022).	4.35	1.033	Aware

14. Child sexual exploitation happens when a person or a group sexually abuses and manipulates a child to engage in sexual activity. The child may be forced to engage in sexual activity in exchange for money, clothes, shoes, new things, or any needs and wants of the child. On the other hand, the abuser may also gain from the sexual exploitation of a child by receiving money or becoming more powerful by using the child to earn money and favours. Perpetrators may also use technology to achieve their ends.	4.38	1.037	Aware
15. Child Sexual Abuse Materials (CSAM) are sexualised materials in the form of video, audio, posters, written material, or any other kind of representation that shows children doing or pretending to be engaged in sexual acts (International Justice Mission, 2020). In these materials, children do not need to engage in physical sexual activity. Simply having a child pose for photos or be videotaped acting provocatively is already considered exploitation.	4.35	1.060	Aware
16. Adults accessing child sexual abuse material through the internet—in internet cafes, chat rooms, and social media groups. Pictures and videos depicting child sexual exploitation are saved in discs and files and sold to other adults for money. Producing exploitative materials as a business. Making a child touch himself or herself while being videotaped or photographed are examples of child sexual exploitation.	4.38	1.037	Aware
17. Many activities are associated with OSAEC. It includes grooming, live-streaming, production and use of child sexual abuse material, and coercing and blackmailing children for sexual purposes.	4.38	1.037	Aware

18. OSAEC has many related or similar terms, including:			
• Online sexual exploitation of children			
• Online child sexual abuse and exploitation	4.46	0.803	Aware
• Live-stream child sexual abuse			
• Webcam sex tourism			
• Cyber-sex trafficking			
• Online child pornography			
19. The Philippines has become a focal point for the global production of child sexual exploitation materials, with 80% of Filipino children at risk of online sexual abuse, sometimes even facilitated by their parents (UNICEF, 2016).	4.00	1.179	Aware
20. The COVID-19 pandemic contributed greatly to the proliferation of OSAEC cases.	4.10	1.149	Aware
21. The Women and Children Protection Center of Region X observed an increasing trend in OSAEC indicated by the number of those rescued: 12 in 2015, 7 in 2017, 42 in 2018 and 44 in 2019. Iligan has been a 'hotspot' since 2015, and lately this has also included Cagayan de Oro City, Ozamiz and Kolambugan, Lanao del Norte.	3.84	1.118	Aware
22. Grooming of children for sexual purposes is carried out to establish a relationship with a minor to enable their online or offline sexual abuse and/or exploitation (CEOP, n.d.).	4.35	1.060	Aware
23. The recent proliferation of social media, messaging and live-streaming apps has caused a dramatic increase in reported cases of this crime.	4.24	1.065	Aware
24. Live-streaming sexual abuse of children is child sexual abuse that is transmitted to a viewer or viewers in real-time via 'streaming' over the internet or using an online video application to view sexual abuse of children and/or to interact with children and other viewers while lewd acts are taking place virtually. This can take both commercial and non-commercial forms (IJM, 2020b).	4.38	0.794	Aware

25. Sextortion is a form of blackmail in which sexual information or digital materials are used to extort sexual favours and/or money from a victim (IJM, 2020c).	4.30	1.024	Aware
26. Luring is an act of communicating, by means of a computer system, with a child or someone whom the offender believes to be a child for the purpose of facilitating the commission of sexual activity or production of any form of CSAEM.	4.22	1.058	Aware
27. Customers/clients typically live outside the Philippines and are usually residents of foreign countries. They purchase live depictions of child sexual abuse over the internet. When they groom children, they start by gaining the trust and confidence of the children, followed by fostering friendship and nurturing a relationship. They then pay for videos or pictures of children to be shared or sold on the internet.	4.30	1.077	Aware
28. Facilitators typically live in the Philippines and provide children to be sexually abused for live online streaming. They buy, force and exploit children to perform sexual acts online. These facilitators are often someone the child knows, e.g. a parent, extended family member or trusted neighbour.	4.05	1.104	Aware
29. Factors in the Philippines that enable the easy proliferation of OSAEC are widespread poverty and the resorting to OSAEC as a form of income.	4.43	1.042	Aware
30. Cheap internet and smartphones, the ability to speak English well, the wide availability of money remittance centres, and prevailing norms of secrecy contribute to the occurrence of OSAEC.	4.30	1.077	Aware
31. Lack of parental supervision, sometimes caused by parents having to work abroad, and a lack of resources to investigate and prosecute perpetrators and rescue and rehabilitate victims, contribute to the proliferation of OSAEC cases.	3.68	1.473	Aware

32. The growth of online remittance technology, predominantly used by overseas Filipino workers, has made financial transactions related to OSAEC progressively easier (Brown et al, 2020; UNICEF, 2021). Western Union, Cebuana Lhuillier, World Remit and Gcash have been identified as commonly used financial institutions.	4.18	1.288	Aware
33. Many believe that OSAEC is not harmful as children are only asked to be naked in front of a camera. The truth is that OSAEC harms children as the act itself is not only showing off but also involves the use of sex toys and objects by the adults facilitating OSAEC.	4.35	0.978	Aware
34. OSAEC does not simply involve standing naked in front of a camera, but rather children are being molested and sexually abused by adults by using them as objects to portray sex acts.	3.76	1.442	Aware
35. It is not only girls who become victims of OSAEC but also boys, as they are just as vulnerable to grooming and online sexual abuse, and the indicators for identifying them are the same.	4.08	1.278	Aware
36. True to the prevailing notion that because a child victim was not 'touched' or that there was no physical contact as he or she was just being watched, usually the family does not perceive the act as abusive or see it as a transgression.	4.14	1.032	Aware
37. Some survivors of OSAEC believe that they profited from the activity and even consider their abusers to be helpers and providers. This could mean they feel they owe a debt of gratitude towards their abuser; hence, the survivor will not go after them.	3.84	1.041	Aware
38. When children are rescued, they frequently experience fear, sadness or anguish, and anger, especially if OSAEC practices benefit them and if they are separated from their family members who are frequently the abusers or enablers.	3.94	1.311	Aware

39. Victims are apprehensive that their testimony would ultimately result in someone to whom they are attached being put behind bars. This is especially relevant in cases where a survivor has to testify against their own family member.	4.14	1.058	Aware
40. That RA (Republic Act) 11930 or the “Anti-Online Sexual Abuse or Exploitation of Children (OSAEC) and Anti-Child Sexual Abuse or Exploitation Materials (CSAEM) Act”- is the legal mandate to combat CSEC and OSEC in the Philippines.	4.08	1.382	Aware
41. The following may file a complaint of OSAEC: (1) the offended party; (2) parents or guardians; (3) relative within the third (3rd) degree of consanguinity; (4) an officer, social worker or representative of licensed child-caring institutions; (5) an officer or social worker of the DSWD; (6) a local social welfare development officer; (7) any barangay official; (8) any law enforcement officer LEO; (9) at least three concerned responsible citizens residing in the place where the violation occurred; or (10) any person who has personal knowledge of the circumstances of the commission of any offence.	4.10	1.370	Aware
42. To hire, employ, use, persuade, induce, extort, engage or coerce a child to perform or participate in whatever way in the creation or production of any form of OSAEC or CSAEM will result in imprisonment for 5 years and a fine of not less than two million pesos (P2,000,000.00) when proven guilty.	4.00	1.247	Aware
OVERALL	4.18	0.970	Aware

Scale: 1.00–1.49, very unaware; 1.50–2.49, unaware; 2.50–3.49, neither aware nor unaware; 3.50–4.49, aware; 4.50–5.00, very aware.

On committee members’ awareness regarding the nature and characteristics of OSAEC, the results revealed a relatively strong awareness of OSAEC among committee members. With an overall mean score of 4.18 (SD = 0.970) for awareness of the nature of OSAEC and 4.28 (SD = 1.140) for awareness of the characteristics of OSAEC, Cagayan de Oro CCPC members demonstrated a sufficient understanding of this complex issue. The city’s committee CCPC members showed particular strength in recognising the role of technology

in facilitating OSAEC, with high awareness scores for indicators related to the use of social media and digital platforms for exploitative purposes.

Notably, CCPC members were highly aware of the legal definitions and consent issues surrounding OSAEC, as evidenced by their strong scores on indicators related to the age of sexual consent and the definition of child exploitation. This suggests a good foundation for implementing and enforcing protective measures within the city. However, there were areas where awareness could be improved. For instance, understanding the emotional impact on rescued children scored relatively low (mean = 3.94, SD = 1.311), indicating a potential need for more training in survivor support and trauma-informed care. Additionally, awareness of some specific OSAEC practices, such as live-streaming abuse, while still in the 'aware' category, scored lower than other indicators, suggesting there is room for more targeted education on emerging forms of exploitation.

Overall, Cagayan de Oro City's CCPC committee members demonstrated a comprehensive awareness of OSAEC issues, providing a strong basis for their anti-OSAEC efforts. The city's focus on integrating OSAEC awareness into educational curricula and community outreach programmes, while also strengthening legal and protective frameworks, aligns well with its levels of awareness and suggests it has adopted a proactive approach to combating this issue.

An awareness of OSAEC among decision-makers plays a pivotal role in shaping effective policy responses. Research suggests that factors such as age, educational background and information accessibility have a major impact on decision-makers' understanding of online abuse. Politicians with greater awareness tend to champion more robust legislative frameworks (Jones & Mitchell, 2016). However, competing priorities and limited firsthand exposure can impede engagement (Whittle et al., 2013). While some political figures grasp the basics of OSAEC, this knowledge often fails to address its intricacies. Enhancing comprehension and fostering impactful legislation necessitates ongoing education, global collaboration and specialised training led by experts in the field.

Awareness of Roles, Responsibilities, Programmes and Services in OSAEC Responses. The results regarding levels of awareness regarding their roles and responsibilities as members of the city's committee concerned with OSAEC are presented in Table 2.

Table 2. *Level of Awareness of Roles and Responsibilities as a Member of the City's Committee Concerned with OSAEC*

State indicator	Cagayan De Oro (n = 37)		
	Mean	SD	Verbal interpretation
1. Institute policies and programmes to protect women and children who are victims of online sexual abuse and exploitation of children (OSAEC).	4.62	0.594	Very aware

2. Create and establish a system of surveillance, investigation and rescue to ensure effective and efficient coordination.	3.94	0.970	Aware
3. Establish programmes including but not limited to education, information campaigns and seminars or symposia on the nature, causes, incidence and consequences of OSAEC, particularly in terms of educating the public on the social impacts of OSAEC.	3.97	1.093	Aware
4. Prevention and suppression/elimination of trafficking in persons (TIP), violence against women and their children (VAWC), OSAEC and CSAEM, gender-based sexual harassment (GBSH) in streets and public spaces, and any other forms of gender-based violence.	3.97	1.093	Aware
5. The committee may call on the assistance of non-government organisations to assist in the formulation and implementation of localised programmes and interventions to address OSAEC.	3.97	1.093	Aware
6. Provision of basic social services for the prevention of TIP, VAWC, OSAEC and CSAEM, and GBSH in streets and public spaces, and any other forms of gender-based violence.	3.92	1.064	Aware
7. Establish linkages with other existing bodies/local councils who work with children and potentially invite other relevant agencies/organisations to participate in its meetings and activities.	4.08	1.010	Aware
8. Implement programmes and activities aligned with the national action plan for anti-OSAEC efforts.	3.89	1.048	Aware
9. Perform any other duties and functions necessary to carry out the above duties and functions.	3.76	1.300	Aware
10. Provision of protection and support to survivors of OSAEC.	3.78	1.315	Aware
11. Implementation of residential care, child placement, educational assistance, livelihood and skills training, and other community-based services that are responsive to the specific needs and problems of the survivors of OSAEC and their families.	3.46	1.070	Aware

12.Strengthening, activation and mobilisation of existing committees, councils, similar organisations and special bodies to prevent and suppress TIP, VAWC, OSAEC and CSAE, GBSH in streets and public spaces, and any other forms of gender-based violence.	3.76	1.300	Aware
13.Monitor and oversee the strict compliance with RA 11930 and other related laws for the protection of children.	4.14	1.134	Aware
OVERALL	3.94	0.977	Aware

Scale: 1.00–1.49, *very unaware*; 1.50–2.49, *unaware*; 2.50–3.49, *neither aware nor unaware*; 3.50–4.49, *aware*; 4.50–5.00, *very aware*.

The results showed that the level of awareness of their roles and responsibilities as members of the CCPC city committee concerned with OSAEC were generally high, with an overall mean score of 3.94 (SD = 0.977), indicating that committee members were aware of their duties. The city committee demonstrated particular strength in certain areas, notably in instituting policies and programmes to protect women and children who are victims of OSAEC, with a mean score of 4.62 (SD = 0.594), indicating they were very aware of this responsibility.

Moreover, committee members also showed a good understanding of their role in establishing linkages with other existing bodies and local councils who work with children (mean = 4.08, SD = 1.010) and monitoring compliance with the Republic Act 11930, the anti-OSAEC law and other related laws for child protection (mean = 4.14, SD = 1.134). However, there were areas where awareness could be improved, such as implementing residential care and community-based services for survivors and their families (mean = 3.46, SD = 1.070).

Regarding programmes and services, CCPC members demonstrated varying levels of awareness across different domains. They showed high awareness of child protection measures, with an overall mean of 4.48 (SD = 0.702). Particularly strong areas included considering children’s best interests (mean = 4.70, SD = 0.702) and protecting children at risk (mean = 4.60, SD = 0.725).

The CCPC members’ level of awareness of mental health services was moderate (mean = 3.53, SD = 1.273). There is room for improvement in members’ awareness of promoting internships and programmes designed to provide mental health services to centre-based OSAEC clients (mean = 3.38, SD = 1.341). Meanwhile, the committee members showed greater awareness of the provision of legal services (mean = 4.14, SD = 0.976) and educational support (mean = 3.81, SD = 0.941).

Areas that require more attention include capital assistance and livelihood programmes (mean = 3.51, SD = 1.226), placement services (mean = 3.62, SD = 1.144) and capacity building initiatives (mean = 3.43, SD = 1.385). The CCPC members demonstrated a good

awareness of advocacy efforts (mean = 4.35, SD = 0.841) and membership coordination coordination between amongst them for activities conducted (mean = 3.86, SD = 0.852).

Overall, while the CCPC in Cagayan de Oro City showed a solid foundation of awareness across various aspects of OSAEC response, there are opportunities for improvement, particularly in areas such as mental health services, capacity building and certain aspects of survivor support and rehabilitation. Continued training and resource allocation in these areas could further strengthen the city’s ability to effectively combat OSAEC.

The UN Convention on the Rights of the Child emphasises the state’s duty to safeguard children, highlighting the crucial role of local government units in OSAEC response. Partnerships between government and non-government entities have proven beneficial in refining OSAEC-related policies and procedures. These collaborations enhance case management, streamline court processes, improve referral systems and bolster inter-agency coordination. Moreover, such alliances are instrumental in establishing child-friendly judicial practices and implementing effective protection measures in schools and communities. By leveraging these partnerships, local governments can more effectively fulfil their obligation to protect and promote children’s welfare, particularly in addressing the complex challenges posed by OSAEC.

Level of Collaboration on Functions and Inter-Agency Collaboration. The results regarding the level of collaboration across various functions and responsibilities are presented in Table 3.

Table 3. *Level of collaboration across various functions and responsibilities*

Cagayan De Oro City (n = 37)				
Function/responsibility	n	Mean	SD	Verbal interpretation Level of Collaboration
Protection	31	2.84	1.846	To a moderate extent
Mental health	31	2.26	1.264	To a small extent
Medical needs	31	1.84	0.898	To a small extent
Legal services	31	1.96	1.140	To a small extent
Education	31	1.96	1.169	To a small extent
Capital assistance	31	2.29	1.321	To a small extent
Placement services	31	2.12	1.204	To a small extent
Capacity building	31	2.61	1.647	To a moderate extent
Advocacy	31	2.90	1.886	To a moderate extent
Spiritual support	31	1.58	0.807	Not at all
Membership of the CCPC	31	2.22	1.647	To a small extent
Youth programmes	31	2.12	1.204	To a small extent
OVERALL	31	2.19	1.159	To a small extent

The CCPCs’ level of collaboration across various functions and responsibilities related to addressing OSAEC revealed there was room for improvement. The overall level of collaboration of the CCPC was categorised as ‘to a small extent’, with a mean score of 2.19 (SD = 1.159). This indicates that the CCPC’s city’s efforts in coordinating and integrating its approach to supporting survivors of abuse and exploitation could be improved.

However, in some areas, the CCPC’s city demonstrated moderate levels of collaboration, particularly in protection (mean = 2.84, SD = 1.846), advocacy (mean = 2.90, SD = 1.886) and capacity building (mean = 2.61, SD = 1.647). Meanwhile, collaboration in critical areas such as mental health services (mean = 2.26, SD = 1.264), medical needs (mean = 1.84, SD = 0.898), legal services (mean = 1.96, SD = 1.140) and education (mean = 1.96, SD = 1.169) was reported to be at a small extent.

Notably, spiritual support showed the lowest level of collaboration (mean = 1.58, SD = 0.807), interpreted as ‘not at all’. Other areas, such as capital assistance, placement services, membership of the CCPC and its engagement and youth programmes, also demonstrated low levels of collaboration, all falling within the ‘to a small extent’ category.

These findings suggest that while Cagayan de Oro City has established some collaborative efforts to address OSAEC, there is considerable potential for improvement across all domains. Enhancing coordination and integration of services, particularly in areas that showed lower levels of collaboration, could lead to more effective outcomes in supporting vulnerable children and combating OSAEC in the city.

The results regarding the level of inter-agency collaboration are presented in Table 4.

Table 4. Level of inter-agency collaboration

Agency		Cagayan De Oro City			
		<i>n</i>	Mean	SD	Verbal interpretation Level of Collaboration
National government agencies	OSAEC prevention	10	3.690	1.646	Coalition
	OSAEC prosecution	10	2.806	1.403	Coordination
	OSAEC protection	10	2.777	1.203	Coordination
	OVERALL	10	3.091	1.417	Coordination

City local govern- ment units	OSAEC prevention	6	3.543	1.793	Coalition
	OSAEC prosecution	6	2.478	1.217	Cooperation
	OSAEC protection	6	2.349	1.604	Cooperation
	OVERALL	6	2.790	1.538	Coordination
Non- governmental organisations	OSAEC prevention	7	3.333	2.098	Coordination
	OSAEC prosecution	7	2.976	1.370	Cooperation
	OSAEC protection	7	2.382	1.638	Cooperation
	OVERALL	7	2.897	1.702	Coordination
Barangay local government units	OSAEC prevention	6	3.112	1.958	Coordination
	OSAEC prosecution	6	2.478	1.217	Cooperation
	OSAEC protection	6	2.295	1.635	Cooperation
	OVERALL	6	2.795	1.603	Coordination
GRAND TOTAL OVERALL		37	2.893	1.565	Coordination

Scale: 0–0.83, no interaction at all; 0.84–1.67, networking; 1.68–2.51, cooperation; 2.52–3.34, coordination; 3.35–4.17, coalition; 4.18–5.0, collaboration.

In the CCPC, the level of collaboration among agencies involved in OSAEC prevention, prosecution and protection showed a coordinated approach. The overall level of collaboration for the city was categorised as ‘coordination’, with a mean score of 2.893 (SD = 1.565). In this study, the coordination level of collaboration was positioned at level 4 out of 6 levels of collaboration, with 6 being the highest form of collaboration, suggesting that while there is a considerable degree of organised interaction among stakeholders, there is still room to improve collaborative efforts to achieve more integrated and synergistic outcomes in OSAEC response.

Breaking down the collaboration levels by agency type, national government agencies in Cagayan de Oro City demonstrate the highest level of collaboration with the CCPC, with a mean score of 3.091 (SD = 1.417), which falls under the ‘coordination’ category but is closer to the ‘coalition’ level. The city’s LGUs and barangay LGUs show similar levels of

coordination, with mean scores of 2.790 (SD = 1.538) and 2.795 (SD = 1.603), respectively. NGOs in the city also exhibit a coordination level, with a mean score of 2.897 (SD = 1.702).

Notably, OSAEC prevention efforts in Cagayan de Oro City showed the highest level of collaboration across all agency types, particularly among national government agencies (mean = 3.690, SD = 1.646), which reaches the 'coalition' level. This suggests that the city has made major strides in coordinating preventive measures against OSAEC.

As shown by previous studies, effective collaboration among diverse stakeholders is crucial for child protection. Community engagement and cross-sector coordination have proved to be vital in preventing child violence against children and implementing child-friendly policies. Research indicates that multifaceted approaches involving different entities can significantly greatly enhance child welfare systems (Wamimbi & Kasimbu, 2015; Utari et al., 2023). While the present results indicate there is a structured approach to addressing OSAEC in Cagayan de Oro City, they also highlight opportunities for enhancing collaboration, particularly regarding prosecution and protection efforts. The city's commitment to combating OSAEC is evident. However, there is potential for strengthening inter-agency cooperation to achieve more effective outcomes in safeguarding children from online sexual exploitation and abuse.

Barriers and Obstacles to Inter-Agency Collaboration for OSAEC Prevention, Protection and Prosecution.

Challenges in Prosecution. The challenges faced in prosecuting OSAEC cases in Cagayan de Oro City are multifaceted and complex. The city's CCPC's members encounter major hurdles in the intricate process of rescuing children subjected to OSAEC and arresting perpetrators. A primary challenge is the anonymity afforded to offenders through the use of dummy accounts and sophisticated technologies, making it difficult to identify and locate them. This anonymity complicates the investigation process and poses risks during rescue operations. Adapting legal frameworks to tackle technology-enabled crimes effectively is crucial, as the digital landscape presents novel challenges for law enforcement and prosecution (Cullen et al., 2020).

Meanwhile, safety concerns for both the children subjected to online sexual exploitation and abuse and the rescue team members are paramount. The trauma experienced by children during rescue operations can lead to difficulties in building trust and obtaining crucial disclosures. Social workers and law enforcement officials may struggle to maintain professionalism while dealing with emotionally challenging situations, particularly when confronted with painful disclosures from young children who have been subjected to online sexual exploitation and abuse.

In addition, geographical challenges play an important role in prosecution, especially in geographically isolated disadvantaged areas (GIDAs) within the city or neighbouring areas. The isolation of these areas hampers timely rescue operations and makes it challenging to gather evidence and conduct investigations effectively. This geographical barrier often results in delayed responses and limited access to necessary resources for both survivors and law enforcement.

The legal process itself presents numerous obstacles. Survivors' reluctance to participate in legal procedures often leads to a lack of evidence, resulting in case dismissals. Inconsistent statements from survivors and their families, influenced by factors such as trauma, cultural norms and external pressures, further complicate the prosecution process. The prevailing culture of silence, rooted in beliefs about family privacy and economic necessity, often prevents timely reporting and hinders the pursuit of justice. Cultural stigma and feelings of embarrassment often impede survivors of online sexual exploitation and abuse from providing essential details for legal proceedings, as observed by Tarroja and colleagues in their 2021 study on disclosure barriers among survivors.

Resource limitations pose another major challenge. The lack of adequate funding for rescue operations, evidence gathering and prosecution activities hampers the effectiveness of anti-OSAEC efforts. The absence of proper video in-depth interview (VIDI) facilities in processing areas further complicates the collection of reliable testimonies from child survivors.

Collaboration with local authorities, particularly at the barangay level, can present a dilemma due to potential conflicts of interest, especially when suspected perpetrators are related to local officials. This situation often leads to information leaks that can jeopardise rescue operations and investigations.

These challenges contribute to the complexity of prosecuting OSAEC cases in Cagayan de Oro City. Addressing these issues requires a multifaceted approach, including enhanced training for law enforcement and social workers, improved technological infrastructure, increased resource allocation, and efforts to change societal attitudes towards reporting and addressing OSAEC. The city's commitment to combating this issue is evident, but overcoming these hurdles remains a challenge to ensuring justice for survivors and effectively deterring perpetrators.

Challenges in Protection. For protection against OSAEC, the collaboration challenges facing the CCPC are multifaceted and complex. The city faces considerable barriers to overcome in various aspects of child protection, including human resources, reintegration mechanisms, budgetary constraints and service coordination.

A primary challenge is the lack of human resources and capacity training. The city struggles with a shortage of specialised personnel, particularly social workers, to effectively manage OSAEC cases. This shortage delays the identification and rescue of children subjected to online sexual abuse and exploitation and hampers investigations and support services. The existing staff often lack specialised training in digital forensics techniques, online investigation methods and trauma-informed care for survivors of sexual abuse.

Reintegration of survivors into the community poses another major challenge. The city's aftercare services face difficulties in providing comprehensive support for healing and societal reintegration. Limited resources, inadequate facilities and a lack of trained professionals hinder the provision of long-term support for survivors. The dysfunctional nature of some Barangay Committees Council or local council for the Protection of Children (BCPCs) further complicates the reintegration process, often due to political changes

and lack of continuity in trained personnel.

Moreover, budgetary limitations severely impact the city's ability to respond effectively to OSAEC cases. Insufficient funding affects various aspects of child protection, from rescue operations to meeting the basic needs of rescued children. This financial constraint often leads to overcrowding in residential care facilities and inadequate resources for food, clothing and educational materials. The fragmentation of protection services is another critical issue. The city struggles to establish clear communication channels, defined roles and collaborative frameworks among various service providers.

Cagayan de Oro also faces challenges with mixed clients in residential facilities. The inability to accommodate very young children or mixed-gender sibling groups in many care centres highlights the need for greater options for care. Additionally, the reluctance of some survivors to stay in shelters, often due to feelings of being imprisoned or isolated, complicates the protection process.

Prioritising OSAEC concerns within the broader context of child protection issues in Cagayan de Oro City is challenging. As OSAEC is managed under the CCPC, which deals with all child-related concerns, there is a risk of OSAEC issues receiving less focused attention. Lastly, ensuring confidentiality in communications and data sharing among agencies while facilitating necessary information exchange for investigations remains a delicate balance. The city grapples with establishing secure channels that protect survivors' privacy while enabling effective inter-agency collaboration.

Collectively, these challenges highlight the complex nature of protecting children from online sexual abuse and exploitation in Cagayan de Oro City. Addressing these issues will require a comprehensive, well-coordinated approach involving multiple stakeholders, increased resources and targeted strategies to effectively improve the city's capacity to combat OSAEC.

Challenges in Prevention. The research findings highlight several challenges in terms of collaboration to help prevent OSAEC in Cagayan de Oro City. A major issue is the lack of parental awareness and supervision, with many parents unaware of the nature and risks of OSAEC. This is exacerbated by the 'no touch, no harm' belief, where some view OSAEC as a victimless crime due to the lack of physical contact. A study by Munns et al. (2024) highlighted how OSAEC facilitators rationalise their actions through misguided beliefs, such as perceiving foreign payments to be beneficial and that harm is minimal due to a lack of physical contact, underscoring the complex mindset behind these offences. This finding implies that the city faces difficulties in implementing effective awareness campaigns to educate both the public and key stakeholders about the complexities and consequences of OSAEC.

Another major challenge is the absence of barangay-level ordinances and plans specifically addressing OSAEC. The frequent changes in BCPC focal persons are often due to elections, which disrupt continuity in training and implementation of best practices. This turnover results in a constant need for retraining and rebuilding of expertise at the grassroots level.

Resource constraints also greatly hinder prevention efforts in Cagayan de Oro. There was a notable lack of information campaigns and capacity building initiatives, particularly at the barangay and school levels. The problem of insufficient materials for education and information campaigns, which are crucial for effective prevention, was particularly evident at the local/barangay level. Additionally, there is a gap in awareness about the proper referral pathways for OSAEC cases, affecting the timely reporting and handling of incidents.

The prevailing culture of silence in communities further complicates prevention efforts. Many families and neighbours are reluctant to report OSAEC cases, often due to perceived benefits from the financial transactions involved or fear of repercussions. This silence is compounded by a lack of awareness about available child protection services and the view that child abuse is a private family matter.

Taken together, these challenges highlight the need for comprehensive, sustained efforts in Cagayan de Oro City to increase awareness, strengthen local governance structures, improve resource allocation and change societal attitudes towards OSAEC. Addressing these issues requires a coordinated approach involving multiple stakeholders, from local government units to schools and community organisations.

Facilitating Factors in OSAEC Prevention, Protection and Prosecution. The findings revealed several facilitating factors in Cagayan de Oro City's response to OSAEC. These factors contribute to the city's efforts to prevent OSAEC, protect victims and prosecute perpetrators of OSAEC. A key element is the role played by NGOs in assisting the government local government and augmenting city programmes. NGOs such as World Vision and Philippine Island Kids have increased community awareness and collaborated with regional offices to promptly address cases of OSAEC. Continuous work in schools and barangays is another important factor. The city benefits from school caravans advocacy campaigns at schools with regards to ANTI-OSAEC and community awareness campaigns that disseminate information regarding OSAEC prevention.

Notably, the accessibility of the Regional Anti-Cybercrime Unit (RACU) stands out as a significant advantage in Cagayan de Oro. The city benefits from constant communication with and proximity to RACU, enabling swift collaboration and enhancing the speed and efficiency of rescue operations. This accessibility ensures immediate assistance to survivors of OSAEC, minimising the duration of abuse. RACU's specialised training in handling cybercrimes and access to advanced technology and forensic tools further bolsters the city's capacity to investigate and intervene effectively in OSAEC cases.

The city has also implemented unified hotlines for OSAEC cases, which serve as critical resources for reporting and intervention. Previous studies have found that centralised hotlines increase accessibility, streamline the reporting process and offer anonymity and confidentiality, encouraging more individuals to come forward. The 24 hours a day, 7 days a week support provided by these hotlines ensures that incidents can be reported at any time, facilitating better coordination among various stakeholders, including law enforcement, social services and mental health professionals (Šinko et al., 2021; He et al., 2022; Goodman et al., 2023). Additionally, Cagayan de Oro benefits from trained focal persons in

the BCPC and youth championing advocacy at the local level. NGOs, such as IJM International Justice Mission and World Vision, have mobilised children, youth and local officials as active participants in combating OSAEC, increasing the reach of awareness campaigns in schools and communities.

Furthermore, the availability of community-based residential facilities provided by various NGOs in the city offers comprehensive care addressing the physical, psychological and social needs of survivors. These facilities play a crucial role in long-term recovery and social rehabilitation by fostering community integration and leveraging local resources. Lastly, adequate remuneration and allowances for NGO workers contribute significantly to workforce motivation and effectiveness in responding to OSAEC cases. Proper compensation has been shown to influence job satisfaction and retention among NGO personnel, leading to better service delivery and outcomes for vulnerable populations.

The core values, teamwork and commitment to protecting children are evident among CCPC committee members, which facilitates dedication and a strong sense of advocacy in the overall OSAEC response. Moreover, child-friendly prosecution is a notable feature in Cagayan de Oro's approach. The use of child-friendly interviews during prosecution procedures is consistent with national best practices. The city's prosecutors benefit from specialised training in handling OSAEC cases, aligning with the DOJ-IACAT Department of Justice -Inter Agency Committee Againsts Trafficking and National Coordinating Council for Anti Online Sexual Abuse and Exploitation of Children – Children Sexual Abuse and Exploitation Material. NCC-OSAEC-CSAEM partnership established nationally.

Continuous efforts to improve referral pathways are evident in Cagayan de Oro. The city benefits from the involvement of educational institutions, with the Department of Education's Social Protection Unit playing a crucial role. Ongoing collaborations to harmonise services with national government agencies and NGOs enhance the city's capacity to respond to OSAEC cases.

Lastly, logistics and moral support among team members facilitate effective responses to OSAEC. The strong connections and trust among Cagayan de Oro City CCPC committee members contribute to successful rescue operations and case management. This collaborative spirit aligns with the principles of effective multidisciplinary teams that are essential for addressing complex social issues such as OSAEC.

These facilitating factors demonstrate Cagayan de Oro City's commitment to combating OSAEC through a multifaceted, collaborative approach involving various stakeholders from government agencies, NGOs and the community.

Conclusion

Cagayan de Oro City has made considerable strides in addressing online sexual abuse and exploitation of children through its collaborative governance approach. The city's efforts are primarily channelled through the City Council for the Protection of Children, an

umbrella organisation for various child protection initiatives, including OSAEC response. This integrated approach allows for a comprehensive strategy but may sometimes lead to OSAEC-related issues receiving less focused attention.

The city's efforts demonstrate a strong foundation in awareness and coordination, particularly in prevention strategies. However, the varying levels of collaboration across different domains in OSAEC response highlight the challenges in comprehensively addressing this issue. While commendable, the level of coordination achieved in inter-agency collaboration suggests there is room for improvement towards more integrated and synergistic partnerships. The disparity in collaboration levels between prevention efforts and other areas, such as prosecution and protection, indicates a need for balanced development across all aspects of OSAEC response. These findings underscore the importance of continuous improvements in awareness, role clarity and inter-agency cooperation.

Nevertheless, the city demonstrates strong awareness of OSAEC issues among committee members and has implemented several facilitating factors that enhance its response capabilities. These include continuous advocacy work in schools and barangays, child-friendly prosecution processes and efforts to improve referral pathways. The accessibility of RACU and the implementation of unified hotlines for OSAEC cases are particularly noteworthy strengths.

However, Cagayan de Oro City faces several challenges in its fight against OSAEC. These include human resource limitations, reintegration difficulties for survivors, budget constraints and fragmentation of protection services. The city also struggles with a lack of parental awareness and supervision, the persistence of the 'no touch, no harm' belief, and a culture of silence in communities.

Recommendations

Based on the findings of this study, the following recommendations are proposed to strengthen Cagayan de Oro City's response to online sexual abuse and exploitation of children (OSAEC):

- **Refine committee structure and roles:** Delineate prevention, protection and prosecution roles among member organisations. Establish a dedicated task force or subcommittee within the CCPC to focus on OSAEC issues.
- **Expand and strengthen partnerships:** Involve private sector entities through corporate social responsibility initiatives and strengthen collaboration with NGOs to augment resources and expertise in OSAEC prevention and response.
- **Enhance training and expertise:** Develop specialised training programmes for committee members, law enforcement staff, judicial personnel and social workers to improve expertise in handling OSAEC cases, including digital evidence handling and survivor psychology.

- **Strengthen grassroots initiatives:** Develop and implement barangay-level ordinances, establish protocols and awareness campaigns and integrate OSAEC responses into annual Barangay Council for the Protection of Children (BCPC) plans.
- **Enhance victim support and rehabilitation:** Develop an exclusive shelter for OSAEC survivors, offering tailored care through multi-stakeholder collaboration. Establish more community-based residential facilities, ensuring comprehensive care and effective reintegration programmes. Furthermore, develop and expand mental health services specifically tailored for OSAEC survivors and their families.
- **Reinforce barangay-level commitment:** Ensure continuity in BCPC focal person roles regardless of political affiliations and provide specialised OSAEC training to address evolving online threats.
- **Enhance prevention strategies and public awareness:** Foster collaboration among educational institutions, parents and technology companies to create safer online environments. Launch comprehensive campaigns on the risks and signs of OSAEC, incorporating digital literacy into school curricula. Specifically, strategies should be developed to overcome cultural norms and personal shame that hinder the reporting and prosecution of OSAEC cases.
- **Leverage technology solutions:** Collaborate with technology companies to develop and implement advanced detection algorithms and reporting mechanisms for OSAEC. Enhance the city's technological infrastructure to support digital forensics and online investigations.
- **Implement age-appropriate policies and regulations:** Consult experts to establish guidelines on children's smartphone usage and enforce strict monitoring of internet access points, implementing age restrictions and usage time limits for children.
- **Increase budget allocation:** Allocate more funds for OSAEC response, particularly for rescue operations, survivor support and long-term rehabilitation programmes.
- **Develop secure communication channels:** Establish secure platforms for inter-agency collaboration while maintaining survivor confidentiality.

By implementing these recommendations, Cagayan de Oro City, Philippines, can build upon its existing strengths and address current challenges, enhancing its capacity to combat OSAEC effectively. The city's commitment to child protection and strategic improvements in resources, training and community engagement can greatly bolster its efforts to prevent OSAEC, protect survivors and prosecute OSAEC perpetrators and facilitators.

References

- Antonio, R. (2024, April 25). DOJ tags Taguig, Iligan, and CDO as hotbeds for online child sexual abuse. *Manila Bulletin*. <https://mb.com.ph/2024/4/24/doj-tags-taguig-iligan-and-cdo-as-hotbeds-for-online-child-sexual-abuse>
- Cullen, O., Ernst, K. Z., Dawes, N., Binford, W., & Dimitropoulos, G. (2020). "Our laws have not caught up with the technology": Understanding challenges and facilitators in investigating and prosecuting child sexual abuse materials in the United States. *Laws*, 9(4), 28. <https://doi.org/10.3390/laws9040028>
- Goodman, K. L., Kamke, K., & Mullin, T. M. (2023). Online help-seeking among youth victims of sexual violence before and during COVID-19 (2016-2021): analysis of hotline use trends. *JMIR Public Health and Surveillance*, 9, e44760. <https://doi.org/10.2196/44760>
- He, Y., Ortiz, R., Kishton, R., Wood, J. N., Fingerman, M., Jacobs, L., ... & Šinko, L. (2022). In their own words: child and adolescent perceptions of caregiver stress during early COVID-19. *Child Abuse & Neglect*, 124, 105452. <https://doi.org/10.1016/j.chia-bu.2021.105452>
- Jones, L., and Mitchell, K. (2015). Defining and measuring youth digital citizenship. *New Media & Society*, 18. [10.1177/1461444815577797](https://doi.org/10.1177/1461444815577797)
- Meraz, R. L., Osteen, K., & McGee, J. (2019). Applying multiple methods of systematic evaluation in narrative analysis for greater validity and deeper meaning. *International Journal of Qualitative Methods*, 18, 160940691989247. <https://doi.org/10.1177/1609406919892472>
- Mindanao Gold Star Daily. (2020, December 9). Cops rescue 56 victims of online sex exploitation in Normin. <https://mindanaogoldstardaily.com/archives/119670>
- Munns, N., Katz-Wisel, G., Brennan, M., Byrnes, E., Jabar, M., Tarroja, M. C., Collado, Z., & Perkins, D. (2023). (rep.). Understanding OSAEC trafficking in the Philippines. Retrieved July 2024, from https://justiceandcare.org/app/uploads/2023/11/Understanding-OSEAC-Trafficking-in-the-Philippines-Interim-Report_October-2023.pdf
- PhilAtlas. (n.d.). Cagayan de Oro City Profile. Retrieved September 10, 2024, from <https://www.philatlas.com/mindanao/r10/cagayan-de-oro.html>
- Šinko, L., He, Y., Kishton, R., Ortiz, R., Jacobs, L., & Fingerman, M. (2021). "The stay at home order is causing things to get heated up": Family conflict dynamics during COVID-19 from the perspectives of youth calling a national child abuse hotline. *Journal of Family Violence*, 37(5), 837-846. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00290-5>
- UNICEF. (2016). Perils and possibilities: Growing up online. *New York*. Retrieved from: https://www.unicef.org/endviolence/endviolenceonline/files/UNICEF_Growing-up-online.pdf
- UNICEF Philippines. (2023). (rep.). Study on intervention strategies for the rehabilitation and reintegration of child victims / survivors of online sexual abuse and exploitation

in the Philippines. Retrieved July 2024, from <https://www.unicef.org/philippines/media/7136/file/Report.pdf>

United Nations Office on Drugs C Crime, Vienna. (2009). International Framework for Action To Implement the Trafficking in Persons Protocol. Retrieved from: https://www.unodc.org/documents/humantrafficking/Framework_for_Action_TIP.pdf

Utari, D. S., Sukristyanto, A., & Rochim, A. I. (2023). Cross-sectoral coordination towards a child-friendly city in Indonesia: A critical study of Tanjungpinang City. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 07(01). <https://doi.org/10.47772/ijriss.2023.7105>

Wamimbi, R. and Kasimbu, R. (2015). Strengthening community formal and non-formal systems to prevent violence against children in East Africa: What is working?. *International NGO Journal*, 10(2), 12-26. <https://doi.org/10.5897/ingoj2015.0294>

Whittle, H., Hamilton-Giachritsis, C., Beech, A. & Collings, G. (2013). A review of young people's vulnerabilities to online grooming. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 135-146. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.008>

‘IN NUMBER THERE IS STRENGTH’: MULTI-AGENCY COLLABORATIVE STRATEGIES FOR COMBATING ONLINE SEXUAL ABUSE AND EXPLOITATION OF CHILDREN (OSAEC) IN CAGAYAN DE ORO CITY, PHILIPPINES

Brian Ven Climaco Bag-ao
Mindanao State University, Philippines

Summary

The Philippines has become a focal point for the global production of child sexual exploitation materials. With at least 85.2 million internet users and 84.45 million social media users, 80% of Filipino children are at risk of online sexual abuse, sometimes even facilitated by their parents (UNICEF, 2016). In 2020, the International Justice Mission found that OSAEC in the Philippine setting is a family-based crime. Cagayan de Oro in the Philippines is considered to be a ‘hotspot’ for crimes related to OSAEC. An article published by the Philippine News Agency (2024) revealed that from 2018 to 2023, Region 10 Anti-Cybercrime Unit (RACU) 10 (Northern Mindanao, Philippines) was able to apprehend at least 34 individuals linked to OSAEC crimes in 19 rescue operations. It is important to note that these operations were made possible through close coordination with local government units (LGUs) and non-governmental organisations (NGOs) who also stood as the primary actors in the prosecution of OSAEC perpetrators and facilitators, as well for the protection and reintegration of survivors, thereby underscoring the importance of inter-agency and inter-committee collaboration in bringing perpetrators to justice and helping survivors to heal. In Cagayan de Oro city, the City Council for the Protection of Children (CCPC) is an umbrella organisation addressing all concerns relating to children, particularly in advocating for children’s rights and protection against OSAEC. The foregoing discussion then leads to the idea that a coordinated multi-stakeholder response involves collaboration and coordination between various stakeholders to address a particular issue or challenge. Building on this lacuna, this study intends to fill the gap and explore the complexity of collaboration between and among government, non-government stakeholders and civil society organisations to protect survivors of OSAEC. Specifically, this research aimed to:

- 1. Understand the collaboration strategies involved in protecting survivors of OSAEC in terms of composition, functions, and programmes and services.*
- 2. Determine the level of awareness among the committee members involved regarding the nature and characteristics of OSAEC and their corresponding roles and responsibilities.*

3. *Explore and understand the challenges and facilitating factors of the committee members involved in prosecuting those involved in OSAEC, preventing OSAEC and protecting children from OSAEC.*
 - a. *Prosecution*
 - b. *Protection*
 - c. *Prevention*

This research utilised a combination of researcher-made and modified Likert-scale questionnaires, a focus group discussion protocol and key informant interviews. A four-part questionnaire was administered to the respondents. Before administering the survey questionnaires, the researcher conducted a pilot study to ascertain the validity and reliability of the questionnaire used to gather data for the study. This study underwent the rigour of expert validation, having sought four experts to peruse the questionnaire and its contents. Concerning the analysis of the collected data, the researcher utilised descriptive statistics, particularly frequency and percentage distribution, as well as mean and standard deviation. In addition, thematic analysis was used for the qualitative part of this study to identify, analyse and report themes that emerged in the data collected.

The findings revealed that the members of the committee had high levels of awareness of the nature and characteristics of OSAEC. In terms of levels of collaboration, the committee garnered a moderate level in terms of protection but scored high in prevention efforts. In their collaborative work, there were challenges in the prosecution, protection and prevention vis-a-vis facilitating factors that manifested in their pragmatic, responsive mechanism to OSAEC. In terms of prosecution, the challenges facing Cagayan de Oro CCPC include the following: the intricate process of rescue of children and the subsequent arrest of perpetrators, the anonymity of the perpetrator by the usage of dummy accounts, the safety of the child and staff, dilemmas in working with the Barangay Local Government Unit (BLGU) for rescue, painful disclosures from survivors, challenges of geographical distance, especially for cases situated in geographically isolated disadvantaged areas (GIDAs), setbacks in case building and hearing, the reluctance of survivors to take part in legal procedures, lack of evidence in filing a case, inconsistent statements from survivors and their parents, the culture of silence by significant others, negative perceptions of rescue and investigation, and the absence of video in-depth interview (VIDI) rooms in the processing area.

In terms of protection, the challenges include the following: lack of human resource training and expertise in handling OSAEC survivors, lack of social workers for case management, reintegration challenges to community/aftercare, dysfunctional BCPC (Local Committee-Barangay Council for the Protection of Children) for reintegration mechanisms, lack of budget for operations, agencies involved have different priority programmes, fragmented protection services, mixed clients served in residential facilities, and continuous escapes from the centre. temporary shelter. In terms of prevention aspects, challenges that emerged included the following: lack of parental awareness and supervision, the 'no touch, no harm' belief, i.e. that it is a victimless crime, lack of resources, lack of information campaigns in local villages and schools with regards to OSAEC, the culture of silence, and poor information regarding referral

pathways.

Although challenges in OSAEC responses were identified, facilitating or enabling factors were also revealed in this study, such as the presence of non-government organisations (NGOs) in advocacy work, which also augment the city government regarding logistics, funds and training; the commitment of the committee members and their teamwork in responding; availability of VIDI kit; continuous advocacy for the acceptability of VIDI for interviews; continuous training of prosecutors in handling OSAEC cases; continuous efforts to improve referral pathways; and continuous collaborations to harmonise services with the agencies involved.

Implicit in the findings is the need to make more strategic, innovative and collaborative efforts to respond to this emerging social issue and problem. Although facilitating factors are mentioned, much has to do with prevention, protection, prosecution and partnership.

Brian Ven C. Bag-ao is a doctor in public administration and associate professor at the Department of Social Work at Mindanao State University. His research areas include collaborative governance, social work with families and children and child protection.

ŠEIMINIUOSE NAMUOSE GYVENANČIŲ VAIKŲ ĮGALINIMO PROCESĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Prof. dr. Vida Gudžinskienė

Mykolas Romeris universiteto

Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas

Edukologijos ir socialinio darbo institutas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas +370 5 2714716

Elektroninis paštas vida.gudzinskiene@mruni.eu

Jolita Jurgelevičienė

Varėnos socialinių paslaugų centras

M. K. Čiurlionio g. 61A, LT-65219 Varėna, Lietuva

Telefonas +370 648 25767

Elektroninis paštas jolituliss@gmail.com

Pateikta 2025 m. rugsėjo 25 d.

Parengta spaudai 2025 m. gegužės 19 d.

DOI: 10.13165/SD-25-23-1-03

Santrauka

Straipsnio tikslas – atskleisti šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiančius veiksnius, remiantis juose dirbančių socialinių darbuotojų patirtimi. Probleminis klausimas: kokie veiksniai lemia veiksmingą vaikų įgalinimą? Tyrimo duomenys surinkti pusiau struktūruoto interviu metodu. Jie apdoroti kokybine turinio analize, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, priskiriant patvirtinančiuosius teiginius. Kokybinė turinio analizė atlikta laikantis induktyvios, tyrimo duomenimis grįstos kategorijų ir subkategorijų sudarymo logikos. Gauti tyrimo rezultatai interpretuojami ir analizuojami, o diskusijos dalyje siejami su kitų autorių mokslinėmis išvaidomis. Tyrimu atskleista, kad šeiminiuose namuose

gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiantys veiksniai yra susiję su vaikais ir socialiniais darbuotojais. Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad veiksmingiausi užių vaikų įgalinimo veiksniai yra motyvavimas keltis ateities tikslus ir jų siekti, skatinimas atrasti pomėgių, tobulėti, savivertės kėlimas. Be to, šeiminių namų socialiniams darbuotojams sekasi įgalinti vaikus, kai jie dalijasi su vaikais savo gerąja patirtimi ir taip įgyja vaikų pasitikėjimą, sukuria su jais glaudžius santykius ir puoselėja tarpusavio santykių gerovę. Socialinis darbuotojas šeiminių namų vaikams yra tarsi kelrodis ir teigiamas pavyzdys. Tokia socialinio darbuotojo elgsena padeda įgalinti vaikus – jie pasitiki socialiniu darbuotoju, įsiklauso į jo argumentus. Šeiminiuose namuose gyvenantys vaikai skatinami atrasti save kaip asmenybę, mokytis iš savo patirties, keistis, siekti užsibrėžtų tikslų ir tobulėti. Įgalinimą lemiantys veiksniai – motyvavimas keltis ateities tikslus ir jų siekti, skatinimas atrasti pomėgių, tobulėti ir savivertės kėlimas – turi ypatingą reikšmę vaikų įgalinimo procese, nes padeda įgalinti šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus būti savarankiškus, pasiekti teigiamų rezultatų, atrasti pomėgių, tobulėti ir nepasiduoti kilus sunkumų.

Reikšminiai žodžiai: įgalinimo procesas, įgalinimo veiksniai, šeiminiai namai, vaikai, socialinis darbuotojas.

Įvadas

Per pastaruosius kelerius metus Lietuvoje įvyko daug pokyčių, prisidėjusių prie naujų pagalbos vaikams formų atsiradimo. 2014 m. prasidėjo reikšmingi globos įstaigų deinstytucionalizavimo pokyčiai, patvirtinus Perėjimo nuo institucijos globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planą. Anot J. Čižikienės (2018), deinstytucionalizavimas – tai ilgas, daug vidinių ir išorinių išteklių reikalaujantis procesas. Antrajame jo etape nuo 2017 iki 2020 m. Lietuvoje pradėti steigti bendruomeniniai vaikų globos namai (nuo 2024 m. liepos 1 d. vadinami šeiminish namais). Šis globos srities pokytis buvo vykdomas siekiant sukurti pagal „šeimai artimos aplinkos modelį“ veikiančius vaikų globos namus“, kad tai, kas yra savaime suprantama šeimoje augančiam vaikui, būtų lengvai pasiekama ir globos namuose augančiam vaikui, kaip akcentuojama LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. gruodžio 8 d. įsakyme (2020, p. 2) ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintame Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo įstatyme (2021, p. 1). Nuo 2024 m. bendruomeniniai vaikų globos namai pervadinti į šeiminius namus (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. A1-375 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. A1-93 „Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“ pakeitimo“ (TAR, 2024-05-30, Nr. 2024-09754, 2024). Šeiminiai namai – trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę globą bendruomenėje teikianti socialinių paslaugų įstaiga, kurios atskirose patalpose (name, bute), esančiose bendruomenės gyvenamojoje vietovėje, pagal šeimai artimos aplinkos modelį gyvena iki 8 vaikų ir jiems sudaromos sąlygos gauti reikiamas paslaugas bendruomenėje (Lietuvos

Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 pakeitimo įstatymas (2023)). Šiuo metu tęsiasi II pertvarkos etapas ir galima konstatuoti, kad institucinių vaikų globos namų nebėra, paskutiniai vaikų globos namai (II pertvarkos etapo planavimas 2023–2029 m., 2023) Šakių, Kupiškio ir Kauno rajonuose buvo uždaryti 2024 m. gruodžio pabaigoje. Juose gyvenę tėvų globos netekę vaikai perkelti į šeimos aplinkai artimesnius šeiminius namus – butus ar individualius namus, kuriuose gali gyventi iki aštuonių vaikų. Globos specialistų teigimu, pagrindinis tikslas tebėra tai, kad kuo daugiau tėvų globos netekusių vaikų gyventų pas globėjus, budinčius ar nuolatinius globotojus. Vaikų globos namų uždarymas – tai 2014 m. prasidėjusios vaikų globos institucijų pertvarkos dalis. Tuomet Lietuvoje veikė 95 vaikų globos namai, per dešimtmetį jų kryptingai atsakyta. 2018 m. ėmė veikti globos centrai (jų šiuo metu yra 66), atsirado profesionalių globotojų institutas – budintys ir nuolatiniai globotojai, buvo aktyviai stiprinama šeimynų veikla, dalis vaikų apsigyveno šeiminiuose namuose, kurių šiuo metu Lietuvoje yra 177.

Šeiminių namų vaikai auga kaip asmenybės – su savo poreikiais, norais, vertybėmis, savitu požiūriu, sudaroma galimybė „vaikams tinkamai augti ir vystytis, tapti savarankiškomis asmenybėmis“ (Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė, 2022, p. 234). Globos namuose gyvenantys vaikai yra viena iš labiausiai pažeidžiamų, neretai – ir visuomenės atstumtų grupių. J. Čižikienė (2018, p. 33) pažymi, jog „visuomenėje dažnai vyrauja neigiami stereotipai, akcentuojama, kad vaikai, gyvenantys globos namuose, yra linkę į nusikalstamumą, tabako, narkotinių medžiagų vartojimą“, todėl socialinių darbuotojų išitraukimas į šių vaikų gyvenimą yra labai svarbus, netgi neįkainojamas. Vienas iš svarbiausių šeiminių namų socialiniams darbuotojams keliamų uždavinių yra įgalinti vaikus. Socialiniams darbuotojams šiame įgalinimo procese svarbu turėti „gebėjimus įtvirtinti ir išlaikyti geresnius santykius su vaikais, suprasti jų emocijas, elgesį, poreikius, skirtumus ir pelnytį jų pasitikėjimą bei pagarbą“ (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2022, p. 650).

V. Gudžinskienė ir S. Karasevičiūtė (2024) įgalinimą apibrėžia kaip individų, grupių ir bendruomenių gebėjimą kontroliuoti savo gyvenimo aplinkybes, naudotis galia, siekti tikslų, padėti sau ir kitiems maksimaliai pagerinti savo gyvenimo kokybę. A. Stepcenko (2019), apibrėždamas ir analizuodamas socialinį įgalinimą, taiko Paulo Freire'o humanistinį požiūrį. „Įgalinimas yra žinomas kaip procesas, kuris apima individo, bendruomenės ir socialinės grupės galimybes aktyviai veikti didinimą ir gebėjimą kontroliuoti savo gyvenimą“ (Liepinskaitė, Motiečienė, 2017, p. 31, cit. iš Rappaport, 1987). J. Charenkova (2019, p. 105) pažymi, kad „globos kontekste įgalinimas apibrėžiamas kaip socialinis procesas, kurio metu siekiama atpažinti, skatinti ir didinti asmenų gebėjimą patenkinti savo poreikius, telkti reikiamus išteklius problemoms spręsti“. Socialinis darbuotojas, įgalindamas šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus, padeda jiems priimti ir netgi pagerinti pokyčius, siekti tikslų. Taigi įgalinimas didina asmens pasitikėjimą savimi, jo gebėjimus, potencialą, veiksmų ir sprendimų, turinčių teigiamą poveikį jo gyvenimui, svarbos supratimą. Įgalinimo procesas „glaudžiai susijęs su psichosocialinėmis žmogaus kategorijomis: savikontrolė, suvokta kompetencija, savigarbą, pasitikėjimu savimi, savo stiprybių atpažinimu“ (Vencloviėnė, 2015, p. 116). Šeiminiuose namuose siekiama teigiamų pokyčių juose gyvenantiems

vaikams. Tai vyksta per įgalinimo procesą, kurio tikslas – pagilinti vaiko žinias, padėti jam įgyti įgūdžių, sustiprinti individualų savo gyvenimo valdymą, padidinti savivertę, supratimą apie save ir veiksmus, kurie yra asmeninio tobulėjimo ir gyvenimo valdymo kliūtys. Anot L. Valužytės ir A. Žebrauskaitės (2020, p. 480), globos namai „neatskiria vaikų nuo visuomenės, neuždaro institucijai priklausančioje teritorijoje, bet moko atlikti visas socialiai priimtas normas, ugdo vertybes ir puikiai integruoja į visuomenę“. Autorės neabejoja, kad įgalinimas yra svarbus, tačiau kyla esminis klausimas: kaip įgalinti šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus? Taigi šio tyrimo objektas – šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – atskleisti šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimą lemiančius veiksmus, remiantis juose dirbančių socialinių darbuotojų patirtimi.

Tyrimo metodai: atliktas kokybinis tyrimas. Tyrimo duomenys rinkti pusiau struktūruoto interviu metodu. Tyrimo duomenų analizei taikytas turinio analizės metodas.

1. Tyrimo metodika ir tiriamieji

Siekiant atskleisti šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiančius veiksmus, buvo atliekamas kokybinis tyrimas. L. Busetto, W. Wick ir C. Gumbinger (2020, p. 1) nurodo, kad „kokybinis tyrimas gali būti apibrėžiamas kaip reiškinių pobūdžio tyrimas ir yra ypač tinkamas atsakant į klausimus, kodėl kažkas yra (ne)pastebimas vertinant sudėtingas intervencijas“. Tyrimo duomenys surinkti pusiau struktūruoto interviu metodu. Pusiau struktūruotas interviu su socialiniais darbuotojais, dirbančiais šeiminiuose namuose, pasirinktas todėl, kad tyrimo metu, kaip nurodo I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė (2016, p. 15–16), „tyrėjas, imdamas interviu, gali įsigilinti į kitų žmonių patirtis, mintis, nuostatas, motyvus, jausmus, elgesį, sąveikas su kitais žmonėmis, kitaip tariant, į tai, ko pats tyrėjas negali matyti ir apčiuopti, užduoda klausimus, kurie leidžia įžengti į kito žmogaus perspektyvas, įsigilinti į konkrečią situaciją“. Pasitelkiant kokybinio tyrimo metodo ypatybes siekiama atskleisti šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiančius veiksmus. Siekiant atsakyti į probleminius klausimus, tyrimo dalyviams buvo pateikiama daugiau klausimų. Vis dėlto šiame straipsnyje aptariamas tik vienas probleminis klausimas: kokie yra vaikų įgalinimo veiksniai šeiminiuose namuose? Papildomi interviu klausimai buvo: *Iš Jūsų įvardintų veiksmų kokius įgalinimo veiksmus priskirtumėte prie veiksmingiausių? Kokie būtų Jūsų argumentai?*

Tyrimo dalyvių imtis. Tyrimo dalyviams taikyta kriterinė imtis. Jie pasirinkti pagal šiuos kriterijus: 1) socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose; 2) socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose ir turintys ne mažiau nei dvejų metų darbo patirtį (įskaitant patirtį bendruomeniniuose vaikų globos namuose, nes pavadinimas *šeiminiai namai* įsigaliojo 2024 m. liepos 1 d.). Tyrimas organizuotas 2023–2024 metais. Jame dalyvavo 7 socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose įvairiuose Lietuvos miestuose. Visi interviu vyko nuotoliniu būdu, per programėlę *Messenger*. Tyrimo

dalyviams sutikus, daryti interviu įrašai.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė. Kokybinio turinio duomenų analizei taikytas turinio analizės tyrimo metodas. Pasak A. J. Kleinheksel, N. Rockich-Winston, H. Tawfik ir T. R. Wyatt (2020, p. 127), turinio analizės metodas skirtas įrašytų komunikacijos formų reikšmei nustatyti ir interpretuoti ir mažoms duomenų dalims, kurios yra svarbios, atskirti. Kokybinė turinio analizė atlikta laikantis induktyvios, tyrimo duomenimis grįstos kategorijų ir subkategorijų sudarymo logikos. Teoriškai turinio analizė apima 4 etapus (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, p. 23): „interviu tekstų skaitymas; duomenų kodavimas; kodų grupavimas; duomenų aprašymas ir interpretavimas“. Ji grindžiama prielaida, kad tekstas yra turtingas duomenų šaltinis, suteikiantis didelį potencialą atskirti vertingą informaciją apie tam tikrus reiškinius (Kleinheksel, Rockich-Winston ir kt., 2020, p. 128). Šiame tyrime analizuojami iš viso septyni interviu (su šeiminių namų socialinių darbuotojais) tekstai, visų pirma juos skaitant, po to išskiriant subkategorijas su patvirtinančiais tyrimo dalyvių teiginiais, vėliau subkategorijas jungiant į kategorijas. Atliekant tyrimo duomenų analizę pateikiamos kategorijos, subkategorijos, interpretuojant tekstą pasitelkiami tyrimo dalyvių teiginiai. Diskusijos dalyje tyrimo radiniai siejami su kitų autorių mokslinėmis įžvalgomis. Interviu buvo imama tol, kol duomenys pradėjo kartotis ir buvo pasiektas tyrimo duomenų prisotinimo principas, kuris tiesiogiai daro įtaką imties dydžiui. I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė (2016, p. 41) pažymi, kad „nauji interviu imami tol, kol informacija pradeda kartotis ir esmės nebeatskleidžia naujų, su tyrimu susijusių aspektų“.

Tyrimo etika. Etiška elgsena yra tokia, kuri pirmiausia saugo ir nepažeidžia žmogaus laisvės ir orumo (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016, p. 55). Ja vadovaujamasi per visą tyrimą: nuo tyrimo planavimo iki duomenų pristatymo. Atliekant tyrimą buvo laikomasi svarbiausių etikos principų, kuriuos išskiria I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė (2016, p. 60): pripažinti ir gerbti asmens nepriklausomybę, jo laisvę dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime; suteikti tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie tyrimą; saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą, konfidencialumą ir privatumą; rūpintis tyrimo dalyvio saugumu, apsaugoti nuo moralinės žalos arba kiek įmanoma jos vengti. Todėl tyrimo dalyviams buvo suteikti kodai, kad nebūtų pažeistas jų konfidencialumas. Tekste jie žymimi didžiosiomis raidėmis A, B, C, D, E, F, G. Visi dalyviai tyrime dalyvavo savanoriškai. Jiems buvo atsakyta į visus prieš tyrimą kilusius klausimus.

2. Tyrimo rezultatai

Šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiantys veiksniai. Išanalizavus tyrimo dalyvių teiginius apie šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procesą lemiančius veiksnius, buvo išskirtos dvi kategorijos ir devynios subkategorijos (1 lentelė).

1 lentelė. Įgalinimo procesą lemiantys veiksniai

Table 1. Factors influencing the empowerment process

Kategorija	Subkategorija
Įgalinimo veiksniai, susiję su šeiminuose namuose gyvenančiais vaikais	Vaikų motyvacija keltis ateities tikslus ir jų siekti
	Vaikų skatinimas atrasti pomėgius, tikslus ir tobulėti
	Vaikų savivertės kėlimas
Įgalinimo veiksniai, susiję su šeiminių namų socialiniais darbuotojais	Dalijimasis gerąja patirtimi su šeiminių namų vaikais
	Šeiminių namų vaikų pasitikėjimo įgijimas
	Glaudesnių santykių su šeiminių namų vaikais ieškojimas
	Tarpusavio santykių gerovė šeiminuose namuose
	Socialinio darbuotojo buvimas kelrodžiu šeiminių namų vaikams
	Socialinio darbuotojo elgesys rodant tinkamą pavyzdį šeiminių namų vaikams

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialiniai darbuotojai, dirbantys šeiminiuose namuose, vaikų įgalinimo procese pasitelkia *įgalinimo veiksnius, orientuotus į šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus*. Socialiniai darbuotojai motyvuoja šiuos vaikus siekti jiems svarbių tikslų, išsikelti kad ir labai nedidelius ateities tikslus: *Vaikų motyvavimas siekti išsikeltų tikslo. Tačiau nedaug jų išsikelia tikslus, reikia dėti daug pastangų, kad jie išsikeltų nors kokius tikslus...* (B); *Motyvacija... tai gal būtų tokie iš veiksmų, kuriuos galėčiau išskirti, pas mus patenka vaikai, kurie neturi šeimos pavyzdžio apie tikslų kėlimą, jų siekimą, tai skiriame daug laiko pokalbiams su vaikais, kaip svarbu turėti tikslą, kaip svarbu ir kokiais būdais galima siekti vieno ar kito išsikeltų tikslo* (D); *Motyvacija... tai ilgas procesas, svarbiausia būti kantriems... suteikti vaikams laiko atrasti savo tikslus* (E); *Motyvacija, nes tenka vaikus motyvuoti ir gan dažnai, tiek išsikeliant tikslą, tiek nukreipiant vaiką, kaip to išsikeltų tikslo siekti. Stebime, kaip sekasi vaikui, ir jį motyvuojame, nuolat reikia motyvuoti...* (G). Taigi šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus socialiniai darbuotojai motyvuoja skirdami daug laiko pokalbiams, aiškindami, kaip svarbu turėti ateities tikslą ir nepasiduoti užklupus sunkumams, o toliau siekti užsibrėžto tikslo ir jį įgyvendinti. Socialiniai darbuotojai teigia, kad vaikų motyvavimas – tai įgalinimo procesas, kuriame svarbiausia būti kantriems, duoti vaikams laiko atrasti savo tikslus. Galima teigti, kad vaikų motyvavimas – tai veiksnys, įgalinantis juos mokytis, veikti, atkakliai siekti išsikeltų tikslų, išbandyti naujas veiklas ir įveikti kylančius sunkumus.

Tyrimas išryškino, kad socialiniai darbuotojai svarbiu įgalinimo veiksmu pripažįsta šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų skatinimą ir ieško įvairių, konkrečiam vaikui svarbių skatinimo būdų. Socialiniai darbuotojai deda pastangas skatindami ir įgalindami

vaikus užsiimti kuo įvairesne veikla, siekti tikslų, atrasti įvairius pomėgius ir kartu tobulėti: *Sudėtinga... skatinu, bet prieš skatindama labai daug bendrauju su vaiku, kad suprasčiau, kas jam iš tikrųjų yra svarbu, ko jis siekia. Vaikai sunkiai įsivardija, ko nori, o kaip pasiekti? Sunkus, ilgas tas kelias, daug bendraujame, daug kalbamės, kad teisingai suprasčiau, ko vaikas iš tikrųjų nori, ir ne taip lengva jam susivokti, ko nori, kas realu, o kas nerealu... (A); Skatinimas... Aš manau, kad svarbiausia yra skatinti vaiką siekti užsibrėžtų savo tikslų, pomėgių bei tobulėti. Giriu vaiką, kad ir už nedidelių jo pasiekimus (B); Nuolat reikia vaikus skatinti siekti užsibrėžtų tikslų, pomėgių, kadangi jaunimas keičiasi... pastoviai reikia skatinti (E); Skatinimas... Skatiname, kad šeiminių namų vaikai savarankiškai susitvarkytų dokumentus, rodau, aiškinu, bet skatinu, kad darytų pats... savarankiškumas – svarbiausia (F); Skatinimas... jeigu vaikas per mėnesį nepraleis pamokų arba mokysis ir gaus gerus pažymius, mes vaikui galim pridėti pinigų, kuriuos jis laisvai galės panaudoti savo reikmėms... arba kaip vaikas išbūna savaitę mokykloje arba dvi dienas nueina... priklauso nuo vaiko... pasiūlome atšvesti vaiko pasiekimą ir pasiūlome nueiti į užkandinę arba kažką gražaus nupirkti (G).* Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai su vienais šeiminių namų vaikais pirmiausia stengiasi išskirti tikslus ir aptarti jų realumą, su kitais kalbasi apie jų mėgstamas veiklas, akcentuoja savarankiškumo svarbą. Skatinimas – tai įgalinimo veiksnys, padedantis įgalinti vaikus siekti tikslų įgyjant naujų įgūdžių. Todėl socialiniai darbuotojai su vaikais daug kalbasi, netgi skatina pavyzdžiais, kaip reikia vieną ar kitą veiklą atlikti. Prieš atlikdami įvairias veiklas su vaikais, socialiniai darbuotojai išsikelia tikslus, juos aptaria ir įsivertina galimas rizikas. Taip pat jie su vaikais aptaria galimas pasekmes, nesėkmių atvejus, kas juos lėmė. Svarbu, kad nepavykus pasiekti kurio nors tikslo vaikai nepasiduotų. Tyrimo dalyviai teigia, kad reikia įdėti daug pastangų įgalinant vaikus ir įgalinti lengva ne visada, nes ne visi vaikai geba įsivardyti tikslus.

Išanalizavus tyrimo duomenis išskirtas dar vienas veiksnys, susijęs su šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimu, t. y. vaikų savivertės kėlimas: *Vaiko savivertė... labai svarbu vaikui, nes vaikai su nepagrįstai žema saviverte greičiau nuleidžia rankas („vis tiek nepavyks“), vengia išbandyti naujus dalykus, bijo, kad jiems nepavyks, jie bus sukritikuoti arba „išjuokti“... vėl kalbamės su vaiku (A); Vaiko savivertės kėlimas, t. y. suteikti vaikui pasitikėjimą savimi, kad jei kažkas ir nepavyktų... tai labai sudėtinga mūsų darbo dalis, nes į globos namus patekę vaikai dažnu atveju būna menkos savivertės, jie nelinkę dalintis mintimis, bijo padaryti kažką ne taip, suklysti, kita vertus, nepasitikėdami savimi, jie pasiduoda kitų įtakai (B); Savivertės kėlimas... tai gal būtų tokie iš veiksmų, kuriuos galėčiau išskirti, labiau pasitikintys vaikai išsako savo nuomonę, norus, tikslus, siekius, o kol vaikas nepasitiki savimi, jis būna užsidaręs savyje (D); Vaiko savivertės kėlimas... jo stiprinimas... nes vaikas su žema saviverte labai greitai gali pasiduoti kitų vaikų neigiamai įtakai... nors tai prieštarauja vaiko vidiniams įsitikinimams (E).* Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad socialiniai darbuotojai deda pastangas ugdydami vaikų pasitikėjimą savimi, stiprindami jo savivertės jausmą, tai mato kaip labai svarbią įgalinimo prielaidą, nes vaikai, kurių savivertė nepagrįstai žema, lengvai pasiduoda kitų vaikų neigiamai įtakai, bijo būti išjuokti, vengia išbandyti naujus dalykus, greičiau nuleidžia rankas kilus sunkumų, dažnai pradeda abejoti savimi: „O jeigu

nepavyks?“ Žemos savivertės vaikai labai bijo kitų žmonių kritikos, užsidaro savyje, neišsako jiems svarbių minčių, poreikių, norų. Todėl socialiniai darbuotojai su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais kalbasi apie jų lūkesčius, poreikius, siekius, tikslus, savivertę, skatina išsakyti mintis ir taip stiprina jų pasitikėjimą savimi.

Šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procese svarbūs ir veiksniai, **susiję su šeiminių namų socialiniais darbuotojais**. Tyrimu identifikuota, kad vienas iš įgalinimo veiksnių, lemiančių šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimą, yra socialinių darbuotojų dalijimasis gerąja patirtimi su jais: *Gerosios patirties pasidalijimas, kada gali papasakoti atvirai apie savo arba pažįstamo situaciją iš savo gyvenimo, kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje, kaip vienas ar kitas poelgis paveikė mano gyvenimą...* (A); *Su savo vaikais čia dalinamės savo gyvenimo gerąja patirtimi, kurią vaikai vėliau išsineša: ką veikti laisvalaikiu, ką veikti su savo vaikais galbūt ateityje. Pasakoju, ką veikiu su savo vaikais šeimoje, kas jiems patinka, kalbamės, kokie įgūdžiai yra svarbūs kiekvienam žmogui* (E); *Kartu su vaikais planuojame, ką veiksime, pasidalinu savo turima patirtimi, pasiskirstome veiklomis* (F). Socialiniai darbuotojai pažymi, kad pasidalijimas gerąja patirtimi – pasakojimai apie savo ar pažįstamų gyvenimiškas situacijas – šeiminiuose namuose gyvenantiems vaikams sudaro galimybę pamatyti prasmingo, turiningo laisvalaikio įvairovę ir jo naudą, galimybę įgyti svarbių įgūdžių, tokių kaip planavimas, veiklos organizavimas. Įgytus įgūdžius vaikai galės taikyti, kai susikurs savarankišką gyvenimą, savo šeimą. Šeiminiuose namuose gyvenantys vaikai įgyja supratimą, kaip reikia leisti laiką su šeima turint savo vaikų. Kitas svarbus įgalinimo aspektas, kurį nurodė tyrimo dalyviai, – šeiminiuose namuose gyvenančio vaiko pasitikėjimo įgijimas: *Igyjant vaiko pasitikėjimą, lengviau tampa jį įgalinti ir nukreipti tinkama linkme, lengviau duoti patarimą* (B); *Įgalinant svarbu, kad santykiai būtų grįsti pasitikėjimu* (D); *Nes jeigu tu nusisuksi nuo vaiko, pasitikėjimo nebeturėsi. Vieną kartą reikia nusisukti nuo vaiko ir nepagelbėti, kada jam reikėjo, viskas, pasitikėjimas yra žlugęs. Jis niekada daugiau neklaus, niekada pagalbos neprašys* (C); *Sukurti pasitikėjimu grįstus santykius, o jau tada galvoti apie vaiko įgalinimą* (E). Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad tik įgijus šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų pasitikėjimą, konstruktyviai bendradarbiaujant su vaiku, diskutuojant su juo, argumentuojant teikiamus siūlymus ar abejojant jo pasirinkimais galima padėti pasirinkti ir priimti vieną ar kitą sprendimą nepažeidžiant geriausių vaiko interesų. Vaikai turi išmokti iš savo patirties, jei nori pasikeisti, pasiekti užsibrėžtų tikslų ir tobulėti. Socialiniai darbuotojai akcentuoja, kad svarbu būti atidžiam ir jautriam vaikų prašymui padėti, antraip jų pasitikėjimas labai greitai prarandamas. Vaikai gali daugiau nesikalbėti su socialiniu darbuotoju ir neprašyti pagalbos. Taigi, dar vienas su socialiniais darbuotojais susijęs įgalinimo veiksnys – glaudesnių santykių su šeiminių namų vaikais kūrimas. Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai ieško galimybių užmegzti su vaikais kuo glaudesnius santykius: *Ieškome gal tokio glaudesnio ryšio ir santykio su vaiku, o tam reikia savo pačių atvirumo ir neskubinti vaiko, reikia daug laiko, daug pokalbių, kol vaikas atsiveria* (D), *Glaudesnių santykių ieškojimas... jam nuolatos reikalingas pastiprinimas, patarimas ir palaikymas* (F). Tyrimo rezultatai rodo, kad šeiminiuose namuose gyvenantys vaikai pozityviai vertina socialinių darbuotojų palaikymą, jų kantrybę, leidimą atsiverti

pačių pasirinktu tempu. Visgi tyrimo dalyviai pirmiausia akcentavo gerus socialinio darbuotojo ir vaiko tarpusavio santykius: *Jeigu yra santykis geras, geras bendravimas darbuotojo ir vaiko, tada gali būt geras rezultatas. Mano manymu, tai yra svarbiausias veiksnys* (A); *Labai svarbu, kad su jais būtų gražiai elgiamasi, kad niekas nešauktų, kad pasijaustų kaip tvirtovėje, saugiai ir ramiai* (B). Tyrimo dalyviai nurodo, kad labai svarbu su vaikais elgtis kaip įmanoma ramiau, kalbėtis ir leisti atsiverti savu tempu, neskubinant, kalbėtis taip, kad vaikai jaustųsi saugiai ir ramiai. Taigi, nuo vaiko savijautos bendraujant taip pat priklauso, ar socialiniam darbuotojui pavyks sukurti su vaiku glaudžius santykius, kurie savo ruožtu laiduoja įgalinimą ir padeda pasiekti geresnių įgalinimo rezultatų. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų įgalinimo procese ne mažiau svarbus yra socialinio darbuotojo buvimas kelrodžiu šeiminiuose namuose gyvenantiems vaikams: *Socialinis darbuotojas yra... toks kelrodis... kaip atitinkamai ramiai sureaguoja, vaikas jaučiasi ramiau... gali gauti patarimą* (D); *Kitas iš veiksnių, kurį dar išskirčiau, žinot, kad socialinis darbuotojas yra kaip kelrodis. Šis veiksnys yra labai svarbus, nes vaikai visada gali remtis, klausti ir gauti atvirą patarimą* (G). Dar vienas svarbus šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo aspektas yra socialinio darbuotojo elgesys rodant tinkamą pavyzdį vaikams: *Savo pavyzdžiu rodom, kaip gyvenimas šitas vyksta* (A); *Socialinis darbuotojas... pavyzdys vaikams. Pavyzdžiais rodom, kad reikia laiku ateiti į darbą, laiku eiti į mokyklą. Jie daug ką mato per mūsų pavyzdžius* (F). Galimybė matyti tinkamai besielgiančius socialinius darbuotojus, tiek jiems bendraujant su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais, tiek atliekant tiesiogines pareigas, sudaro sąlygas vaikams lygiuotis į socialinį darbuotoją, leidžia jiems jaustis saugiai, ramiai, gauti atsakymus į kylančius klausimus, esant poreikiui, ir nuoširdų patarimą. Taigi įgalinimą lemia tinkama socialinio darbuotojo reakcija į vaiko elgesį, pagalba tiek, kiek vaikui reikia konkrečiu metu: *Mes tiesiog einam kartu su vaiku į seniūniją... pabendrauti su specialistais, kurie po to jau žinos šitą vaiką... kitą kartą jis drąsiau eis vienas ir susitvarkys savo dokumentus* (A); *Palydim į darbo pokalbius, kurie organizuojami Užimtumo tarnyboje... suteikiame galimybę patiems vaikams pasiskirstyti kišenpinigius... mes dedam pastangas aiškindami ir rodydami pavyzdžius* (C); *Gavom tokius vaikus, kurie nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, nei valgyti... gavom tokius maugliukus, kaip iš džiuuglių... turbūt jei ne mes, tai nežinau, kaip ten būtų... nesuprastų, neskirtų kruopų, neskirtų vaisių, nežinotų, kas ką reiškia* (G). Taigi, socialiniai darbuotojai siekia užtikrinti šeiminiuose namuose gyvenantiems vaikams saugią ir ramią aplinką, kurdami su jais glaudesnę ir artimesnę santykį, dalydamiesi gerąja gyvenimiška patirtimi ir visa tai rodydami pavyzdžiais, patirtimis, kurias vaikai galės panaudoti ateityje. Galima teigti, kad veiksmingiausi vaikų įgalinimo proceso šeiminiuose namuose veiksniai susiję su socialinių darbuotojų siekiu įgalinti vaikus dalijantis gerąja patirtimi su jais, kad vaikas pasitiktų savimi, kuriant su jais glaudžius santykius ir puoselėjant tarpusavio santykių gerovę. Socialinis darbuotojas šeiminių namų vaikams yra tarsi kelrodis ir teigiamas pavyzdys, į kurį vaikai lygiuojasi. Būtent tokia socialinio darbuotojo elgsena padeda labiau pasitikėti ne tik socialiniu darbuotoju, bet ir pačiu savimi. Be to, svarbūs įgalinimo veiksniai šeiminiuose namuose yra glaudaus santykio su vaiku sukūrimas, pasirinkimo galimybių sudarymas, kalbantis su vaiku apie galimas vieno ar kito pasirinkimo

pasekmes, buvimas su juo, kalbėjimasis, konstruktyvus problemų sprendimas, jo palaikymas sudėtingose situacijose.

3. Diskusija

Tyrimu atskleisti įgalinimo procesą lemiantys veiksniai yra susiję su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais ir juose dirbančiais socialiniais darbuotojais. Tyrimu identifikuota, kad vienas iš šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo veiksnių yra jų **motyvavimas keltis ateities tikslus ir jų siekti**. Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus motyvuoja skirdami daug laiko pokalbiams, aiškindami jiems, kaip svarbu turėti ateities tikslą. Socialiniai darbuotojai motyvuoja ir įgalina vaikus nepasiduoti užklupus sunkumams, atkakliai siekti užsibrėžto tikslo ir jį įgyvendinti. E. Rimkus ir I. Mulerenkienė (2021, p. 93) nurodo, kad „motyvavimas apibrėžiamas kaip procesas, kuris skatina atlikti veiksmus, kurie patenkina asmens asmeninius poreikius“. Vaikų motyvavimas – tai veiksnys, kuris įgalina juos mokytis, veikti, siekti tikslų, išbandyti naujas veiklas ir įveikti kylančius sunkumus. Vaikų motyvavimas svarbus tuo, kad ugdomas jų savarankiškumas, atsiranda noras siekti ilgalaikių tikslų, mokytis, domėtis naujovėmis, sustiprėja vaikų emocinis balansas, vaikai išlieka pasitikintys savimi. Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo įstatyme (2021) taip pat labai didelis dėmesys skiriamas vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžiams, akcentuojama jų svarba. V. Gudžinskienė ir R. Raudeliūnaitė (2022, p. 243) nurodo, kad socialiniai darbuotojai „įvairiose situacijose moko planuoti darbus, siekti tikslų, dalytis sumanymais, išlikti mandagiais ir kt.“

Tyrimu išryškinta, kad socialiniai darbuotojai svarbiu įgalinimo veiksmu pripažįsta **šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų skatinimą atrasti pomėgius, tikslus ir tobulėti**. Skatinimas yra veiksnys, padedantis įgalinti vaikus siekti naujų įgūdžių ir keistis. R. Munford (2022, p. 2) pažymi, kad globos kontekste skatinimas padeda vaikams dalytis informacija, bendradarbiauti, palaikyti ryšius, o tai savo ruožtu padeda ieškoti būdų išspręsti turimą problemą. Socialiniai darbuotojai su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais suformuluoja tikslus, juos aptaria, įvertina pasekmes ir analizuoja nesėkmių atvejus, kad nepavykus pasiekti kurio nors tikslo vaikai nepasiduotų, o įvertintų realias sėkmių ir nesėkmių aplinkybes.

Tyrimu atskleistas dar vienas su šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimu susijęs veiksnys – **vaikų savivertės kėlimas**. Socialiniai darbuotojai deda pastangas ugdydami vaikų pasitikėjimą savimi, stiprindami jų savivertės jausmą, nes vaiko savivertę laiko labai svarbia įgalinimo prielaida. Nepagrįstai žemos savivertės vaikai lengvai pasiduoda neigiamai kitų vaikų įtakai, bijo būti išjuokti, vengia išbandyti naujus dalykus, susidūrę su sunkumais pradeda abejoti savimi, o pasiūlius išbandyti naujas veiklas dažnai atsako: „O jeigu nepavyks?“ Tokie vaikai labai bijo kitų žmonių kritikos. Todėl socialiniai darbuotojai su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais kalbasi apie jų savivertę, pasitikėjimą savimi, „pabrėždami jų svarbą, akcentuodami jų stipriasias savybes, turimas vertybes“ (Munford,

2022, p. 2).

Kitas įgalinimą lemiantis veiksnys, susijęs su šeiminių namų socialiniais darbuotojais, – **socialinio darbuotojo dalijamasis su šeiminiuose namuose gyvenančiais vaikais gerąja patirtimi** apie savo ar pažįstamų gyvenimiškas situacijas. Anot R. Raudeliūnaitės ir V. Gudžinskienės (2022, p. 239), „gyvendami bendruomenėje vaikai turi didesnes galimybes semtis gyvenimiškos patirties, gauti naudingų praktinių patarimų, mokosi bendruomeniškumo“. Socialiniai darbuotojai šeiminiuose namuose gyvenantiems vaikams sudaro galimybę pamatyti prasmingo, turiningo laisvalaikio įvairovę ir jo naudą, galimybę įgyti svarbių įgūdžių, tokių kaip veiklų planavimas ir jų įgyvendinimas. Pasak R. Raudeliūnaitės ir V. Gudžinskienės (2022, p. 240), šiuos vaikus labai „svarbu įtraukti į grupės ir bendruomenės gyvenimą, veiklas, įgyvendinant bendrus siekius“.

Dar vienas tyrimu identifikuotas svarbus veiksnys, susijęs su socialiniais darbuotojais, – **šeiminių namų vaikų pasitikėjimo įgijimas**. L. Valužytė ir A. Žebrauskaitė (2020, p. 482) taip pat pažymi, kad „pirmiausia turi būti sukurti tinkami santykiai tarp socialinio darbuotojo ir kliento, kurie yra paremti pasitikėjimu. Nuoširdus ir tinkamas bendravimas iš abiejų pusių lemia tvirtą ryšį“, pasitikėjimą – taip šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus galima įgalinti, suteikti jiems daug vilties ir sukurti gana daug pokyčių, naujovių, kuriomis jie galės pasinaudoti. J. Charenkova (2019, p. 104) nurodo, jog „sėkmingi ir sveiki darbiniai santykiai pasižymi pasitikėjimu“, o tai svarbu bendruomenei, kad sėkmingai vyktų darbas, būtų lengviau įgalinti šeiminiuose namuose gyvenančius vaikus ir būtų pasiekta teigiamų rezultatų. I. Liepinskaitės ir R. Motiečienės (2017, p. 36) teigimu, socialinis darbuotojas vaikų įgalinimo procese turi „stengtis užmegzti pasitikėjimu grįstus santykius su juo, priimti jį tokį, koks yra, jį gerbti“. Tik pasitikėdami socialiniu darbuotoju ir jausdami bendradarbiavimą šeiminiuose namuose gyvenantys vaikai gebės susikurti tvirtą ateities pagrindą.

Tyrimu atskleista, kad **šeiminių namų socialiniams darbuotojams sekasi įgalinti vaikus, kai su jais sukuria glaudžius santykius ir puoselėja darnius tarpusavio santykius**. R. Munford (2022, p. 1) pažymi, kad „globos sistemoje yra svarbus socialinio darbuotojo ir vaikų tarpusavio ryšio kūrimas, pasitikėjimu ir pagarba grįsti tarpusavio santykiai“. Vaikams labai svarbu žinoti, ko socialiniai darbuotojai iš jų tikisi, todėl būtina aiškiai įvardinti savo jausmus, tikslus ir lūkesčius. „Veiksminga socialinio darbo praktika prasideda nuo įsiklausymo ir siekio suprasti vaikus, jų įvairias aplinkybes ir patirtį. Tai reiškia, kad reikia skirti laiko išklausti vaiką ir parodyti jam pagarbą“ (Munford, 2022, p. 2). Kiekvienas iš šių vaikų nori būti reikšmingas, neatstumtas, svarbu pastebėti teigiamas jų savybes, „stiprybes, padedančias vaikams kovoti su skaudžiais praeities išgyvenimais, pažvelgiant į ateitį su pozityviu mąstymu ir galimybėmis“ (Valužytė ir Žebrauskaitė, 2020, p. 479). V. Gudžinskienė ir R. Raudeliūnaitė (2022, p. 650) akcentuoja, kad socialiniams darbuotojams šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procese svarbu turėti „gebėjimus įtvirtinti ir išlaikyti geresnius santykius su vaikais, suprasti jų emocijas, elgesį, poreikius, skirtumus ir pelnyti jų pasitikėjimą bei pagarbą“.

Tyrimas parodė, kad **socialiniai darbuotojai šeiminiuose namuose gyvenantiems**

vaikams yra tarsi kelrodis ir teigiamas pavyzdys, į kurį vaikai lygiuojasi. Būtent tokia socialinio darbuotojo elgsena padeda vaikui pažinti save, savo stipriąsias puses, save kaip asmenybę. Socialiniams darbuotojams svarbu įgyti šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų pasitikėjimą, padėti jiems išsiugdyti savivertės jausmą, tinkamus socialinius įgūdžius, gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti, palaikyti tarpasmeninius ryšius, spręsti kylančias problemas, tačiau neužgožti vaikų, nes jie turi išmokti iš savo patirties, jei nori pasikeisti, pasiekti užsibrėžtų tikslų ir tobulėti. R. Raudeliūnaitė ir V. Gudžinskienė (2022, p. 243) nurodo, kad socialiniai darbuotojai, rodydami teigiamą pavyzdį, „padeda vaikams ugdyti empatiją, aptardami su vaikais jų tinkamą ir netinkamą elgesį, moko kalbėti apie savo jausmus, juos įvardyti“. B. D. Christensas (2019, p. 1) pažymi, kad „norint pokyčių ir didesnio pasisekimo bendruomenėje“ reikia įdėti daugiau pastangų, nuolatos tobulėti, rodyti pavyzdžius. Socialiniam darbuotojui labai svarbu dalyvauti šeiminių namų vaikų gyvenime, padėti jiems spręsti problemas, nukreipti tinkama linkme ir įgalinti. R. Oželis (2018, p. 60) teigia, kad socialinė pagalba (įskaitant pagalbą šeiminių namų vaikams) „turėtų būti susijusi ne tik su sprendimų priėmimu, bet ir su tarpusavio santykių kokybe: tęstinumu, atvirumu, pasitikėjimu ir patikimumu“.

Išvados

Tyrimu atskleisti veiksniai, lemiantys įgalinimą šeiminiuose namuose, orientuoti į juose gyvenančius vaikus ir dirbančius socialinius darbuotojus. Vaikų motyvacija išsikelti tikslus ir jų siekti, jų skatinimas atrasti pomėgius ir tobulėti, savivertės kėlimas yra veiksniai, turintys ypatingą reikšmę šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimo procese. Tyrimas parodė, kad minėti veiksniai įgalina vaikus būti savarankiškus, skatina, motyvuoja juos siekti užsibrėžtų tikslų, ieškoti pomėgių, nepasiduoti užklupus sunkumams ir labiau pasitikėti savimi. Vaikų įgalinimą šeiminiuose namuose laiduoja ir socialinių darbuotojų dalijimasis gerąja patirtimi su šeiminių namų vaikais, vaikų pasitikėjimo įgijimas, glaudžių santykių su vaikais sukūrimas, darnių tarpusavio santykių puoselėjimas ir socialinio darbuotojo buvimas kelrodžiu ir teigiamu pavyzdžiu. Tokia socialinio darbuotojo elgsena laiduoja sėkmingą šeiminiuose namuose gyvenančių vaikų įgalinimą, nes, kai užmezgami darnūs, glaudūs, pasitikėjimu grįsti santykiai, šeiminiuose namuose nelieka įtampos, baimių ir tada vaikai ne tik dalijasi pasiekimais, bet, susidūrę su sunkumais, drąsiai prašo socialinio darbuotojo pagalbos, aptaria su juo kylančius sunkumus, o tai savo ruožtu laiduoja vaiko gerovę, jo poreikių, siekiant geriausių vaiko interesų, užtikrinimą. Taigi, socialiniams darbuotojams, dirbantiems šeiminiuose namuose, siūlytume skirti ypatingą dėmesį siekti sukurti ir palaikyti pozityvius santykius su vaiku ir kolegomis, nes tyrimas parodė, kad tai yra esminis įgalinimo veiksnys, kuris tyrimo dalyvių buvo nurodytas įvairiuose kontekstuose.

Literatūra

- Busetto, L., Wick, W. ir Gumbinger, C. (2020). How to use and evaluate qualitative research methods. *Neurological Research and Practice*, 2, 1–10, <https://link.springer.com/article/10.1186/s42466-020-00059-z>.
- Čižikienė, J. (2018). Institutional care system transformation: trends and perspectives for the development of child care institution. *Education reform in comprehensive school.*, 2, 22–35.
- Charenkova, J. (2019). Socialiai globojamų vyresnio amžiaus asmenų įgalinimo aspektai. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai* 23(1), 95–120.
- Christens, B. D. (2019). *Community power and empowerment*. Oxford University Press: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=H0SCDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Christens,+B.+D.+\(2019\).+Community+power+and+empowerment.+O](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=H0SCDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Christens,+B.+D.+(2019).+Community+power+and+empowerment.+O)
- Dėl bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo*. 2021. Nr. A1-24. TAR, 2021-01-13, Nr. 481, <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/609e30e255df11eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-vvheralp>.
- Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.
- Gudžinskienė, V. ir Karasevičiūtė, S. (2024). Empowering psychologically traumatised children at school: the experience of social pedagogues, Iš *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference*. May 24th-25th, 2024 (vol. 1, p. 640–651). Rezekne: Rezekne Academy of Technologies. doi:10.17770/sie-2024vol1.7853.
- Gudžinskienė, V., ir Raudeliunaite, R. (2022, May). The opportunities to develop communication and cooperation skills at children's community care homes, Iš *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 1, p. 647–657).
- Kelpšienė, M. (2020). The usage of books containing augmented reality technology in preschool education. *Pedagogika*, 138(2), 150–174.
- Kleinheksel, A. J., Rockich-Winston, N., Tawfik, H. ir Wyatt, T. R. (2020). Demystifying content analysis. *American Journal of Pharmacy Education*, 84(1), <https://www.ajpe.org/content/ajpe/84/1/7113.full.pdf>.
- Liepinskaitė, I. ir Motiečienė, R. (2017). Įgalinančios socialinės paslaugos vaikų dienos centruose: socialinių darbuotojų perspektyva. *Social Work. Experience & Methods / Socialinis Darbas: Patirtis ir Metodai*, 20(2), 29–37.
- Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 pakeitimo įstatymas (2023). Lietuvos Respublikos Seimas, 2023-10-06.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“, patvirtintas LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu

- Nr.A1-83. <https://www.etar.lt/portal/lt/legalActPrint?actualEditionId=ZgkBLPTZZJ&documentId=c90d41f097de11e3bdd0a9c9ad8ce1bf>.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. A1-375 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. A1-93 „Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“ pakeitimo“ (TAR, 2024-05-30, Nr. 2024-09754).
- Munford, R. (2022). Children and Young People in the Care System: Relational Practice in Working with Transitions and Challenges. *Australian social work*, 75, 1, 1–4, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0312407X.2021.1989003>.
- Oželis, R. (2018). Socialinės pagalbos teikimo etikos principai, grindžiantys šios pagalbos veiksmingumą. *Tiltai. Priedas*, (48), 56–71.
- Raudeliūnaitė, R. ir Gudžinskienė, V. (2022). Vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymasis bendruomeniniuose vaikų globos namuose: vaikų patirčių analizė. *Pedagogika*, 145(1), 233–257.
- Rimkus, E. ir Mulerenkienė, L. I. (2021). Darbuotojų motyvavimo sistemos kūrimo teoriniai aspektai, Iš *Studentų taikomieji tyrimai*, 93.
- Stepcenko, A. (ed.) (2019). Social Empowerment for Capability and Changes, Report on the Project “Social Empowerment in Rural Areas” (SEMPRE), Interreg Baltic Sea Region Transnational European Territorial Cooperation Programme 2014–2020. University of Latvia, 212.
- Valužytė, L. ir Žebrauskaitė, A. (2020). Asmens stiprybių perspektyva, dirbant su vaikais bendruomeniniuose vaikų globos namuose. *Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų išvalgos 2020: straipsnių rinkinys*, (1), 478–487.
- Vencloviene, M. (2015). Įgalinimo samprata ir veiksniai socialinio darbo metodų perspektyvoje. *Filosofija. Sociologija*, (2), 113–121.

FACTORS INFLUENCING THE EMPOWERMENT OF CHILDREN LIVING IN FAMILY-BASED HOMES

Prof. dr. Vida Gudžinskienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Jolita Jurgelevičienė

Varėna Social Services Centre, Lithuania

Summary

The aim of the article is to reveal factors determining the empowerment process of children living in family-based homes, based on the experience of social workers working in family-based homes. Over the last few years, many changes have taken place in Lithuania, which have contributed to the emergence of new forms of assistance for children. In 2014, significant changes started in Lithuania with the deinstitutionalisation of care institutions, following the adoption of the “Action Plan on the Transition from Institutional Care to Family and Community Services for Disabled Persons and Children Without Parental Care for 2014–2020”. The changes in the field of foster care aim to create “family-centred orphanages”, so that what is natural for a child growing up in a family is easily accessible to a child growing up in a foster home. This is emphasised in the Order of the Minister of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania approved on 8 December 2020 (2020, p. 2) and in the Law on the Description of the Operation of Community Children’s Homes of the Minister of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania (2021, p. 1). As of 2024, the Community orphanages have been renamed to Family-Based Homes (Order No. A1-375 of the Minister of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania of 30 May 2024 “On the Amendment of the Order of the Minister of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania of 5 April 2006 No. A1-93 “On the Approval of the Catalogue of Social Services” (TAR, 30 May 2024, No. 2024-09754, 2024). Family-based home is a social service institution providing short-term or long-term social care in the community, where up to 8 children live in separate premises (house, flat) in the community, in a family-like environment, and are provided with the necessary services.

Children living in nursing homes are one of the most vulnerable and often marginalised groups. One of the most important tasks for social workers in family-based homes is to empower children. For social workers, empowering children living in family-based homes is about having the skills to establish and maintain better relationships with children, to understand their emotions, behaviour, needs, differences and to earn their trust and respect. By empowering children living in family-based homes, the social worker helps them to accept and even improve the changes, and to move forward. Empowerment is thus defined as the ability

of individuals, groups and communities to take control of their life circumstances, to exercise power, to achieve their goals, to help themselves and others to maximise their quality of life. Empowerment builds a person's self-confidence, abilities, potential, and understanding of the importance of actions and decisions that have a positive impact on one's lives. In other words, empowerment is a purposeful and deliberate action that anticipates and evaluates the whole social system. Therefore, the aim of the family-based homes is to bring about positive changes in the lives of the children living there, which takes place through a process of empowerment that seeks to increase knowledge, build skills, strengthen individual life management, increase self-esteem, and the awareness of oneself and of the factors that act as obstacles to personal development and life management.

The object of the study is the factors determining the empowerment process of children living in family-based homes. The aim of the study is to reveal the factors determining the process of empowerment of children living in family-based homes, based on the experience of social workers working in family-based homes. Research question: What are the factors that determine the empowerment of children living in family-based homes? A content analysis research method was applied for the qualitative content data analysis. A criterion sample was used for the participants of the study. They were selected according to the following criteria: 1) social workers working in family-based homes; 2) social workers working in family-based homes with at least two years of experience. The survey was organised in July–October of 2023. The study involved 7 social workers working in family-based homes in different regions of Lithuania.

A total of seven interview texts (of social workers working in family-based homes) were analysed. The qualitative content analysis followed an inductive logic of creating categories and subcategories based on the research data. The results obtained were interpreted and analysed, and associated with the scientific insights of other authors in the discussion part.

The study revealed the factors of the empowerment process in relation to children living in family-based homes and social workers working there. The study identified that one of the empowerment factors associated with children living in family-based homes is the motivation of children to set and achieve goals. The study showed that social workers motivate children living in family-based homes by spending a lot of time talking to them and explaining the importance of having a future goal. Social workers said that motivating children is a process of empowerment, where the most important thing is to be patient and give children time to discover their goals. The study also showed that social workers recognise that encouraging children living in family-based homes to discover their interests, goals and to develop is an important empowerment factor. Social workers make efforts to encourage and empower children to engage in a wide range of activities. Encouragement is another empowerment factor that helps to enable children to achieve new skills and change. That is why social workers talk to children, encouraging them by examples of how to do certain activities. Before carrying out various activities with children, social workers set goals, discuss them and weigh up the possible risks, and even the possible consequences and failures, so that children do not give up if they fail to achieve a goal. Participants of the study said that a lot of effort is required

to empower children, but it is not always easy to do so, as not all children are able to identify their goals. Another important factor related to empowerment of children living in the family-based homes is raising their self-esteem. The results of the study revealed that social workers make efforts to build children's self-confidence and self-esteem, which they see as a very important prerequisite for empowerment, since children with unreasonably low self-esteem easily succumb to the negative influence of other children. Children in family-based homes are also afraid of being ridiculed, they shy away from trying new things, are more likely to lose heart, and often start to doubt themselves: "what if I fail?". Children with low self-esteem are very afraid of criticism, they tend to shrink into themselves, they do not express their thoughts. That is why social workers talk to children living in family-based homes about their self-esteem, allow them to express their thoughts, and strengthen their self-confidence.

The study identified a factor of empowerment that is related to the social workers in the family-based homes, i.e., the social workers' sharing of their good practices with children in the family-based homes. Social workers give children in family-based homes the opportunity to see the variety and benefits of meaningful, enjoyable leisure activities, and to acquire skills that are important to them, such as planning and organising activities. The study identified another important aspect related to social workers – gaining the trust of children in family-based homes. Only by trusting the social worker and feeling cooperative will children living in family-based homes be able to build a solid foundation for the future. It is important for social workers to gain the trust of children living in family-based homes, to help them to develop a sense of self-esteem, appropriate social skills, the ability to communicate and cooperate, to maintain interpersonal relationships and to solve common problems. It is this kind of behaviour that helps children to trust not only the social worker, but also themselves. In addition, establishing a close relationship with the child, creating opportunities for the child to make choices, talking about the possible consequences of one's choices, being with the child, communicating with the child, and solving problems in a constructive way are all important empowerment factors in the family-based home. The results of the study showed that social workers in family-based homes are successful in empowering children by building close relationships with them and fostering the well-being of relationships. It is very important for children to know what social workers expect of them, so it is necessary to be clear about their feelings, goals and expectations. Each of them wants to be significant, not to be excluded, and it is important to notice their positive qualities. The study found that social workers are like a "signpost" and a positive role model for the children to look up to. Children in the family-based homes need to learn from their own experience if they want to change, achieve their goals and improve. It can be argued that the most effective factors in the empowerment of children in the family-based homes are related to the social workers' efforts to empower the children, when they share their good practices, when they empower the children to be confident, when they build close relationships with the children and when they foster the well-being of those relationship.

Keywords: empowerment process, empowerment factors, family-based homes, children, social worker.

Vida Gudžinskienė, socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: gyvenimo įgūdžių ugdymas(-is), ugdymo proceso modeliavimas, sveikatos saugojimas, stiprinimas ir ugdymas, įvairių besimokančių asmenų kompetencijų raiška, socialinių kompetencijų ugdymas, socialinių darbuotojų ir pedagogų rengimas, jų bendradarbiavimas, socialinio darbuotojo ir vaiko teisių apsaugos specialisto bendradarbiavimas.

Vida Gudžinskienė, Doctor of Social Sciences (Education), professor at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: modelling of educational process, (self-) development of life skills, health protection, promotion and (self-)education, expression of different student competences, development of social competences, social worker and teacher training, collaboration, collaboration between the social worker and the child rights protection specialist.

Jolita Jurgelevičienė, Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo studijų programos magistrantė, Varėnos socialinių paslaugų centro vyriausioji socialinė darbuotoja. Mokslinių tyrimų kryptys: bendruomeniniuose globos namuose gyvenančių vaikų įgalinimas.

Jolita Jurgelevičienė, Master's degree in Social Work, Mykolas Romeris University, Chief Social Worker at Varėna Social Services Centre. Research interests: empowerment of children living in community care homes.

VIZUALIOJO MENO SOCIALINĖ REIKŠMĖ PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ CENTRUOSE

Regina Krukonienė

Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“
Užsieniečių integracijos centras
Kalvarijų g. 39, LT-09313 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370) 755 4329
El. paštas: r.krukon@gmail.com

Doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370) 271 4716
El. paštas: jautre@mruni.eu

Pateikta 2025 m. balandžio 4 d.

Parengta spausdinti 2025 m. gegužės 19 d.

DOI: 10.13165/SD-25-23-1-04

Anotacija

Pastarąjį dešimtmetį sparčiai didėjant pasaulinei migracijai, augo socialinio darbo su pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais poreikis. Atsižvelgiant į migrantų krizę, Ukrainos karo pabėgėlių persikėlimą, Lietuvai, kaip niekada anksčiau, aktualus prieglobsčio prašytojų klausimas ir jų oraus gyvenimo užtikrinimas. Vis didesnei tikslinei grupei žmonių, be bazinių poreikių patenkinimo, ypač svarbi psichosocialinė pagalba. Kultūriniai skirtumai, kalbos barjeras, priverstinis gyvenimas uždaroje bendruomenėje yra iššūkiai, skatinantys ieškoti įvairesnių ir inovatyvesnių socialinio darbo formų. Menas padeda išreikšti emocijas,

saugioje erdvėje papasakoti savo istoriją, prieglobsčio prašytojams suteikia galimybių atrasti bendrumą su kitais bendruomenės nariais. Straipsnyje atskleidžiamos vizualiojo meno metodų taikymo prieglobsčio prašytojų centruose galimybės, padedant užmegzti dialogą tarp skirtingų kultūrų ir stiprinti socialinius ryšius. Tyrimo objektas – vizualiojo meno taikymas prieglobsčio prašytojų centruose. Straipsnio tikslas – atskleisti vizualiojo meno socialinę reikšmę prieglobsčio prašytojų centruose. Uždaviniai: 1) atskleisti prieglobsčio prašytojų psichosocialinę situaciją; 2) apžvelgti vizualiojo meno metodus ir praktiką teikiant socialinę pagalbą prieglobsčio prašytojams; 3) empiriškai ištirti vizualiojo meno metodų taikymo galimybes ir socialinę jų reikšmę prieglobsčio prašytojų psichosocialinės situacijos gerinimui. Tyrimo klausimas: kokią socialinę vizualiojo meno reikšmę įžvelgia darbuotojai, rengiantys šiuos užsiėmimus prieglobsčio prašytojų centruose. Tyrimo metodas – kokybinis tyrimas, kuriame dalyvavo socialinis darbuotojas ir trys meno edukatoriai, tyrimo įrankis – pusiau struktūruotas interviu. Tyrimo duomenys analizuojami ir interpretuojami turinio analizės metodu. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vizualiojo meno veiklos prieglobsčio prašytojams suteikė saviraiškos galimybę, padėjo bendrauti meno kalba ir kurti naujus socialinius ryšius, mažino tarpusavio santykių įtampą, ugdė emocinę savitarpio pagalbą ir padėjo komunikuoti su vietos bendruomene, skatindamos abipusį pažinimą ir toleranciją. Iš tyrimo paaiškėjo, kad sklandžiai vykdyti veiklas trukdė neefektyvus bendradarbiavimas su prieglobsčio centrų darbuotojais, kompetencijų trūkumas, centruose gyvenančių žmonių psichologinė būsena ir silpna motyvacija dalyvauti veiklose.

Reikšminiai žodžiai: vizualusis menas; prieglobsčio prašytojai; socialinė meno praktika; socialinis darbas.

Įvadas

Pastarąjį dešimtmetį sparčiai didėjant pasaulinei migracijai, Lietuvai, kaip niekad anksčiau, aktualus prieglobsčio prašytojų klausimas. 2021 m. šalį užklupo migracijos krizė – per metus buvo pateikti 4259 prieglobsčio prašymai, 451 žmogus gavo prieglobstį (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2022). Prasidėjus karui Ukrainoje, 2022 m. Lietuva priėmė virš 50 000 šios šalies piliečių (Lietuvos statistikos departamentas, 2022), jiems buvo teikiama įvairiapusė socialinė pagalba. Pabėgėlių stovyklose ar prieglobsčio prašytojų centruose šiuos žmones lydi ir būtina paramą teikia socialiniai darbuotojai, siekdami užtikrinti jiems orų gyvenimą. Prieglobsčio prašytojų adaptaciją naujoje aplinkoje sunkina trauminės patirtys, praradimai, sutrikęs socialinis gyvenimas, netikrumas dėl savo ateities ir kiti iššūkiai, nesvarbu, ar tai būtų laikinos stovyklų sąlygos, ar ilgalaikis perkėlimo procesas (Kronick ir kt., 2021). Be bazinių poreikių tenkinimo, asmenims būtina teikti psichosocialinę pagalbą. Socialinio darbo kontekste taikomi meno terapijos metodai gali būti veiksminga alternatyva, siekiant užtikrinti reikiamą emocinę paramą. Šie metodai padeda klientams komunikuoti, ypač tais atvejais, kai bendravimą apsunkina kalbos barjeras ar kultūriniai skirtumai.

Šiame straipsnyje nagrinėjamos vizualiojo meno metodų taikymo galimybės, sprendžiant asmeninius ir socialinius migrantų sunkumus prieglobsčio prašytojų centruose. Terapiniu poveikiu pasižyminčią meninę veiklą gali taikyti ne tik meno srities specialistai, bet ir socialiniai darbuotojai ar meno edukatoriai. Kūrybinės veiklos, skatinančios pokyčius, grindžiamos neformaliu meno mokymusi ir sveikatinimu plačiąja prasme, pavyzdžiui, piešinių, paveikslų ar skulptūrų kūrimas praeities namų ar asmeninės aplinkos temomis gali padėti pabėgėliams išsaugoti savo tapatybę per meną (Jones, 2018). Saugių erdvių kūrimas, pasitelkiant vidinius išteklius, skatina žvelgti į ateitį ir atgauti gyvenimo kontrolę (Dietrich-Hartwell ir Koch, 2017), o vaizduotės įdarbinimas sukuria prielaidas terapiniam pokyčiui (Kodeeswara Prabu ir Subhash, 2015). Meninė raiška tampa įgalinimo ir socialinių pokyčių įrankiu (Bos, 2019). Aleknevičienės (2013) tyrimas „(Iš)gyvenimas Lietuvoje: prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių patirtis“ apie prieglobsčio prašytojų laikinąsias apgyvendinimo vietas – registracijos centrus – kol kas išsamiausiai atskleidžia šių žmonių situaciją Lietuvoje. Dauguma atliktų tyrimų yra orientuoti į jau gavusių prieglobstį migrantų integracijos aspektus. 2021 m. po migracijos krizės keitėsi prieglobsčio sistema, naujausių duomenų apžvalgą galima rasti Biekšos ir Ivašauskaitės (2021), Blažytės (2022) tyrimuose, „Amnesty International“ (2022) ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus (2021) stebėsenos ataskaitose. Apie psichosocialinę priverstinių migrantų situaciją rašė Kronick (2018), Ghorashi ir kt. (2018), Turner (2016). Socialinio darbo su prieglobsčio prašytojais ir pabėgėliais ypatumus tyrė Episkopou ir kt. (2019), Ingvarsson ir kt. (2016). Socialinė meno praktika ir vizualiojo meno integravimas socialiniame darbe buvo analizuojamas remiantis Jones (2018), Bos (2019), Huss ir Sela-Amit (2019) tyrimais. Vizualųjį meną darbe su pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais tyrė Andemicael (2013), Friedier (2018, 2020), Kourti ir Pesli (2021), Beasley (2018), Ciftci (2021). Vizualiojo meno taikymo prieglobsčio prašytojų centruose tema Lietuvos kontekste išsiskiria naujumu, tyrimų šia tema nėra žinoma.

Objektas – vizualiojo meno taikymas prieglobsčio prašytojų centruose. Straipsnio tikslas – atskleisti vizualiojo meno socialinę reikšmę prieglobsčio prašytojų centruose. Uždaviniai: 1) atskleisti prieglobsčio prašytojų psichosocialinę situaciją; 2) apžvelgti vizualiojo meno metodus ir praktiką teikiant socialinę pagalbą prieglobsčio prašytojams; 3) empiriškai ištirti vizualiojo meno metodų taikymo galimybes ir socialinę jų reikšmę prieglobsčio prašytojų psichosocialinės situacijos gerinimui. Tyrimo klausimas – kokią socialinę vizualiojo meno reikšmę įžvelgia darbuotojai, rengiantys šiuos užsiėmimus prieglobsčio prašytojų centruose. Tyrimo metodas: siekiant ištirti vizualiojo meno metodų taikymo galimybes ir socialinę jų reikšmę prieglobsčio prašytojų centruose, atliktas kokybinis tyrimas. Tyrime dalyvavo socialinis darbuotojas ir trys meno edukatoriai. Tyrimo įrankis – pusiau struktūruotas interviu. Tyrimo duomenys analizuojami ir interpretuojami turinio analizės metodu.

1. Psichosocialiniai prieglobsčio prašytojų iššūkiai

Nuo 1997 m. Lietuva įsipareigojo teikti prieglobstį užsieniečiams, kurie dėl karo, persekiojimo ar žmogaus teisių pažeidimų paliko savo šalį. Pirmoji prieglobsčio sistemos dalis įprastai prasidėdavo Pabradės užsieniečių registracijos centre (toliau – URC), kuriame prieglobsčio ieškančios žmonės laukdavo atsakymo dėl pateikto prašymo (Aleksnevičienė, 2013). Situacija pasikeitė 2021 m. vasarą, Lietuvai susidūrus su neteisėtos migracijos per Baltarusijos sieną krize, į kurią reaguojant buvo pradėtos teisinės prieglobsčio sistemos reformos: apgrėžimo politika ir apgyvendinimas, migrantų, kirtusių sieną neleistinose vietose, sulaikymas (Biekša ir Ivašauskaitė, 2021). Įstatymų pakeitimai lėmė, kad visi prieglobsčio prašytojai, atvykę į Lietuvą be vizos ar paso, buvo netinkamomis sąlygomis apgyvendinti įvairiuose centruose. Šios priemonės buvo taikomos be individualaus situacijos nagrinėjimo, be teismo sprendimo ir nesuteikus teisės į advokatą (Amnesty International, 2022). Tūkstančiai žmonių (tarp jų vaikai), kuriems reikėjo tarptautinės apsaugos, neteko laisvės – jiems nebuvo leidžiama išeiti iš šių centrų teritorijos (Biekša ir Ivašauskaitė, 2021). Pasienio gyvenvietėse buvo įkurtos 33 laikino apgyvendinimo stovyklos, kai kurios jų – nepritaikytose gyventi kaimo mokyklose, kariniuose poligonuose. Migrantai buvo apgyvendinami neatsižvelgiant į jautrius etninius, religinius, rasinius aspektus, taip pat dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos kylančias rizikas ir konfliktus (Lietuvos Raudonasis Kryžius, 2021).

Pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų trauminės patirtys neapsiriboja įvykiu, paskatinusiu išvykti iš gimtosios šalies; atvykimas į naują šalį taip pat nėra šių išgyvenimų pabaiga. Kronick (2018) Kanadoje atliktame tyrime išsamiai nagrinėta priverstinių migrantų psichinės sveikatos būklė, kuri buvo tiesiogiai paveikta stresinių patirčių, tokių kaip ginkluotas konfliktas, artimųjų netektis ar nužudymas, kankinimai, laisvės apribojimas, seksualinis ir kitoks smurtas. Tyrimo rezultatai atskleidė šiuos psichikos sutrikimų rodiklius: nerimo lygis siekė nuo 4 iki 40 %, depresijos – nuo 5 iki 44 %, potrauminio streso sutrikimo – nuo 9 iki 36 %. Šie sutrikimai susiję su neapibrėžta socialine padėtimi, negalėjimu sugrįžti į gimtinę, socialinių ryšių praradimu, rasiniu ar kultūriniu išskirtinumu naujoje šalyje ir ekonominiu nesaugumu. Prieglobsčio prašytojų psichinė sveikata yra traumuojama ne tik dėl gimtojoje šalyje patirtų išgyvenimų, bet ir dėl priimančiojoje valstybėje kylančių iššūkių. Kronick (2018) pabrėžia patiriamus sunkumus, o Robinson (2014) akcentuoja, jog šie asmenys, persikeldami į naują šalį, susiduria su reikšmingais iššūkiais – adaptacija prie naujos kultūrinės aplinkos ir nežinomybės jausmu dėl teisės likti priimančiojoje šalyje.

Nyderlandų tyrėjai Ghorashi ir kt. (2018) gyvenimą prieglobsčio prašytojų centruose apibūdina kaip būseną tarp dviejų pasaulių – buvusio gyvenimo ir galimybės tapti teisėtu naujos šalies gyventoju. Šią būseną lydi prastos gyvenimo kontrolės, sustojusio laiko pojūtis ir nesaugumo jausmas dėl teisinio statuso. Aleksnevičienė (2013) savo tyrime pabrėžia, kad gyvenantieji URC akcentavo socialinės neteisėybės ir žmogaus orumo žeminimo aspektus, susijusius su prastomis higienos sąlygomis, religiniams įsitikinimams netinkamu maistu ir sveikatos problemų ignoravimu. Tyrime užfiksuota, kad emocinę prieglobsčio

prašytojų būseną smarkiai paveikė nesaugumo, bejėgiškumo, nevilties, skriaudos ir pažeminimo jausmai, taip pat baimė dėl fizinio ir psichologinio smurto. Judėjimo ribojimai, informacijos apie teises ir pagalbos galimybes stoka, netgi draudimas padėti tautiečiams sukūrė padėtį, kurią tyrimo dalyviai apibūdino kaip „be išeities“ (Aleksnevičienė, 2013).

Pabėgėlių stovyklose išlieka stiprus socialinės atskirties jausmas dėl priimančiosios šalies visuomenės, kurios požiūris į migrantus dažnai yra neigiamas (Turner, 2016). Blažytės (2022) tyrimas atskleidžia, kad žiniasklaida yra pagrindinis informacijos šaltinis, turintis įtakos viešajai nuomonei apie šias grupes. Pažymima, kad ši situacija nėra taikytina ukrainiečiams – su jais dalis respondentų užmezgė asmeninius ryšius. Žiniasklaida dažnai formuoja neigiamą pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų įvaizdį, o tai reikšmingai veikia visuomenės nuostatas. Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos šalių, žiniasklaida neretai tapatina pabėgėlius su musulmonais, teroristais, išryškina ekonominę naštą, pabrėžia jų kultūrinį išskirtinumą, juos nuasmenina ir pateikia situaciją grėsmės kontekste (Blažytė ir kt., 2020).

Prieglobsčio prašytojai neretai susiduria su įvairaus pobūdžio krizėmis ir traumomis, kurioms įveikti reikia kruopščiai pritaikytų intervencijų. Deja, prieglobsčio centruose dažnai trūksta tinkamų sąlygų ir išteklių psichosocialinėms problemoms spręsti, o teikiama pagalba yra ribota. Vienas iš alternatyvių būdų – meninių veiklų, ne tik padedančių spręsti psichologinius sunkumus, bet ir skatinančių socialinę užsieniečių integraciją, organizavimas. Užimtumo veiklos, tokios kaip piešimas, rankdarbiai, muzikos ar judesio terapijos užsiėmimai, gali tapti svarbiu įrankiu, skatinančiu emocinę saviraišką ir suteikiančiu galimybę reflektuoti savo patirtis. Be to, meninės veiklos padeda kurti bendruomeniškumo jausmą, kuris itin svarbus integruojantis į naują socialinę aplinką.

2. Vizualiojo meno metodų taikymas socialiniame darbe su prieglobsčio prašytojais

Užimtumo veiklos prieglobsčio prašytojų bendruomenėje ar pavienių asmenų grupėse priklauso sociokultūrinėms paslaugoms, kurios apima laisvalaikio organizavimo veiklas, vykdomas siekiant mažinti socialinę atskirtį, spręsti socialines problemas ir aktyvinti bendruomenę. Šios paslaugos sudaro galimybę individams ar šeimoms bendrauti, dalyvauti grupiniuose užsiėmimuose, užsiimti mėgstamomis veiklomis ir taip skatina socialinę įtrauktį ir tarpusavio ryšius (Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2024).

Prieglobsčio prašytojų psichologinė būsena, depresija pasireiškia interesų ir energijos stoka, žmonės mažiau bendrauja, sutrinka visuomeninis ir socialinis gyvenimas, o laikas atrodo slenkantis lėčiau. Pasitelkus veiklas, kurios atitiktų individualius asmenų interesus, galima didinti pasitikėjimą savimi, skatinti saviraišką ir suteikti galimybių įgyti naujų įgūdžių (Markauskienė ir kt., 2017). Mokslininkai pabrėžia, kad itin svarbu užtikrinti prieglobsčio prašytojų galimybes ir teisę dalyvauti prasmingose veiklose, kurios teigiamai prisidėtų tiek prie jų asmeninės, tiek prie bendruomenės gerovės (Ingvarsson ir kt., 2016). Dalyvavimas reikšmingose socialinėse ir kūrybinėse veiklose padeda pabėgėliams įgyti

naujų įgūdžių, didina jų savivertę.

Nepaisant sudėtingų gyvenimo sąlygų ir emocinių išgyvenimų, tokių kaip netektis, neviltis ar bejėgiškumo jausmas, tyrėjai pastebi, jog sudėtingos aplinkybės gali tapti erdve refleksijai, kūrybinei veiklai ir vaizduotei, padedančiai kai kuriems asmenims atgauti gyvenimo kontrolę. Ghorashi ir kt. (2018) šį procesą apibūdina kaip „laukimo laiką ir vilties erdvę“, pabrėždami, kad net tarp sunkumų įmanoma rasti prasmingos veiklos. Turner (2016) akcentuoja, kad, nors pabėgėlių stovyklos paprastai simbolizuoja laikiną biologinį išlikimą, jos taip pat suteikia erdvę kurti naujas tapatybes ir atrasti naują gyvenimo prasmę. Tokie procesai gali padėti pabėgėliams ne tik susitaikyti su praeities patirtimis, bet ir integruotis į naują socialinę aplinką.

Menas, kaip socialinis reiškiny, gali tapti veiksmingu įrankiu sprendžiant socialinius iššūkius. Sociologai, tyrinėjantys meną, analizuoja jo poveikį žmogui, žmonių grupėms ir kultūrai, kaip menas padeda žmogui integruotis į visuomenę, prisitaikyti prie jos normų arba priešintis joms ir maištauti (Šinkūnienė, 2012). Taip pat analizuojama, kaip socialinė struktūra veikia meną, o tai patvirtina jo socialinę prigimtį ir reikšmę visuomenės gyvenime. Socialinis darbas su prieglobsčio prašytojais atskleidžia šios veiklos įvairiapusiškumą, kompetencijų, reikalingų siekiant patenkinti skirtingus net ir tos pačios tikslinės grupės asmenų poreikius, įvairovę ir išryškina nuolatinio profesinio tobulėjimo ir naujų metodų paieškos svarbą. Viena iš galimų tobulėjimo krypčių – vizualiojo meno praktikų pažinimas ir taikymas.

Vizualieji menai – tai meno rūšys, kurias suvokiame rega. Lietuvių menotyroje šis terminas dažnai keičiamas žodžiu „dailė“, apimančiu skulptūrą, tapybą ir grafiką. Tačiau taip pat įtraukiami taikomosios dailės objektai, kinas ir kompiuteriniai vaizdiniai, perteikiantys socialinę komunikaciją ir akcentuojantys ne tik estetiką, bet ir socialinį aktyvumą bei informatyvumą (Karatajienė, 2010). Vizualieji menai socialiniame darbe dažnai asocijuojami su dailės terapija, kurios pagrindinis tikslas – padėti žmogui išreikšti save ir savo jausmus per kūrybą, naudojant vizualines išraiškas, tokias kaip piešimas, tapyba ar skulptūra. Padedant terapeutui, meninė veikla gali padėti rasti naujų būdų, kaip susidoroti su savo emocijomis ir problemomis, pažinti save, atrandant vidinių išteklių.

Menas daro pokytį ir teikia naudą dirbant su socialiai pažeidžiamomis žmonių grupėmis, net nesigilinant į terapinius aspektus (Jones, 2018). Neverbalinės meno formos geriausiai tinka jausmams išreikšti, kai žodžiais juos nusakyti yra per skaudu arba nėra galimybės kalbėti dėl psichinių sutrikimų, ligos ar kalbos barjero (Bos, 2019). Žmonės, kurių verbalinio bendravimo galimybės ribotos, gali jausti didelę įtampą, kai prašomi sklandžiai išsakyti mintis, o tai gali lemti nesusipratimus (Bos, 2019). Meninės intervencijos ir iniciatyvos prieglobsčio prašytojams padeda rasti viltį, vidinių išteklių, ugdyti kritinį mąstymą, reflektuoti, o tai skatina socialinį pokytį. Specialistai pasitelkia menines formas pabėgėlių motyvacijai, kalbos mokymui ir pagalbai bendraujant su vietos bendruomenėmis (Kourti, Pesli, 2021).

Tyrėjai, vadovaujami Episkopou ir kt. (2019), nustatė, kad Morijos (Graikija) pabėgėlių stovykloje meninės grupinės veiklos skatino psichosocialinį įsitraukimą, padėjo atkurti

socialinius ryšius, mažino atskirties ir nesaugumo jausmą. Šios priemonės ne tik stiprina tarpasmeninius ryšius, bet ir skatina bendruomeninį solidarumą ir taip prisideda prie gyventojų gerovės. Edukologas, menininkas ir tyrėjas M. L. Frieder – vienas didžiausios pasaulinės bendruomeninio viešojo meno organizacijos „Artolution“ įkūrėjų – pabrėžia bendruomeninio meno svarbą sprendžiant socialines problemas ir skatinant pokyčius. Jo teigimu, bendruomeninis viešasis menas gali suteikti erdvės dialogui, gydant traumas žmonėms, patyrusiems migraciją ar konfliktus, ypatingą dėmesį kūrybos procese skiriant vaikams, paaugliams ir moterims (Frieder, 2018).

Paralėlės tarp meninės veiklos, emocinės būsenos ir kalbos mokymosi aptariamose Beasley (2018) tyrime. Autorė pažymi, kad suvokiamosios kalbos pranašumas prieš šnekamąją kalbą primena kūrybinio vaizdinio įsivaizdavimą ir jo įgyvendinimą. Pabėgėliai, bijodami nesėkmės piešiant ar lipdant, dvejodavo įsitraukti į veiklas, o anglų kalbos nemokėjimas keldavo jiems stresą ir pasitikėjimo savimi stoką. Pastebėta, kad ilgainiui žmonės atsipalaidavo, ėmė daugiau bendrauti tarpusavyje ir praturtino savo žodyną. Tyrimo rezultatai atskleidė saugios erdvės kūrimo, domėjimosi dalyvių kultūra, nebijojimo klausti ir pagalbos prašymo svarbą. Šios priemonės skatino dalyvius drąsiau įsitraukti į kūrybines veiklas ir mažino baimę bendrauti anglų kalba (Beasley, 2018).

Socialinę atskirtį patiriantys žmonės dažnai bendrauja ne abstrakčiomis sąvokomis, o simbolinėmis, naratyvinėmis ir vaizdinėmis priemonėmis. Huss ir Sela-Amit (2019) tyrė komunikacijos per vaizdines priemones privalumus. Socialinio darbuotojo perėjimas prie vaizdinės komunikacijos reiškia dalinį profesinės galios atsisakymą bendraujant su klientu, o tai gali palengvinti bendradarbiavimą. Kliento sukurtų vaizdinių darbų analizė leidžia giliau pažinti jo socialinę aplinką, emocinę būseną ir elgseną kūrybos proceso metu – ypač dirbant grupėje ir sąveikaujant su kitais dalyviais. Vaizdinės metaforos taip pat sustiprina socialinio darbuotojo verbalinius paaiškinimus, padaro juos suprantamesnius klientui (Huss, Sela-Amit, 2019).

Meninė veikla, sukurianti saugią erdvę, gali tapti vieta, kur bendros kūrybos ir reguliarių susitikimų metu formuojasi nauji santykiai, stiprėja priklausymo jausmas ir keičiasi tapatybės suvokimas (Kourti ir Pesli, 2021). Saugios erdvės kūrimo svarbą savo tyrime pabrėžia Kourti ir Pesli (2021). Jie teigia, kad sąvoka „priklausymas“ apima tiek fizinių daiktų turėjimą, tiek jausmą, kam ir kur asmuo jaučiasi priklausantis. Šis suvokimas susijęs su tautybe, vietoje, etnine kilmė, rase, religija, lytimi, kalba, socialine klase, kultūra ir amžiumi – veiksniais, kurie formuoja tapatybės ir priklausymo galimybes. Migrantams, pabėgėliams ar prieglobsčio prašytojams šis priklausymo jausmas yra itin svarbus.

Menas yra ir istorijų pasakojimas. Pabėgėliai per kūrybą gali perteikti savo asmenines istorijas kaip atsvarą viešojoje erdvėje susiformavusiems stereotipams (Ciftci, 2021). Nors kiekvienas iš jų turi unikalią patirtį, visi jie dalijasi bendru pabėgėlio statuso išgyvenimu, kuris tampa jų tapatybės dalimi. Istorijų pasakojimas suteikia galimybę susigrąžinti prarastą kontrolės jausmą. Tapimas pabėgėliu – tai patirtis, kurią lemia asmeniui nepavaldžios aplinkybės, tačiau menas gali tapti įgalinančia priemone, leidžiančia pačiam nuspręsti, kaip ir koku būdu papasakoti savo istoriją (Ciftci, 2021).

Taigi vizualusis menas gali tapti efektyviu socialinio darbo įrankiu, kuris ne tik teigiamai veikia klientus, bet ir palengvina specialistų komunikaciją. Pagrindiniai aspektai, susiję su socialinės pagalbos pabėgėliams teikimu per menines veiklas, apima asmeninės istorijos pasakojimą vaizdinėmis priemonėmis, leidžiantį reflektuoti savo praeitį, įvertinti dabartinę realybę ir vizualizuoti ateities perspektyvas. Asmenims, praradusiems įprastą gyvenimo aplinką, yra itin svarbus priklausymo bendruomenei jausmas, o bendra kūrybinė veikla suartina kartu gyvenančius žmones, skatina jų tarpusavio ryšius ir palengvina integraciją į naują bendruomenę.

3. Empirinio tyrimo rezultatai

3.1. Tyrimo metodai, imtis, etika ir ribotumai

Šiame tyrime nagrinėjama vizualiojo meno užsiėmimų reikšmė prieglobsčio prašytojų socialinei grupei, atsižvelgiant į jų gyvenimo aplinkybes ir poreikius laikinojo prieglobsčio centruose. Tyrimo tema Lietuvos kontekste pasižymi naujumu, todėl keliamas tyrimo klausimas, kokią socialinę vizualiojo meno reikšmę išvelgia darbuotojai, rengiantys šiuos užsiėmimus prieglobsčio prašytojų centruose. Atsakant į šį klausimą pasirinktas asmeninė patirtimi pagrįstas kokybinio tyrimo metodas, analizuojant unikalią žmogaus patirtį leidžiantis įvairiapusiškai pažvelgti į problemą ir suteikiantis galimybę išsamiai suvokti tiriamąjį reiškinį (Bitinas ir kt., 2008). Kokybiniuose tyrimuose ryšys su tyrimo dalyviu yra lankstesnis, o surinkti duomenys pasižymi gilesniu ir išsamesniu turiniu. Kokybinis interviu – tai sąveika tarp tyrėjo ir tiriamojo, pokalbis, kuris, nors ir turi aiškų tikslą ir gaires, plėtojasi esamuju laiku, o neverbalinė kalba, kurią fiksuoja tyrėjas, turi didelę svarbą informacijos papildymui (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Taip gaunama vertinga informacija, kuri praturtina žinias naujumu (Kardelis, 2007). Vizualiojo meno metodų taikymas prieglobsčio prašytojams yra specifinė veikla, kurios praktikų Lietuvoje yra labai nedaug, todėl unikali tyrimo dalyvių patirtis – itin vertinga, o kartu ir mažai nuspėjama tyrėjui. Pagrindiniai interviu klausimai buvo rengiami remiantis mokslinė literatūra, tačiau tiriamųjų atsakymai ir asmeninės patirtys formulavo papildomus klausimus. Duomenys buvo renkami 2022 m. gruodžio – 2023 m. balandžio mėnesiais nuotoliniu būdu per *Teams* platformą. Tyrimo duomenys analizuojami taikant kokybinę turinio analizę. Šis metodas tyrėjui leidžia susitelkti į tyrimo klausimą atitinkančius aspektus, vengiant asmeninių prielaidų, o patikimumas užtikrinamas derinant teorinius ir empirinius duomenis (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Pirmuoju etapu buvo transkribuojamas tekstas. Daug kartų skaitant išskirti prasminiai elementai. Tuomet šie prasminiai elementai buvo jungiami į potemes ir iš jų formuluotos temos. Temos „Vizualiojo meno užsiėmimų tikslai“ ir „Iššūkiai“ suformuluotos remiantis interviu klausimais.

Tyrimo dalyviai buvo atrinkti pasitelkiant „sniego gniūžtės“ atrankos metodą, kuris yra taikomas tiriant sunkiai pasiekiamas ir mažai žinomas grupes. Pirmieji dalyviai,

atrinkti pagal nustatytus kriterijus, buvo paprašyti nurodyti kitus potencialius tyrimo dalyvius (Rupšienė, 2007; Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Pagrindinis atrankos kriterijus buvo ilgalaikis (ne mažiau kaip 6 mėn.) vizualiojo meno metodų taikymas prieglobsčio prašytojų centruose. Tyrime dalyvavo vienas socialinis darbuotojas ir trys meno edukatoriai (žr. 1 lentelę). Du pateikėjai gyveno kituose miestuose, kiti patys paprašė perkelti susitikimą į nuotolinę erdvę dėl patogumo. Kadangi tyrimo dalyviai negalėjo įvardyti daugiau asmenų, atitinkančių šiuos kriterijus tiek tarp kolegų, tiek tarp socialinių darbuotojų centruose, manoma, kad tyrime pasiektas dalyvių skaičius buvo baigtinis. Buvo rekomenduoti dar du edukatoriai, tačiau duomenų rinkimo metu jie buvo tik pradėję veiklas ir surengę tik po vieną užsiėmimą su prieglobsčio prašytojais, todėl neatitiko kriterijų. Interviu trukmė 30–50 min.

1 lentelė. Tyrimo dalyviai

Table 1. Research participants

Vardas (pakeistas)	Specialybė	Meninių veiklų vykdymo su prieglobsčio prašytojais patirtis	Prieglobsčio prašytojų grupės, su kuriomis vykdomos veiklos	Prieglobsčio prašytojų centrų skaičius, kuriuose vykdo/vykde veiklas
Mirihan	Meno edukatorė	1,5 metų	Moterys ir vaikai	2
Tomas	Socialinis darbuotojas	5 metai	Vyrai	1
Giedrius	Meno edukatorius	3 metai	Vaikai, vyrai, moterys	3
Rita	Meno edukatorė	1 metai ir 8 mėn.	Moterys ir vaikai	4

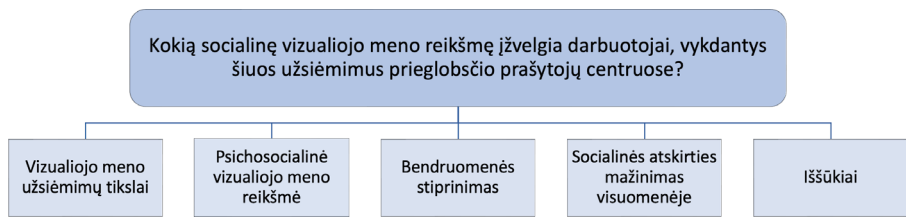
Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikomasi etikos reikalavimų – laisvanoriškumo, konfidencialumo ir anonimiškumo principų. Potencialūs tyrimo dalyviai buvo išsamiai supažindinti su informacijos rinkimo procesu ir tyrimo tikslais, taip pat turėjo galimybę laisvai pasirinkti, ar dalyvauti tyrime, ar atsisakyti. Prieš interviu buvo gautas žodinis sutikimas įrašyti pokalbį, pateikėjams paaiškinta, kad surinkta informacija bus naudojama išimtinai tyrimo tikslais, o jų vardai bus pakeisti (Rupšienė, 2007). Dalyviams buvo paaiškinta, kad jų tapatybė gali būti identifikuojama tik dėl specifinės veiklos prieglobsčio prašytojų centruose. Suteikus šią informaciją visi sutiko dalyvauti tyrime.

Tyrimo ribotumai. Nors surinktų tyrimų duomenų pakako vizualiojo meno veiklų socialinei reikšmei prieglobsčio prašytojų centruose įvertinti, galėtų būti atliktas išsamesnis tyrimas, jei šiuos metodus taikytų daugiau socialinių darbuotojų ar kitų specialistų. Tyrime dalyvavo tik keturi pateikėjai, todėl išvadų apibendrinimas yra ribotas. Mažas tiriamųjų skaičius apsunkino galimybę išryškinti platesnės populiacijos tendencijas ar reprezentuoti

prieglobsčio prašytojų bendruomenę. Tokia situacija taip pat kėlė riziką, kad surinkti duomenys atspindės individualias tyrimo dalyvių patirtis, kurios gali būti nebūdingos kitai tikslinei grupei.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Siekiant empiriškai ištirti vizualiojo meno socialinę reikšmę prieglobsčio prašytojų centruose, tyrime išskirtos penkios temos: vizualiojo meno užsiėmimų tikslai; psichosocialinė vizualiojo meno reikšmė; bendruomenės stiprinimas; socialinės atskirties mažinimas visuomenėje; iššūkiai (žr. 1 pav.).



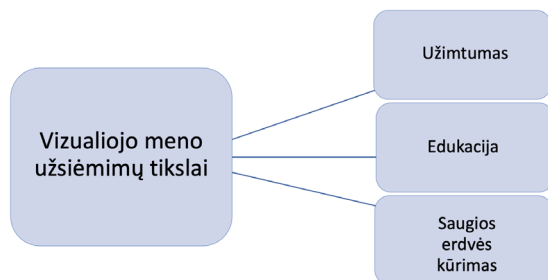
1 pav. Tyrimo temos

Figure 1. Research topics

Tyrimo dalyviai savo užsiėmimuose taikė tapybą, piešimą kreida, fotografijos techniką, kinematografiją, skulptūrą ir kitas vizualiojo meno formas, tačiau rengiamų meno užsiėmimų pagrindė specialia metodika, taikoma darbui su pažeidžiamomis grupėmis. Skirtingų vizualiojo meno formų naudojimas prieglobsčio prašytojų centruose daugiausia priklausė nuo veiklų vykdytojų gebėjimų, kūrybiškumo, interesų, patirties ir galimybių jas įgyvendinti. Buvo atsižvelgiama į dalyvių poreikius, stengiantis lanksčiai pritaikyti tinkamas ir dalyviams įdomias veiklas.

3.2.1. Vizualiojo meno užsiėmimų tikslai

Tyrimo dalyvių buvo klausiama, kokie buvo jų vykdomų vizualiojo meno veiklų tikslai. Remiantis atsakymais, išskirtos trys potėmės: užimtumas, edukacija ir saugios erdvės kūrimas (žr. 2 pav.).



2 pav. Vizualiojo meno užsiėmimų tikslai

Figure 2. Purposes of visual art activities

Užimtumas. Tyrimo dalyviai pažymėjo, jog prieglobsčio prašytojų centruose gyventojams stinga užimtumo, o tai turi neigiamą poveikį jų emocinei gerovei. Pateikėjui Tomui buvo svarbu į veiklas suburti tuos žmones, kurie rodytų susidomėjimą ir būtų motyvuoti, tačiau pastebėjęs, jog veiklų trūksta daugeliui gyventojų, stengėsi jas organizuoti taip, kad atitiktų visų pageidaujančiųjų pamėginti poreikius. Gyventojai prisijungė prie užsiėmimų, patys pripažindami savo nuobodulį ir veiklų trūkumą. Tyrimo dalyviai akcentavo meno veiklų poreikį, kurį išreiškė tiek vaikai, tiek suaugusieji: *...jie tai daro su labai teigiama energija...* (Giedrius). Kitas pateikėjas didžiausią dėmesį skyrė vaikų užimtumui: *...vaikam... kažkokios užklausinės lavinančios neformalaus ugdymo veiklos... tai nėra. Nė vieno užsiėmimo* (Tomas). Šias veiklas itin vertino moterys, besirūpinančios šeima, meninė veikla tapo vieninteliu būdu atsitraukti nuo kasdienių rūpesčių: *...ypač moterims, nes jos yra labai paminusios į šeiminius rūpesčius... Ir jos neturi daugiau ką veikti...* (Mirihan). Tai patvirtina Ingvarsson ir kt. (2016) bei Andemicael (2013) išvados apie užimtumo svarbą prieglobsčio prašytojų centruose, apie meninės veiklos galimybes įprasminti laiką ir atskleisti asmeninius klientų talentus.

Edukacija. Neformali edukacija, vykusi organizuojamuose užsiėmimuose, kaip pažymėjo vienas iš tyrimo dalyvių, buvo esminis jo veiklos tikslas. Pasak jo, svarbiausia yra tai, kad žmogus pažintų meną ir tobulėtų: *Ne tai, kad... jis kažką darytų, bet kad kartu, kad jį saisi mokytųsi... kad jisai ... pažintų meninę formą... tiesiog, nestovėtų vienoj vietoj* (Giedrius). Svarbios ir žinios apie vizualųjį meną, pvz., fotografuojant: *...tam tikri dėsniai... tų rakurų nustatymas... ta forma..., ką aš jiems galėčiau pasiūlyti, kad jie galėtų kažkaip išsiskirti... pažinti tą meną kitaip* (Tomas). Pateikėjas norėjo, kad nauji įgūdžiai veiklų dalyviams taptų įrankiu keisti savo gyvenimą, išsiskirti iš kitų. Kita tyrimo dalyvė edukaciją išvelgė savo veiklose su vaikais: *Bet su vaikais viskas kitaip... Tu esi tas, kuris viską daro taip, kad būtų smagu... tai yra labiau edukaciniai dalykai* (Mirihan). Edukatorė pabrėžė natūralų vaikų smalsumą ir jų nuolatinį poreikį tyrinėti ir pažinti aplinką. Pasak jos, edukaciniai procesai turėtų atliepti šį prigimtinį troškimą, suteikiant vaikams galimybę ne tik stebėti, bet ir aktyviai dalyvauti aplinkos pažinime, ugdant kūrybiškumą ir socialinius įgūdžius. Edukaciją, kaip vieną svarbiausių veiklos tikslų, akcentuoja Reza Visual Academy (2019)

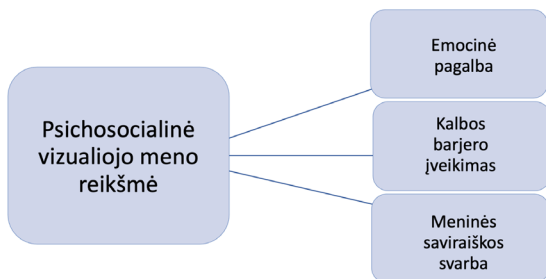
organizuojamuose užsiėmimuose pabėgėlių stovyklose. Tyrime pasitvirtino Malka (2019) aprašyto fotobalso metodo taikymo efektyvumas, kuomet dalyviai skatinami išreikšti savo patirtis ir lūkesčius per fotografijos meną.

Saugios erdvės kūrimas. Mirihan kaip esminį savo veiklų tikslą pabrėžė erdvės, kurioje moterys gali palaikyti viena kitą, teikdamos moralinę paramą, kūrimą. Ji akcentavo savipagalbos svarbą: *Tai kuriant erdvę nesi tas vienas žmogus, kuris suteikia palaikymą, bet ir jos pačios tai duoda viena kitai...* (Mirihan). Meninės veiklos laikomos svarbia priemone, skatinančia moterų tarpusavio ryšio stiprinimą, kuris tęsiasi ir kasdieniame gyvenime. Mirihan teigė, kad tokių erdvių būtinybę suprato pati, gyvendama Pabėgėlių priėmimo centre, kur turėjo galimybę įvertinti jų poveikį. Rita išskyrė užsiėmimų reguliarumo reikšmę: jis ne tik suteikia pastovumo jausmą, bet ir padeda sukurti namų aplinką, kurioje dalyviai gali jaustis jaukiai, patogiai ir saugiai. Apie saugios erdvės kūrimą, kaip būtiną sąlygą gerinant priverstinių migrantų psichosocialinę būseną ir priklausymo bendruomenei jausmą, rašė Beasley (2018), Kourti ir Pesli (2021). Pateikėjas Giedrius pasakojo ne tik apie emocinės, bet ir fizinės saugios aplinkos kūrimą: kartu su prieglobsčio prašytojais buvo sukurta *ekspresionizmo drobė per visą tvorą*, kuri suteikė privatumo, atskirdama prieglobsčio prašytojus nuo užgauliojančių praeivių. Čia galima įžvelgti paraleles su „Artolution“ bendruomeninio viešojo meno kūrimu (Friedier, 2018).

Skirtingi vizualiojo meno veiklų tikslai, kuriuos kėlė tyrimo dalyviai, atliepė tiek prieglobsčio prašytojų poreikius, tiek veiklų organizatorių asmeninį požiūrį. Užimtumas tapo galimybe prieglobsčio prašytojams išsprasminti veikloje, o edukatorių pagrindinis uždavinys buvo per menines veiklas sukurti saugią erdvę, kuri užtikrintų emocinį palaikymą ir fizinį saugumą.

3.2.2 Psichosocialinė vizualiojo meno reikšmė

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta psichosocialinė vizualiojo meno reikšmė, kurią sudarė trys potėmės – emocinė pagalba, kalbos barjero įveikimas ir meninės saviraiškos svarba (žr. 3 pav.).



3 pav. Psichosocialinė vizualiojo meno reikšmė

Figure 3. Psychosocial significance of visual art

Emocinė pagalba. Kalbėdami apie nepatenkintus prieglobsčio prašytojų poreikius, tyrimo dalyviai pabrėžė prastą emocinę jų būklę, bet visi teigė, kad meninė veikla, nors ir neatstoja profesionalios psichologinės pagalbos, mažais žingsneliais gali padėti per kūrybą išreikšti emocijas, psichologiškai išverti sudėtingose situacijose: *...ir ta kūryba, ji vis tiek kažkaip padeda žmonėms psichologiškai išverti* (Giedrius); *...pasimiršta tos problemos, su kuriomis jis yra atvykęs* (Tomas); *...pagerinti jų savijautą, parodyti, kad net sudėtingoje situacijoje yra kiti maži dalykai, kuriuos gali daryti, kad... pasijusti bent truputį geriau* (Mirihan). Edukatorė Rita pasakojo, kad supratusi, jog padėti išspręsti problemų negali, stengėsi bent išklausti ir išbūti kartu: *Tai su moterim daugiau klausau, bandau duoti suprasti, kad aš esu čia, aš atjaučiu, aš negaliu padėti, pakeisti, bet aš esu...* (Rita). Nors, pasak tyrimo dalyvių, meninė saviraiška gerino žmonių savijautą, tačiau papildomos meno terapijos žinios galėtų pastiprinti meninių veiklų naudą emocinei būsenai. Andemicael (2013) atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad meno užsiėmimai yra svarbi emocinės pagalbos priemonė, ypač vaikams, patyrusiems traumas dėl priverstinės migracijos. Tokia veikla ne tik skatina jų mokymąsi, bet ir padeda išreikšti jausmus, stiprinti saviraišką ir kurti saugią erdvę emociškai gerovei puoselėti. Pasak Dieterich-Hartwell ir Koch (2017), prieglobsčio prašytojams, gyvenantiems su neapibrėžtumo būsena, kūrybinės veiklos gali sukurti emocinį prieglobstį.

Kalbos barjero įveikimas. Tyrimo dalyviai pripažino, kad kalbos barjeras daugiakultūroje bendruomenėje svarbus, tačiau nesudaro kliūties meno užsiėmimuose. Edukatorės pasakojo, jog dažnai pasitelkdavo užsiėmimų dalyvių pagalbą vertėjaujant kitiems. Kadanagi Mirihan mokėjo arabų kalbą, ji prašė išversti kitoms moterims: *...arba netgi su kurdais, kažkas iš jų kalba arabiškai, kažkas ne – tai, kas kalba arabiškai išvers kitiems... aš visada išsirenku vieną ar kelis žmones ir tada prašau jų išversti kitiems* (Mirihan). Toks būdas skatino žmones daugiau bendrauti tarpusavyje, tyrimo dalyviai išsakė mintis, kad verbalus bendravimas per užsiėmimus nėra būtinas, galima bendrauti kūno kalba, veido išraiškomis ir „meno kalba“: *...tai gali būti tiesiog kūno kalba...* (Mirihan); *...mes kalbam, tiesiog, kitais būdais... gestais, veidu, išraiškom, tonu, ta pačia... vizualia kalba* (Rita). Iš pateiktų atsakymų galima daryti prielaidą, kad vizualiojo meno veiklos pačios savaime yra bendravimo būdas. Jones (2018) pažymi, jog menas – tai įgimta raštingumo forma, leidžianti pasakoti istoriją vaizdais ir prieinama visiems, nepaisant amžiaus, kalbos ar kultūros, ir ypač naudinga daugiakultūroje aplinkoje.

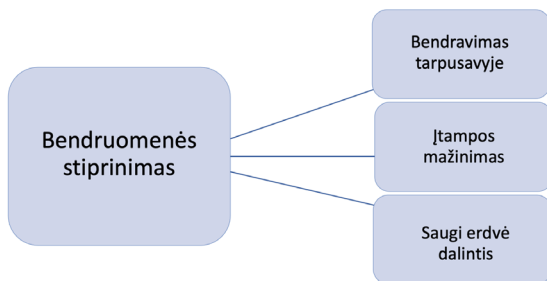
Meninės saviraiškos svarba. Tyrimo dalyviai pažymėjo, jog kūrybos procese žmogus galėjo atrasti laisvės pojūtį, pavyzdžiui, tapydamas ar piešdamas ką nors abstraktaus, kai nėra apibrėžtų taisyklių: *...kažkaip džiaugiasi žmonės ir tą laisvę tada atradę fainai, kai nėra taisyklių!.. Nes šiaip tai tie žmonės, atsidūrę šitoje situacijoje, tai gyvena tokiame neįtikėtiname taisyklių pasaulyje... Ta dailė pasitarnauja... kaip kažkoks pozityvumo krislas...* (Giedrius). Tomas pasakojo apie tapytojus ir fotografą iš Afrikos, kurie vizualiuoju menu užsiėmė prieš tapdami prieglobsčio prašytojais: *...mano dėka jisai galėjo fotografuoti čia, įamžinti žmonių nuotaiką, žmonių emocijas* (Tomas). Šiuo atveju žmogui galimybė kurti buvo dar svarbesnė, nes meninė saviraiška ir anksčiau buvo jo tapatybės dalis. Kūrybinės

saviraiškos poreikį kaip atsvarą agresijai edukatorius Giedrius suprato kaip bendražmogišką, būdingą šiai socialinei grupei. Prieglobsčio prašytojams suteikiama meninės saviraiškos galimybė buvo įvardyta kaip investicija į žmogaus, o kartu ir visuomenės, kurioje jis gyvens, ateitį: *Tai klausimas, ar mes gyvensim su jais... ar mes būsim jiems davę smuiką, ar būsim jiems davę teptuką, ar būsim jiems davę galimybę chore giedot... ar būsim juos spintoj uždarę visą laiką?* (Giedrius). Tai, kad meninė saviraiška yra svarbi kitataučių integracijai, savo tyrime patvirtina Andemicael (2013), teigdamas, jog kūrybinė veikla gali padėti pasiruošti integracijai, įgyjant naujų įgūdžių, tokių kaip kūrybiškumas, savikontrolė, kantrybė. Kūryba gali tapti priemone susigrąžinti savo gyvenimo kontrolę, papasakoti istoriją ir konstruoti tapatybę iš naujo, net ir esant sudėtingoms aplinkybėms (Ghorashi ir kt., 2018; Turner, 2016).

Tyrimo rezultatuose atsiskleidė žmonių emocinės savijautos gerinimas ir tai, kad kalbos barjero nesureikšminimas leido kiekvienam įsitraukti į menines veiklas sulaukiant asmeninio dėmesio, atsipalaiduojant ir neišgyvenant įtampos dėl negebėjimo komunikuoti. Saviraiškos poreikio atliepimas taip pat gerino emocinę žmogaus savijautą, leido išgyventi vidinės laisvės pojūtį, o įgyti nauji gebėjimai įgalino ir ugdė pasitikėjimą savimi.

3.2.3. Bendruomenės stiprinimas

Tyrimo dalyvių buvo klausiama, kokias socialines problemas bendruomenėje gali padėti spręsti meniniai užsiėmimai. Išskirtos tokios problemos: bendravimas tarpusavyje, įtampos mažinimas ir saugi erdvė dalintis (žr. 4 pav.).



4 pav. Bendruomenės stiprinimas

Figure 4. Community strengthening

Bendravimas tarpusavyje. Bendros veiklos – tai erdvė žmonėms neformaliai bendrauti ir kurti santykius, nes užsiimant bendra veikla bendravimas vyksta savaime: *Nes, žinai, pavyzdžiui, paprašai žirklių, kažkas paduoda, tu nežinai, ką daryti, tu paklausi žmogaus šalia... kai tu darai kažką, tu visad stebi, kaip kiti žmonės tą daro... ir tai vyksta nuolatos... bendravimas vyksta nuo pradžios iki pabaigos* (Mirihan). Bendros veiklos ugdo ne tik bendravimo, bet ir bendradarbiavimo įgūdžius. Per meninius užsiėmimus žmonės atsipalaiduoja

ir bendrauja laisviau: ...*aš pajaučiu, kad tas komunikavimas tarpusavyje... užsiėmimo metu jis vyksta labai laisvai... atsipalaiduoja, dingsta kažkokia įtampa...* (Tomas). Tokiam bendravimui įtakos gali turėti laisvas susitikimų formatas, užsiėmimuose reguliariai sutinkami žmonės, kuriuos sieja bendra meno veikla, emociniai ryšiai, nėra būtinybės bendrauti kasdienėmis temomis. Ryšį tarp veiklų tęstinumo, dalyvių atsipalaidavimo ir gerėjančio tarpusavio bendravimo atskleidžia ir Beasley (2018) tyrimas. Bendros kūrybos poveikį priverstinių migrantų bendravimui savo socialinėje pokyčio teorijoje taip pat įvardija Frieder (2020).

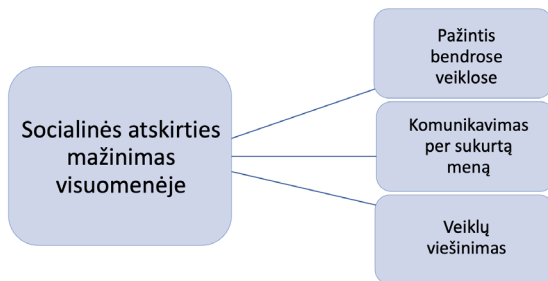
Įtampos mažinimas. Vizualiojo meno veiklos prieglobsčio prašytojų centruose gali padėti mažinti kylančias tarpkultūrines įtampas. Mirihan pasakoja, kad dėl jos užsiėmimų kartu gyvenančios skirtingų kultūrų moterys, kurios daug konfliktuodavo, ėmė pažinti viena kitą ir bendrauti. Gyvenant bendroje erdvėje, įtampą gali kelti ir kultūriniai žmonių bruožai, jų dinamika. Pateikėjai pasakoja, jog valdingos afrikietės per daug naudodavosi kuklių irakiečių paslaugumu. Tai pastebėjusi edukatorė paprašė būti viena kitai dėmesingesnės: *Jūs turit labiau paprašyti, sakyti „prašau“...* (Mirihan). Tokia praktika ne tik gerinamas mikroklimatas, bet ir ugdomi socialiniai įgūdžiai. Giedrius pasakoja, kad vaikai, kurių tėvai konfliktuoja dėl geopolitinės ar religinės įtampos, nuteikinėjo kitus vaikus vienus prieš kitus, tačiau susitikę meno dirbtuvėse jie bendravo per dailę: *Tai dailė, jinai veikia... tokia tarptautinė susikalbėjimo kalba. Nes, ten, ar vaikas iš Sirijos, ar iš Afganistano, ar iš kur... Tai abudu nupiešia po katę [juokiasi], nes ją panašiai suvokia... ir taip tarp jų atsiranda ryšys. O taip tai jie neturi apie ką susikalbėti* (Giedrius). Edukatoriaus teigimu, vaikai apskritai yra nekalti, kad pateko į tokią situaciją, pagrindinė jų veikla turėtų būti žaidimai, o per meninius užsiėmimus jie gali kartu žaisti kurdami. Andemicael (2013) taip pat rašė apie kartu gyvenant skirtingų kultūrų žmonėms galinčius kilti konfliktus ir įtampą, kuriuos spręsti gali padėti pažintis meninių veiklų metu. Tokiose grupinėse veiklose atsiranda erdvė įžodinti poreikius, požiūrius, problemas ir diskutuoti (Jones, 2018).

Saugi erdvė dalintis. Per užsiėmimus skirtingų kultūrų moterys pradėdavo dalintis savo istorijomis ir jautriais prisiminimais: ...*pradėjo kalbėti apie vaikystę ar prisiminimus iš jų šalies... Ir tai buvo labai susiję su... jų šeima... įdomu žiūrėti grupėj, nes tai buvo dvi skirtingos kultūros – afrikietės ir irakietės* (Mirihan). Per veiklas atsiradęs tarpusavio ryšys ir pasitikėjimas leido dalyvėms atvirai bendrauti. Apie moterų dalijimąsi prisiminimais ir nuoskaudomis teigė ir kita pateikėja: ...*būna, afrikietės ypatingai, pradeda savo dainas dainuoti... Tada, aišku, labai daug to skundimosi, kas negerai, kas vyksta... apie nelygybę, kodėl tos gauna kažką, aš negaunu, kaip čia bus, apie nežinią...* (Rita). Mirihan pasakojo, jog domisi istorijų pasakojimo metodais, todėl pati skatina pasakoti istorijas per meną: ...*tiesiog nupiešti mažus simbolius ant akmenų ir tada papasakoti akmenų istoriją* (Mirihan). Savo istorijos pasakojimo menine išraiška metodus aprašo Ciftci (2021), Frieder (2018), Frisina ir Muresu (2018), Reza Visual Academy (2019). Pastebėta, kad tyrimo dalyviai, kurie meninės veiklas vykdė su vyrais ir vaikais, apie atvirus žmonių pasidalijimus nekalbėjo. Galima daryti prielaidą, kad vaikams tokie pokalbiai nėra būdingi dėl brandos etapų, o atvirumo stoką bendraujant vyrams galima sieti su kultūriniais aspektais.

Vizualiojo meno veiklos teigiamai veikė bendruomenės mikroklimatą. Prieglobsčio prašytojai, kurie kalba skirtingomis kalbomis, yra iš skirtingų kultūrų ir įprastomis aplinkybėmis neturi apie ką kalbėtis, užsiimdami bendra kūrybine veikla galėjo jos kontekste pradėti komunikuoti. Reguliarios meninės veiklos mažino įtampą ir suteikė erdvę konfliktų sprendimams ir atviram bendravimui.

3.2.4. Socialinės atskirties mažinimas visuomenėje

Siekiant ištirti, kaip tyrimo dalyviai supranta vizualiojo meno reikšmę komunikacijoje su priimančiosios šalies bendruomenėmis, keliant prieglobsčio prašytojų problematiką buvo klausama, kaip galima per tikslinės grupės meną komunikuoti su visuomene ir kias socialines problemas gali padėti spręsti meninės veiklos. Iš atsakymų į šiuos klausimus ir kitų teiginių per interviu formuluotos tokios potėmės: pažintis bendrose veiklose, komunikacija per sukurtą meną, veiklų viešinimas (žr. 5 pav.).



5 pav. Socialinės atskirties mažinimas visuomenėje

Figure 5. Reducing social exclusion in society

Pažintis bendrose veiklose. Tyrimo dalyvė Mirihan pasakojo apie užsiėmimus, kuriuos ji organizavo kartu su lietuvišomis savanorėmis: *Tai buvo labai gerai, nes tai buvo migrantės ir lietuvis...* *tai buvo labai gera mintis pakviesti žmones, vietinius į tuos užsiėmimus* (Mirihan). Bendravimą sunkino ne tik vietos bendruomenių nuostatos dėl pabėgėlių, bet ir kita pusė, turinti išankstinę nuomonę apie nepažįstamą kultūrą, be to, pabėgėliai nežinojo, kaip užmegzti ryšį. Tomas organizavo bendras veiklas su vietinėmis miestelio bendruomenėmis per įvairias šventes: *...aš bandžiau organizuoti veiklas kartu su globos namų gyventojais, kartu su Pabradės jaunimu... su Pabradės bendruomene...* *Ir tai yra didelis pliusas tam, kad žmogus pažintų viens kitą* (Tomas). Nors prieglobsčio centruose gyvenančių žmonių statusas nėra patvirtintas ir nėra aišku, ar jie galės pasilikti šalyje, tačiau būti priimtam vietinės bendruomenės yra svarbu tiek dėl žmogaus emocinės gerovės, tiek dėl tolesnių gyvenimo perspektyvų. Edukatorė Rita pasakojo apie bendras lietuvių ir migrantų vaikų veiklas, kurios vykdavo reguliariai: *Iš migrantų pusės tai būdavo klausimų, pavyzdžiui, kodėl tas berniukas lietuvis man taip ir taip pasakė... tokių patyčių ten nemažai... tai mes kažką*

kartu užsiimam... tas toks, tiesiog, susijęimas ir buvimas... (Rita). Skirtingai nuo kitų tyrimo dalyvių, Rita ne tik suteikdavo erdvę pažinčiai, bet ir aktyviai dalyvaudavo pati – užsieniečių bijančius lietuvių vaikus skatindavo prisijungti, padrąsindavo juos buvimu šalia, savo pavyzdžiu rodydama, kad nereikia baimintis kitaip atrodančių žmonių. Meninių veiklų svarbą mezgant ryšius su vietos bendruomene ir mažinant abipusius stereotipus aprašė Andemicael (2013). Asmeninės pažinties įtaka išankstinių nuostatų kaitai atskleidžiama Blažytės (2022) tyrime.

Komunikavimas per sukurtą meną. Priimančiosios šalies bendruomenės pažindinti su prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių problematika galima ne tik skatinant tiesioginį bendravimą, bet ir eksponuojant jų sukurtą vizualųjį meną. Tyrimo dalyvis Tomas pasakojo apie afrikiečio fotografo, gyvenusio Pabradės URC, parodos organizavimą, tapybos darbų eksponavimą įvairiose Lietuvos vietovėse ir užsienyje. Giedrius kalbėjo apie žiūrovą susimąstyti verčiančius piešinius: *Kas nors nupiešia ten... lietuvišką sodybą, kuri matosi pro Pabradės pabėgėlių centro tvorą, bet pirmam plane vis tiek ta tvora, kaip grotos nupaišytos... ir, kažkaip, per tą dailę, per tas subtilybes, kitą kartą, tu truputį pamatai kažkokių dalykus* (Giedrius). Bendražmogiškai suprantami simboliai, pavyzdžiui, grotos, perteikia kūrinio stebėtojai emocinę prasmę, skatina suprasti autoriaus transliuojamą žinutę. Stebėdamas meno kūrinių, žmogus transformuoja jame savo išgyventą patirtį ir vertybes (McLuhan, 2003; Kisielytė-Sadauskienė, 2007).

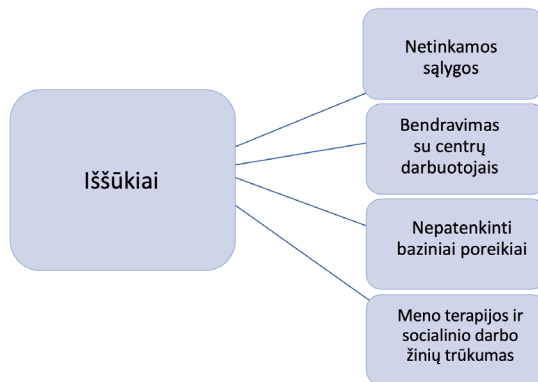
Veiklų viešinimas. Tyrimo dalyviai pripažino, kad svarbu atkreipti visuomenės dėmesį ir ugdyti toleranciją. Giedrius, kuris prieš pradėdamas veiklas nesidomėjo pabėgėlių tema, ėmė rašyti ir viešinti savo refleksijas: *Tie projektai... paskui viešindavom mes juos. Aš ten refleksijas pradėjau apie tai rašyt, nes tu vis tiek negali išeit iš ten abejingas... tik pradėjus dirbti, man kažkaip... prasipletė ta panorama, įgavo kažkokių konkretesnių formų...* (Giedrius). Tomas mano, jog veiklų viešinimas gali padėti spręsti priverstinių migrantų socialinės atskirties problemą: *...skelbiant per socialines medijas visa tai, ką daro... padėtų spręsti iškilusias kokias nors dilemas. ...arba Lietuvos žmonių priešpriešą, kurią jaučia pabėgėliams* (Tomas). Pateikėjas kalbėjo ne tik apie veiklų ar prieglobsčio prašytojų sukurtą meno viešinimą, jis pats norėtų kurti filmą apie centre gyvenusius tapytojus. Kinematografinės medžiagos paveikumu socialiniams pokyčiams savo tyrime aprašo Frisina ir Muresu (2018). Komunikavimą su kuo platesne visuomene, kaip labai svarbią bendruomeninio meno projektų dalį, įvardija Shubert ir Gray (2019) bei pabėgėlių problemas tyrinėjęs Frieder (2018).

Socialinės atskirties mažinimas visuomenėje per menines veiklas yra vienas svarbiausių aspektų, tiriant socialinę vizualiojo meno reikšmę prieglobsčio prašytojų centruose – asmeninė migrantų ir vietos bendruomenės narių pažintis bendrose veiklose gali būti efektyviausia griauinant stereotipus ir išankstines nuomones. Eksponuojant sukurtą meną, bendruomenės gali pažinti prieglobsčio prašytojų kasdienybę ir išgyvenimus be tiesioginio kontakto su šiais žmonėmis. Ypač paveiki meno forma yra fotografija, nes realių objektų atvaizdavimas gali perteikti realybę tokią, kokia ji yra, arba simboliais papasakoti asmeninę istoriją, sužadinti empatiją. Publikacija žiniasklaidoje gali būti daug mažiau paveiki nei asmeninė pažintis, tačiau toks viešinimas gali atkreipti dėmesį ir skatinti diskusijas. Visas šias

potemes galima priskirti socialinės atskirties mažinimui trimis skirtingais lygiais: *mikrolygiu* – asmeninė pažintis bendrose veiklose; *mezolygiu* – komunikavimas bendruomenėje per sukurtą meną, ir *makrolygiu* – veiklų viešinimas visuomenėje.

3.2.5. Iššūkiai organizuojant vizualiojo meno veiklas

Interviu dalyviai išskyrė kelis pagrindinius veiksnius, kurie trukdo vykdyti ir apriboja vizualiojo meno veiklas: netinkamos sąlygos, sudėtingas bendravimas su centro darbuotojais, nepatenkinti baziniai poreikiai ir meno terapijos ir socialinio darbo žinių trūkumas (žr. 6 pav.). Šie aspektai rodo, kad siekiant užtikrinti meno veiklų efektyvumą svarbi ne tik kūrybinė erdvė, bet ir organizaciniai bei socialiniai veiksniai.



6 pav. Iššūkiai organizuojant vizualiojo meno veiklas

Figure 6. Challenges in organizing visual art activities

Netinkamos sąlygos. Kaip pažymi Tomas, pagrindinis iššūkis, trukdęs vykdyti dailės užsiėmimus, buvo erdvės trūkumas. Jo teigimu, tai paveikė ne tik meninių veiklų organizavimo, bet ir bendrą gyvenimo kokybę, nes žmonės metus gyveno modulinuose name-liuose su ribotomis galimybėmis naudotis bendromis erdvėmis. Ši situacija apsunkino tiek grupinius užsiėmimus, tiek individualią kūrybinę veiklą – menininkai turėjo ieškoti alternatyvių vietų kūrybai: <...> *tapytojui reikėjo surasti kažkokį tai kampą vakare... <...> Lauko sporto salytė, žiemą su striuke, su viskuo... prie kažkokio tai treniruoklio pastatyti tą molbertą ir bandyt piešti tenai* (Tomas). Giedrius visą centro aplinką apibūdina kaip nehumanišką ir netinkamą vaikams. *Amnesty International* (2022) ir Lietuvos Raudonasis Kryžius (2021) savo ataskaitose taip pat nurodo prastas gyvenimo sąlygas Lietuvos prieglobsčio prašytojų centruose.

Bendravimas su centrų darbuotojais. Giedrius ir Rita kaip reikšmingą iššūkį įvardijo komunikacijos su centrų darbuotojais stoką, susitarimų, kurie turėjo užtikrinti

informacijos perdavimą ir žmonių pakvietimą į meno užsiėmimus, neveiksmingumą. Rita prisiminė dviejuose centruose susiklosčiusias situacijas: tik nuvykusi vesti užsiėmimo, ji sužinojo, jog jie jau uždaryti. Taip pat išryškėjo apribojimai, draudžiantys vaikams naudotis meno erdvėmis be edukatorių priežiūros: *Tai su ta instaliacija... vaikai naudodavosi tik tada, kai mes atvažiuodavom, nes juos prižiūrėt reikia... neduok Dieve, išpaisyš ką nors...* (Giedrius). Be to, tyrimo dalyviai pastebėjo skirtingą požiūrį į bendravimą su prieglobsčio prašytojais – edukatoriai jų suvokė kaip neformalų ir laisvą, o institucijų atstovai dažnai laikėsi griežtesnės kontrolės: *...iš socialinių darbuotojų, tarkim, labiau atrodo, kad reikia mokyti kalbėti lietuviškai... Nu, mes... kitais kampais matom* (Rita). Tokie komunikaciniai barjerai tapo kliūtimi veiklų efektyvumui ir dalyvių įsitraukimui. Nepakankamą socialinių darbuotojų įsitraukimą ir susidomėjimą menine veikla, kaip tinkamu socialinio pokyčio metodu, savo tyrime aprašo Aleksienė ir Ambrazaitė (2014). Mokslininkų atliktuose tyrimuose (Varkulevičienė, 2016; Shubert ir Gray, 2019; Frisina ir Muresu, 2018) taip pat minima menininkų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo svarba, siekiant, kad meninės veiklos būtų efektyvios ir kryptingai vestų norimo socialinio pokyčio link. Ši tendencija atsiskleidė ir šiame tyrime.

Nepatenkinti baziniai poreikiai. Kaip vieną pagrindinių priežasčių, kodėl žmonės nenorėjo dalyvauti meninėse veiklose, tyrimo dalyviai įvardijo nepatenkintus pagrindinius jų poreikius. Išgyvenami trūkumai dažnai pasireiškėdavo per pyktį: *Būdavo, ateina ten koks žmogus... bet taigi sako, ką jūs čia važiuojat, ką jūs čia įsivaizduojat, nieko jūs čia nepakeisit, nepadarysit, duokit mums geriau pinigų [juokiasi]... ką jūs čia minus žaidžiat* (Giedrius). Rita įvardijo prastą žmonių psichologinę būseną, dėl kurios jie neturėjo motyvacijos dalyvauti veiklose: *Ta, sakytčiau, psichologinė būklė jau turbūt tokia, kad net nenori keltis iš lovos... tave pamato ir bėga į priešingą pusę...* (Rita). Mirihan neslėpė nusivylimo, kad bendra kūryba – tai tik laikina pagalba: *Pagrindinė problema, kad jie yra stovyklose... kai noriu „daryti“ meną su jais, visad jaučiu, kad tai tik pleistras, ne tikras problemos sprendimas* (Mirihan). Apie prastą žmonių savijautą ir nepatenkintus poreikius URC dar 2013 m. rašė Aleknevičienė. Sunki psichologinė prieglobsčio prašytojų būseną minima ir užsienio autorių tyrimuose (Kronick, 2018; Ghorashi ir kt., 2018).

Meno terapijos ir socialinio darbo žinių trūkumas. Trijų tyrimo dalyvių pasakojimuose išryškėjo iššūkiai, susiję su specialiųjų žinių trūkumais vykdant veiklas. Tiek Mirihan, tiek Giedrius minėjo situacijas, kuomet per meninę raišką atvėrę žmonių emocijas edukatoriai nežinojo, ką daryti toliau. Meno terapeutas ne tik prakalbina žmogų, bet ir nukreipia asmenį problemos įveikos link. Edukatoriai suprato, kad jie nėra šios srities specialistai, tačiau terapija ir nebuvo jų veiklos tikslas. Rita, dirbdama su vaikais, pamačiusi nerimą keliančius piešinius, pavyzdžiui, karo vaizdus, sąmoningai stengdavosi neklausinėti, bijodama pakenkti: *...pradėsi klausinėti ar guost, ar kažką sakyt... kad nepridarytum kažko. Nesinori terapinti, nes, tiesiog... nesu terapeutė* (Rita). Ribų tarp asmeninių ir profesinių santykių išlaikymas – vienas iš dažniausių iššūkių socialinių darbuotojų darbe. Šio gebėjimo ugdymas reikalauja ilgalaikės praktikos, teorinių žinių, asmeninio reflektavimo ir dalyvavimo supervizijose: *Tada prasideda empatija... jau, žiūrėk, telefono numeriu apsiiksi,*

tada eisi jau padėt darbą susirast... pats save įdarbinsi... kur nebeišsuksi, neištrūksi... (Giedrius). Pateikėjas per pokalbį minėjo, kad darbas su prieglobsčio prašytojais nepaliko jo abejingo šių žmonių problemoms, tačiau išgyventos stiprios emocijos gali lemti perdegimą ar antrinės traumos patirtį. Darbo su tiksline grupe teorinių žinių trūkumą galima kompensuoti į menines veiklas įtraukiant socialinius darbuotojus. Mokslininkų atliktuose tyrimuose (Varkulevičienė, 2016; Shubert ir Gray, 2019; Frisina ir Muresu, 2018) taip pat minima menininkų ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo svarba, siekiant, kad meninės veiklos būtų efektyvios ir kryptingai padėtų siekti norimo socialinio pokyčio.

Sąlygos pabėgėlių centruose ir nepatenkinti baziniai poreikiai yra pakeičiamos aplinkybės, tačiau meninių veiklų organizatoriai joms įtakos neturi. Nepakankamos komunikacijos ar nenoro bendrauti priežastis gali būti centro socialinių darbuotojų neigiamas požiūris į atvykstančius menininkus. Edukatoriams nebūtina mokytis dailės terapijos ar socialinio darbo pagrindų, ypač jeigu veiklos su pažeidžiamais žmonėmis jiems yra laikinos, tačiau specialistų dalyvavimas bendruose užsiėmimuose galėtų išspręsti kylančius sunkumus. Toks bendradarbiavimas padėtų kartu ieškoti efektyvesnių veiklos krypčių ir palengvintų išgyvenamo emocinio krūvio įveikimą.

Išvados

Prieglobsčio prašytojai yra susidūrę su skirtingomis trauminėmis patirtimis, susijusiomis su grėsme kilmės šalyje, pavojumi kelionės metu ir nežinia esamoje situacijoje. Socialiniam darbui prieglobsčio prašytojų centruose svarbios visos profesinės žinios ir kompetencijos: gebėjimas dirbti daugiakultūroje bendruomenėje, organizuoti užimtumą, skatinti integraciją priimančiosios šalies bendruomenėse. Vizualiojo meno metodų taikymas priverstinių migrantų bendruomenėse įgalina, ugdo socialinius įgūdžius, kūrybiškumą, savęs pažinimą, lengvina kalbinį bendravimą. Savo istorijos pasakojimas menine raiška padeda prieglobsčio prašytojams neprarasti tapatybės pasikeitusiomis gyvenimo aplinkybėmis ir didina visuomenės dėmesį priverstinės migracijos problematikai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vizualiojo meno veiklos prieglobsčio prašytojams suteikė saviraiškos galimybę, padėjo bendrauti meno kalba ir kurti naujus socialinius ryšius, mažino tarpusavio santykių įtampą, ugdė emocinę savitarpio pagalbą ir padėjo komuniikuoti su vietos bendruomene, skatindamos abipusį pažinimą ir toleranciją. Iš tyrimo paaiškėjo, kad sklandžiai vykdyti veiklas trukdė neefektyvus bendradarbiavimas su prieglobsčio centrų darbuotojais, psichologinių kompetencijų trūkumas, centruose gyvenančių žmonių psichologinė būsena ir silpna motyvacija dalyvauti veiklose. Remiantis tyrimo duomenimis, siūloma: prieglobsčio centrų socialiniams darbuotojams kūrybiškiau pažvelgti į gyventojų užimtumo ir jų socialinio aktyvumo galimybes, mokytis taikyti vizualiojo meno metodus (pvz., dailės terapiją, fotobalso metodą), o meno edukatoriams tikslinga organizuoti mokymus apie dailės terapiją, darbo su pažeidžiamomis grupėmis ypatumus; skleisti informaciją apie prieglobsčio prašytojų vizualiojo meno projektus, siekiant ugdyti visuomenės toleranciją.

Literatūra

- Aleknevičienė, J. (2013). (Iš)gyvenimas Lietuvoje: prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių patirtis. *Etniškumo studijos*, 1, 86–106.
- Aleksienė, V. ir Ambrasaitė, R. (2014). Jaunimo kultūrų įvairovė: gatvės meno projektai kaip nusikalstamo elgesio prevencija. *Socialinis ugdymas*, (2), 68–82.
- Amnesty International (2022). *Lietuva: išvaryti arba uždaryti*. London: Amnesty International.
- Andemicael, A. (2013). The arts in refugee camps: Ten good reasons. *Forced Migration Review*, (43).
- Beasley, J. A. (2018). *Art Therapy with Refugee Youth: „My Soul was Dancing“* (daktaro disertacija, Mount Mary University).
- Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydzūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
- Blažytė, G., Frėjutė-Rakauskienė, M. ir Pilinkaitė-Sotirovič, V. (2020). Policy and media discourses on refugees in Lithuania: shaping the boundaries between host society and refugees. *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 1(29), 7–30.
- Blažytė, G. (2022). *Visuomenės nuostatos etninių ir religinių grupių atžvilgiu: 2022 m. Lietuvos socialinių mokslų centras*, Diversity Development Group.
- Biekša, L. ir Ivaškauskaitė, I. (2021). *Lietuvos reakcija į prieglobsčio prašytojų antplūdį tarp-tautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste*. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/handle/007/18038>.
- Bos, E. (2019). Why are arts-based interventions useful in social work practice?, iš E. Huss ir E. Bos. *Art in Social Work Practice. Theory and Practice: International Perspectives* (p. 11–17). London & New York: Routledge.
- Ciffci, A. (2021). *The Power of Artistic Counternarrative: Healing, Identity and Agency in Refugee Art* (magistro darbas, Københavns Universitet).
- Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo*. 2024 /Nr. A1-93. TAR. Žiūrėta 2025 m. kovo 19 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274453/asr>.
- Dieterich-Hartwell, R. ir Koch, S. (2017). Creative Arts Therapies as Temporary Home for Refugees: Insights from Literature and Practice. *Behavioral Sciences*, 7(4), 69. <https://doi.org/10.3390/bs7040069>.
- Episkopou, M., Venables, E., Whitehouse, K., Eleftherakos, C., Zamatto, F., Bartolome Gisbert, F., Severy, N., Barry, D. ir Van den Bergh, R. (2019). In island containment: a qualitative exploration of social support systems among asylum seekers in a mental health care programme on Lesbos Island, Greece. *Conflict and Health*, 13, 1–14. <https://doi.org/10.1186/s13031-019-0218-9>.
- Frieder, M. L (2018). Stories from Palestine, Israel, Turkey, Syria, Jordan, India, France, and Greece: with Survivors of Poverty and Ideological Violence, and those Living in Refugee Camps, iš S. A. Jones, *Art-making with refugees and survivors: Creative and transformative responses to trauma after natural disasters, war, and other crises* (p. 147–210).

- London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Frieder, M. L. (2020). *The Rohingya Artolution: Teaching locally led community-based public art educators in the largest refugee camp in history* (daktaro disertacija, Columbia University).
- Frisina, A. ir Muresu, S. (2018). Ten years of participatory cinema as a form of political solidarity with refugees in Italy. From ZaLab and Archivio Memorie Migranti to 4CaniperStrada, iš M. Martiniello, *Arts and Refugees: Multidisciplinary Perspectives* (p. 17–29). MDPI.
- Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras.
- Ghorashi, H., de Boer, M. ir Holder, F. (2018). Unexpected agency on the threshold: Asylum seekers narrating from an asylum seeker centre. *Current Sociology*, 66(3), 373–391. <https://doi.org/10.1177/0011392117703766>.
- Huss, E. ir Sela-Amit, M. (2019). Art in Social Work: Do We Really Need It? *Research on Social Work Practice*, 29(6), 721–726. <https://doi.org/10.1177/1049731517745995>.
- Ingvarsson, L., Egilson, S. T. ir Skaptadottir, U. D. (2016). „I want a normal life like everyone else“: Daily life of asylum seekers in Iceland. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 23(6), 416–424. <https://doi-org.skaitykla.mruni.eu/10.3109/11038128.2016.1144787>.
- Jones, S. A. (2018). *Art-making with refugees and survivors: Creative and transformative responses to trauma after natural disasters, war and other crises*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Karatajienė, D. (2010). Vizualieji menai, iš J. Mureika, *Estetikos enciklopedija* (p. 626–627). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
- Kisielytė-Sadauskienė, J. (2007). *Meninės veiklos sociokultūriniai aspektai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Kodeeswara Prabu, P. ir Subhash, J. Dr. (2015). Guided imagery therapy. *Journal of Nursing and Health Science*, 4(5), 56–58. Prieiga per internetą: <https://www.iosrjournals.org/iosr-jnhs/papers/vol4-issue5/Version-3/J04535658.pdf>.
- Kourti, E., Pesli, M. (2021). Audiovisual Workshops for Refugees: A Creative Space of Identity Negotiation and Belonging. *International Journal of Learner Diversity and Identities*, 28(2), 45–62. <https://doi.org/10.18848/2327-0128/CGP>.
- Kronick, R. (2018). Mental health of refugees and asylum seekers: assessment and intervention. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 63(5), 290–296. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0706743717746665>.
- Kronick, R., Jarvis, G. E. ir Kirmayer, L. J. (2021). Refugee mental health and human rights: A challenge for global mental health. *Transcultural Psychiatry*, 58(2), 147–156. <https://doi.org/10.1177/13634615211002690>.
- Lietuvos Raudonasis Kryžius (2021). *Stebėsenos ataskaita 2021*. Prieiga per internetą: <https://redcross.lt/veiklos/prieglobscio-ir-migracijos-programa/stebesena-2/>.

- Lietuvos statistikos departamentas (2022). *Karo pabėgėliai iš Ukrainos*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>.
- Malka, M. (2019). The implementation of photovoice in group intervention for children of alcohol-addicted parents, iš E. Huss ir E. Bos, *Art in Social Work Practice. Theory and Practice: International Perspectives* (p. 157–169). London & New York: Routledge.
- Markauskienė, A., Povilavičiūtė, L. ir Žukienė, K. (2017). Užimtumo terapijos atitikimas sergančiųjų depresija interesams. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1(13), 51–56.
- McLuchan, M. (2003). *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos.
- Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (2022). *Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje*. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/Pagrindiniai%20migracijos%20rodikliai_ATNAUJINTI.pdf.
- Reza Visual Academy (2019). *Activity report 2009 – 2018*. Prieiga per internetą: https://rezavizual.academy/wp-content/uploads/2019/04/Reza-Visual-Academy_Our-Activity-Report-2009-2018-1.pdf.
- Robinson, K. (2014). Voices from the front line: Social work with refugees and asylum seekers in Australia and the UK. *British Journal of social work*, 44(6), 1602–1620. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct040>.
- Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Shubert, L. ir Gray, M. (2019). Safe at home: an Australian example of arts-based community-focused practice, iš E. Huss ir E. Bos, *Art in Social Work Practice. Theory and Practice: International Perspectives* (p. 257–270). London & New York: Routledge.
- Šinkūnienė, J. R. (2012). *Bendruomeniškumas, komunikacija ir muzika: sociokultūriniai neigiamieji aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Turner, S. (2016). What Is a Refugee Camp? Explorations of the Limits and Effects of the Camp. *Journal of Refugee Studies*, 29, 139–148, <https://doi.org/10.1093/jrs/fev024>.
- Varkulevičienė, J. (2016). *Kūrybinis procesas dailės terapijos taikymo aplinkoje* (daktaro disertacija, Vilniaus dailės akademija).

THE SOCIAL SIGNIFICANCE OF VISUAL ART IN ASYLUM SEEKERS' CENTRES

Regina Krukonienė

Caritas of the Archdiocese of Vilnius, Lithuania

Doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

In the past decade, with the rapid increase in global migration, the need for social work with refugees and asylum seekers has also grown. In light of the migration crisis and the resettlement of Ukrainian war refugees, the issue of asylum seekers and ensuring their dignified living conditions has become more relevant for Lithuania than ever before. The adaptation of asylum seekers to a new environment is often hindered by traumatic experiences, losses, disrupted social lives, uncertainty about the future, and other challenges—regardless of whether they are in “temporary” camp conditions or in long-term resettlement processes (Kronick, Jarvis, & Kirmayer, 2021). In addition to meeting basic needs, individuals must receive psychosocial support. In the context of social work, art therapy methods can serve as an effective alternative to provide essential emotional support. These methods help clients communicate, especially when language barriers or cultural differences hinder interaction.

This article explores the application of visual art methods in addressing personal and social difficulties faced by migrants in asylum seeker centers. Artistic activities, which have therapeutic effects, can be applied not only by professional artists but also by social workers or art educators. Low-threshold activities that promote change are based on informal art learning and broader concepts of well-being. For instance, creating drawings, paintings, or sculptures on themes such as one's former home or personal surroundings can help refugees preserve their identity through art (Jones, 2018). Creating safe spaces by utilizing internal resources encourages a forward-looking perspective and the restoration of personal control (Dieterich-Hartwell & Koch, 2017). Additionally, the use of imagination can promote specific physiological therapeutic changes (Kodeeswara Prabu & Subhash, 2015). At the intersection of art and social work, art's capacity to serve as a tool for empowerment and social change plays a key role (Bos, 2019).

This article raises the following research question: What social significance of visual art do the practitioners in these centers perceive? Object – the application of visual art in asylum seeker centers. The aim of the article is to reveal the social significance of visual art in asylum seeker centers. Objectives: 1) to reveal the psychosocial situation of asylum seekers; 2) to review visual art methods and practices used to provide social support to asylum seekers; 3)

to empirically investigate the applicability and social significance of visual art methods for improving the psychosocial well-being of asylum seekers. Research method: in order to examine the applicability and social relevance of visual art methods for improving the quality of life in asylum seeker centers, a qualitative study was conducted. The study involved one social worker and three art educators. Data collection tool – semi-structured interview. The study participants were selected using the snowball sampling method. The main selection criterion was the long-term (at least six months) application of visual art methods in asylum seeker centers. The research data were analyzed and interpreted using content analysis.

In order to empirically investigate the social significance of visual art in asylum seeker centers, and based on the formulated research question, the following five themes were identified: Purposes of visual art activities, Psychosocial significance of visual art, Community strengthening, Reducing social exclusion in society and Challenges. Participants identified key goals of artistic activities, including Occupational engagement, Education, and Creating a safe space. These objectives reflected both the needs of asylum seekers and the personal approaches of the facilitators. Interviewees also highlighted several key factors that hinder or limit the implementation of visual art activities: Unsuitable conditions, Communication with center staff, Unmet basic needs, and Lack of art therapy and social work knowledge. These aspects indicate that ensuring the effectiveness of art-based interventions requires not only creative spaces but also organizational and social support. In analyzing the research data, the psychosocial significance of visual art was broken down into three subthemes: Emotional support, Overcoming language barriers, and the Importance of artistic self-expression. Participants were also asked how people interact during the sessions and what social issues artistic activities can help address within the community. The identified subthemes included Communication with each other, Tension reduction, and the creation of a Safe space for sharing. To explore how participants understand the role of visual art in communication with the host society while raising awareness about asylum seekers' issues, the following questions were asked: How can the target group's art be used to communicate with the public? and What social issues can art activities help address? Based on the answers and further interview insights, three subthemes were formulated: Interaction through shared activities, Communication through created art, and Public visibility of activities.

Conclusions: Asylum seekers have faced various traumatic experiences related to threats in their country of origin, dangers during their journey, and uncertainty in their current situation. Social work in asylum seeker centers requires a full range of professional knowledge and competencies, including the ability to work in multicultural communities, organize meaningful activities, and promote integration into the host society. The application of visual art methods within forced migrant communities empowers individuals, develops social skills, creativity, and self-awareness, and facilitates verbal and non-verbal communication. Telling one's story through artistic expression helps asylum seekers preserve their identity in changed life circumstances and raises public awareness about the issues of forced migration. The research findings revealed that visual art activities provided asylum seekers with opportunities for self-expression, helped them communicate through the language of art, build new social

connections, reduce interpersonal tensions, foster emotional mutual support, and facilitate communication with the local community, encouraging mutual understanding and tolerance. The study showed that the smooth implementation of these activities was hindered by ineffective collaboration with asylum center staff, a lack of psychological competencies, the psychological condition of the center's residents, and low motivation to participate in the activities. Based on the research data, it is recommended that social workers in asylum centers approach residents' engagement and social activity more creatively and consider applying visual art methods (e.g., art therapy, photovoice). It is also suggested that art educators receive training in art therapy and in working with vulnerable groups, and that more efforts be made to disseminate information about visual art projects involving asylum seekers in order to foster public tolerance.

Key words: visual art; asylum seekers; socially engaged art practice; social work

Regina Krukonienė, Vilniaus arkivyskupijos „Carito“ Užsieniečių integracijos centro projektų vadovė. Mokslinių tyrimų kryptys: priverstinė migracija, socialinis darbas daugia-kultūroje aplinkoje, tapatybės tyrimai.

Regina Krukonienė, Project Manager at the Foreigners' Integration Center of Caritas of the Archdiocese of Vilnius. Research areas: forced migration, social work in a multicultural environment, identity studies.

Jautrė Ramutė Šinkūnienė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: sociokultūrinis bendruomenės ugdymas, muzikos terapija su žmonėmis, turinčiais negalią, laisvalaikio ir rekreacijos vadyba, sociokultūrinis skirtingų jaunimo grupių įgalinimas.

Jautrė Ramutė Šinkūnienė, Doctor of Social Sciences (Education), Associate professor at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: sociocultural work in the community, music therapy with people with disabilities, leisure and recreation management, sociocultural empowerment of different children and youth groups.

THE IMPACT OF A POSITIVE WORLDVIEW ON QUALITY OF LIFE: ASPECTS OF PSYCHOLOGICAL, SOCIAL AND PHYSIOLOGICAL WELL-BEING

Prof. Dr. Liana Spytska

Department of Psychology and Pedagogy, Kyiv International University
Lvivska Str. 49, Kyiv, Ukraine
Email: spytska_l@ukr.net

Submitted on 08 August, 2024

Accepted on 19 May 2025

DOI: 10.13165/SD-25-23-1-05

Abstract

This paper presents a study aimed at revealing the relationship between a positive outlook and three aspects of well-being: psychological, social and physiological. The following methods were used in the study: quasi-experimental study, correlation, and factor and regression analysis. The impact of a positive outlook on psychological and social well-being was investigated by examining various aspects of an individual's outlook, such as 'basic beliefs', 'openness to new experiences', 'values', 'existential fulfilment', 'interaction with others', 'self-acceptance' and 'adaptability to the world'.

The study was carried out over a three-month period, from September to November 2023, with the aim of examining the influence of a positive worldview on individuals' quality of life. A total of 314 participants were involved in the research.

The data analysis confirmed the need to create a factor structure for worldview, which consisted of six main elements: 'harmony with the world', 'interaction with the world', 'subordination to the world', 'dominance over the world', 'partnership with the world' and 'friendship with the world'. The study showed a direct relationship between some factors that comprise a worldview, such as 'interaction with the world', 'friendship with the world', 'harmony with the world' and psychological well-being, and also an inverse relationship between well-being and the factor 'submission to the world'.

The results indicate the importance of ideological factors in the development of psychological well-being and social relationships. During the study of the impact of a positive worldview on physiological well-being, the participants' physical condition was assessed; in particular, their health indicators and stress levels were analysed. The interaction between positive worldview and physiological parameters was also studied, which included an assessment of the emotional state and its impact on the cardiovascular system and responses to stressful situations. The results showed how a positive outlook can improve physiological well-being by reducing stress levels. The results also demonstrated that a positive outlook helps maintain emotional stability, improve social relationships and reduce the risk of developing physiological problems.

Keywords: positive worldview; psychological well-being; physiological health; quality of life; stress.

1. Introduction

The relevance of studying how a positive worldview affects psychological, social and physiological well-being is clear in today's stressful environment. In the contemporary world, where stress, depression and social insecurity are becoming increasingly common issues, understanding how a positive worldview can improve quality of life is of particular importance. Research in this area can make an important contribution to the development of strategies and interventions to maintain mental health, improve social relationships and ensure the physical well-being of the population. The study of the impact of a positive outlook on quality of life is complicated by many factors. Psychological aspects include the difficulty of measuring a positive worldview and its relationship to emotional state and mental health. Social aspects are complicated by the impact of a positive worldview on interpersonal relationships, social support and integration (Koshova et al., 2021). The physiological aspects require careful analysis of the relationship between a positive outlook and body functions, such as heart health, the immune system and overall physical condition (Telcharov, 2021). It is also necessary to consider the influence of other factors that may overlap or change the relationship between a positive outlook and quality of life. Such complications require in-depth analysis and a multidimensional approach to researching this topic.

Studies by Gruzina (2022), Ilnytska (2022) and Dmytrotsa (2020) focused on issues of personal satisfaction and happiness levels, without improving the understanding of the impact of events on psychological stability. Although they identified certain aspects of subjective well-being, such as emotional stability and psychological comfort, a gap remains, i.e., to analyse what specific life circumstances or events affect these aspects. Lukashenko (2023), Ratushna (2020) and Jabbarova (2019) point out the importance of the interaction of the individual with the surrounding world and their inner self. Their findings confirm that basic trust in the world and an optimistic attitude towards it can be defined as the basis of psychological well-being. However, the major gap in these studies is again the lack of analysis of the impact of personal resources such as self-control, resilience, self-acceptance,

the ability to reflect on the development of a worldview and psychological well-being.

The problem of this field of study is insufficient consideration of the impact of a positive worldview on the physical health and general condition of an individual and the lack of consideration of the influence of various factors on the development of a worldview and its relationship with other aspects of life. Paskevskaya (2023), Sapon (2023) and Chykhantsova (2021), who studied this area, found that a positive outlook is an important factor for a person's mental and physical well-being and affects their stress tolerance. However, these studies did not consider the impact of various factors, such as social interaction, cultural factors and emotional resilience, on worldview development and its relationship to physical health. In the context of studying this area, there is a problem associated with the lack of research aimed at studying a positive worldview as a risk factor for or protection against mental disorders and depression. Kagdipa and Rubskyi (2020), Lazeba (2021) and Otych and Chaban (2022) found that a positive outlook helps reduce stress levels, improve general well-being and improve psychological well-being. They also emphasise that people with a positive outlook rarely conflict with others and show greater social support, which affects their overall happiness and life satisfaction. In terms of physiological well-being, studies have also confirmed that a positive worldview helps reduce the risk of heart disease, boost immunity and improve overall quality of life. However, these studies did not address the impact of a positive outlook on overall health and psychophysical harmony, which requires further research.

Various factors help to determine how much a person is attuned to selfishness or altruism, individualism or collectivism, and what universal values and beliefs this reflects. I hypothesised that worldview factors that contribute to the establishment of a person's overall positive attitude to the world will positively correlate with the level of well-being, while worldview factors aimed at realising prosocial values may have a moderate (or even inverse) correlation with life satisfaction. This approach helps to understand how a positive worldview contributes to the overall well-being of a person in all its aspects. The purpose of this study was to identify the impact of a positive worldview on various aspects of well-being. As part of the study, the following hypothesis was investigated: the relationship between worldview factors and psychological well-being is stronger than the relationship between psychological well-being and life satisfaction. In particular, it is anticipated that factors associated with a positive worldview will exert a more pronounced influence on psychological well-being than on life satisfaction.

It is of paramount importance to investigate the influence of a positive worldview on quality of life, as this will elucidate the manner in which an individual's perception of the world can impact their psychological, social and physiological well-being. Given the growing prevalence of stress, depression and social insecurity, it is imperative to investigate strategies that foster mental health, reinforce social connections and enhance physical well-being.

Previous studies have identified the importance of personal satisfaction and happiness (Gruzinova, 2022; Ilnytska, 2022; Dmytrotso, 2020), yet they have often failed to examine

the influence of specific factors, such as personal resources and cultural influences, on psychological stability. Furthermore, these studies failed to consider the influence of personal resources such as self-confidence, self-control and resilience, which are essential for the development of psychological well-being (Lukashenko, 2023; Ratushna, 2020). Similarly, while some research has identified the significance of positive worldview factors for stress reduction and overall well-being (Paskevskā, 2023; Sapon, 2023), it has lacked a detailed investigation into the influence of social interaction and cultural factors.

A major shortcoming of the existing literature is the inadequate attention paid to the role of personal resources and social interaction in shaping worldview formation and well-being. The present study aims to address this gap in the literature by exploring the relationship between a positive worldview, including factors such as “harmony with the world”, “interaction with the world” and “friendship with the world”, and psychological well-being, with a particular focus on the extent to which it affects psychological well-being more strongly than life satisfaction. This specific hypothesis is derived from the understanding that psychological well-being is more closely linked to deeper, more existential aspects of a person’s worldview, whereas life satisfaction often relates to more surface-level, hedonistic factors.

The hypothesis of this research is as follows: it is assumed that a positive worldview greatly influences psychological, social and physiological well-being, with psychological well-being being the most strongly affected.

The object of this research was to investigate the impact of a positive worldview on quality of life, with a particular emphasis on psychological, social and physiological well-being.

The subject of the study was an investigation of the relationship between fundamental aspects of a positive worldview, such as “harmony with the world”, “interaction with the world” and “friendship with the world”, and indicators of well-being, including emotional stability, social relationships and physical health, with an emphasis on stress levels and physiological responses.

The study’s aims and objectives were as follows:

- 1) the first objective was to analyse the existing literature regarding the concept of a positive worldview and its impact on psychological, social and physiological well-being;
- 2) the aim was to ascertain the impact of a positive worldview on the well-being of individuals across different age and gender groups;
- 3) the second objective was to ascertain the nature of the relationship between worldview factors and well-being indicators, including life satisfaction, emotional stability and physical health.

2. Materials and Methods

This study was conducted over a three-month period, from September to November 2023, to ascertain the impact of a positive worldview on participants' quality of life. A quasi-experimental design was employed, whereby the impact of a positive worldview on participants' quality of life was evaluated in the absence of a formal control-experimental group setup. The participants were observed in their natural settings, and data were collected via self-reporting using the online survey platform Google Forms.

The participants were recruited via online advertisements and social media platforms targeting adults from five regions of Ukraine: Dnipropetrovsk, Kharkiv, Kyiv, Poltava and Sumy oblasts. The recruitment process was designed to ensure a diverse range of socioeconomic backgrounds and educational levels. To be eligible for inclusion in the study, participants had to be aged between 19 and 53 years, fluent in Ukrainian and able to provide informed consent. Individuals diagnosed with mental or serious chronic physical conditions that could affect their quality of life or bias the study's findings were excluded from participating. The objective of this process was to guarantee the representativeness and generalisability of the sample to the broader Ukrainian population.

The total number of participants was 314. The sample was carefully selected to ensure uniform representation of both genders, with 157 women and 157 men. Participants were also divided into four age categories: 19–25, 26–35, 36–45 and 46–53 years, ensuring a balanced age distribution. All participant data were processed in accordance with the relevant privacy requirements.

The tools employed in this study, including the Five-Factor Personality Inventory and the Life Events Scale, were selected on the basis of their established relevance in measuring personality traits and stress factors, respectively. The Five-Factor Personality Inventory was selected for its capacity to provide a comprehensive assessment of personality, given its widespread recognition as a valid instrument for capturing key personality dimensions that are associated with well-being. The Life Events Scale was selected due to its capacity to quantify the stress level associated with major life events, thereby rendering it suitable for the evaluation of the impact of such events on well-being. The reliability and appropriateness of both tools have been validated in multiple studies.

The author's questionnaire for determining the ideological plasticity of personality was developed based on a theoretical analysis of the adaptability of personality traits to changing ideological contexts. The development process entailed obtaining the input of experts in the fields of psychology and sociology, who provided feedback on the clarity and relevance of the questions. The questionnaire was validated through pilot testing with a sample of 50 participants, with the aim of assessing its internal consistency. The results yielded a high Cronbach's alpha value of 0.85, indicative of good reliability. Moreover, construct validity was corroborated through correlation with related constructs, such as openness to experience and cognitive flexibility, which are commonly associated with ideological plasticity. The rigorous validation process guaranteed that the questionnaire offers reliable

and meaningful insights into participants' ideological adaptability.

The use of medical devices in this study to monitor physiological parameters represents a novel methodology for the acquisition of data in this field of study. Nevertheless, the dependability of the data collected in this way gives rise to a number of concerns. To address this issue, respondents were provided with comprehensive training in the correct usage of the devices. The training provided ensured that participants were able to use the equipment correctly and in an effective manner, thereby reducing the likelihood of errors in data collection. Furthermore, measures were implemented to ensure the accuracy of self-reported data. These included periodic cross-checks, whereby respondents' measurements were randomly verified by healthcare professionals to ensure consistency and reliability.

The decision to collect physiological measurements for just one week per month was informed by a number of factors. Primarily, this was a practical consideration, in that requiring respondents to provide data on a more frequent basis could have resulted in fatigue, which in turn could have led to less accurate data being collected. A weekly measurement was deemed sufficient to capture a representative snapshot of participants' physiological states, in alignment with the study's objective of assessing general well-being over time, rather than momentary fluctuations. This frequency permitted a balance to be struck between data reliability and participant adherence, thereby ensuring that the study's objectives were met while keeping the burden on participants to a minimum. Furthermore, previous studies have demonstrated that a sampling strategy of this type is sufficient to identify meaningful variations in physiological parameters related to well-being (Illynska, 2022; Sapon, 2023).

The statistical analyses were performed using the statistical software package SPSS version 21. Prior to conducting the primary analyses, a series of assumptions were tested to ensure the validity of the results. In particular, the data were evaluated for normality using the Shapiro-Wilk test, which demonstrated that the majority of variables exhibited a normal distribution ($p > 0.05$). The assumption of linearity was tested using scatterplots, which revealed that all key relationships exhibited a linear pattern, thereby supporting the assumption of linearity for the regression models.

Potential confounding factors, such as participants' socioeconomic background and baseline health status, were controlled for during the analyses. These variables were included as covariates in the regression models to ensure that the observed effects were attributable to a positive worldview rather than other underlying factors. The socioeconomic background of participants was controlled for by grouping them into quintiles based on income levels. Baseline health status was accounted for by including initial health indicators (e.g., blood pressure and pulse) as additional predictors in the models. These steps facilitated a more precise comprehension of the direct impact of a positive worldview on psychological, social and physiological well-being.

Various data analysis methods were used, in particular factor, correlation and regression analysis. Factor analysis helped to identify key factors that influenced a positive worldview and its relationship with other aspects of well-being. Correlation analysis established

the degree of relationship between various variables, such as a positive outlook and psychological, social and physiological well-being. Regression analysis helped to determine exactly how a positive worldview affects these aspects of life. Based on these methods of analysis, the study provided objective, reliable and detailed results, which enabled me to draw reasonable conclusions about the interaction of a positive worldview with the psychological, social and physiological well-being of the study participants.

3. Results

A positive worldview can greatly enhance quality of life, improving emotional stability, social relationships and physical well-being. It reflects optimism, belief in a better future and a focus on the positive aspects of life. The main characteristics of a positive worldview are understanding opportunities, opening up new horizons, focusing on the positive aspects of life and the ability to find solutions in all situations. People with a positive worldview are more emotionally stable, cope better with stress and experience greater life satisfaction than individuals who do not have a positive worldview. Quality of life includes satisfaction encompassing physical, emotional and social aspects. This concept includes various aspects of an individual's life, such as their physical health, emotional state, social relationships, material well-being, education, cultural opportunities and security.

Psychological well-being refers to a state of mental health and satisfaction when an individual feels harmony and balance in their life. It includes various aspects of mental functioning, such as emotional state, personal development, relationships with others, self-acceptance, realisation of one's own values and achievement of life goals (Riff et al., 2021). Social well-being refers to a state of satisfaction and harmony in social relationships and participation in public life. It is reflected in the pleasure of interacting with other people, a sense of belonging to the community, support and help from others and participation in various social activities. Physiological well-being refers to a state of optimal health and functioning of the body, including the normal functioning of systems and organs, the absence of diseases, healthy sleep, the absence of stress, and psychological comfort (Viac & Fraser, 2020). These concepts are important for studying and understanding various aspects of a person's life and for developing strategies to improve their well-being.

3.1. Research into aspects of psychological and social well-being

Factor analysis was performed to reduce a large number of different parameters, such as the main beliefs and values of an individual, fulfilment of existence, acceptance of others, self-esteem and adaptability to the world around them, as well as characteristics of flexibility of worldview and openness to new experiences. This analysis allowed these parameters to be reduced to a limited number of generalised worldview factors.

It is important to note that the sample size of the study was sufficiently large (314

participants) to apply factor analysis, while the number of parameters analysed did not exceed 50. All parameters used are presented on an interval scale. The factor analysis was substantiated based on statistical indicators: the value of Bartlett's sphericity criterion was almost zero, and the value of the KMO (Kaiser–Meyer–Olkin “Measure of Sampling Adequacy”) criterion exceeded 0.87, which is higher than the minimum of 0.5 required to substantiate the use of this analysis (Hernández-Torrano et al., 2020; Usán Supervía et al., 2020). The worldview factors selected were thus justified. Further analysis identified six factors that had significant eigenvalues and a cumulative percentage of 60.4%. The first factor, “harmony with the world”, contained 9.27 eigenvalues, which comprised 27.84% of the cumulative percentage. The second factor was “interaction with the world”. It had 6.13 eigenvalues and a cumulative percentage of 39.25%. The third factor, “subordination to the world”, had 2.9 eigenvalues and 45.4% of the cumulative percentage. The fourth factor, “domination over the world”, had 5.84 eigenvalues and a cumulative percentage of 50.83%. The fifth factor (“partnership with the world”) had 4.3 eigenvalues and a cumulative percentage of 55.77%. The sixth factor, “friendship with the world”, had 5.6 eigenvalues and a cumulative percentage of 60.41%. This analysis used forward oblimin rotation. The first factor was the largest in terms of volume, as it had 14 points for analysing ideological factors. The second factor had 8 points, the third and fifth 4 points each, and the fourth and sixth 5 points each.

In the first factor, various mental phenomena were identified, predominantly values that are components of an individual's worldview. They include universal values, such as tolerance, caring for others and for nature, and benevolence, which manifest through duty or trustworthiness and caring for others. This factor also includes the values of autonomy or independence in thoughts and actions, public safety and interpersonal conformity. Furthermore, this factor includes sensitivity and creativity as manifestations of personality expressiveness and flexibility. The values of stimulation, personal safety and hedonism are also included in this factor (Hanawi et al., 2020). Although the values of the last three elements partially corresponded to the fourth selected factor, the statistical data confirmed their inclusion in the first worldview factor. This first factor is the most versatile and is primarily responsible for determining the system of values of an individual, which is aimed at creating a harmonious approach to relationships with the surrounding world.

The “interaction with the world” factor includes eight components: a sense of freedom, responsibility, self-transcendence and self-management, which together form the existential fullness of the individual, and adaptation, acceptance of others, self-acceptance and self-esteem (Navarro-Carrillo et al., 2020). This factor reflects the extent to which individuals can accept themselves, find the meaning of their existence, and successfully cope with their environment, fully realising their potential. Individual who have a high level of indicators for this factor have self-knowledge, objective assessment of their own personality, conscious understanding of their own feelings and values, and can express emotional response and compassion. They act according to their desires and values, accept the quality of the internal and external environment as a given, and adapt to reality. Thus, a person

with high a level of indicators for this factor has an open vision of the world and an objective assessment of themselves and the surrounding reality.

The next factor reflects the values of subordination to rules and the modesty, stability and conservatism of an individual, referred to as “subordination to the world”. This factor describes a worldview model in which a person tends to be completely committed to the external rules of the surrounding reality and recognises the position “the world is higher than me” (Guerrini Usubini et al., 2021). Individuals who have high level of indicators for this factor indicate that the individual tends to recognise the unconditional predominance of social norms and rules of the external world over their own beliefs, values and interests, even at the expense of their own self-realisation and expression in the world.

The fourth factor includes the following components: the value of power (control over resources and dominance), achievement and reputation, and the belief in one’s own self-discipline (belief in the correctness of one’s own actions) (Katsantonis, 2020). This means that for a person with a high level of indicators for this factor, the desire for self-affirmation will be relevant; its interaction with the surrounding world will be based not only on simple adaptation to the environment or on building “friendly relations” with it but also on attempts at their own predominance. This may include attempts to control the environment through the power of authority, reputation, personal achievements and charisma.

The fifth factor is defined as “partnership with the world” and reveals how a person perceives the world, acting as an intelligent observer and partner with it. It considers how an individual analyses information from their environment and, based on this, shows either the preservation of their principles or their readiness to change their worldview. This aspect includes elements such as the flexibility and resilience of an individual’s worldview, critical thinking, and pessimism in their perception of the world (Putra et al., 2023). Thus, the “partnership with the world” factor reflects various aspects of an individual’s perception of the world, which are manifestations of the flexibility (Fig. 1) or stability of an individual’s worldview and formed part of the study questionnaire. The survey data is presented as numerical values indicating how many respondents fall into each category. These categories reflect different models of world perception. In particular, one such model is characterized by strong belief in kindness and justice, a generally positive view of other people and personal fortune, and an idealistic outlook on life. As these beliefs and ideals indicate a high level of trust in the world and the development of a positive view of it, this factor is referred to as “friendship with the world” (Colenberg et al., 2021). This view of the world is not based on real-world experiences of positive relationships with the world, but may be the result of an equal relationship with the world based on trust and positive attitudes, or “friendship with the world”.

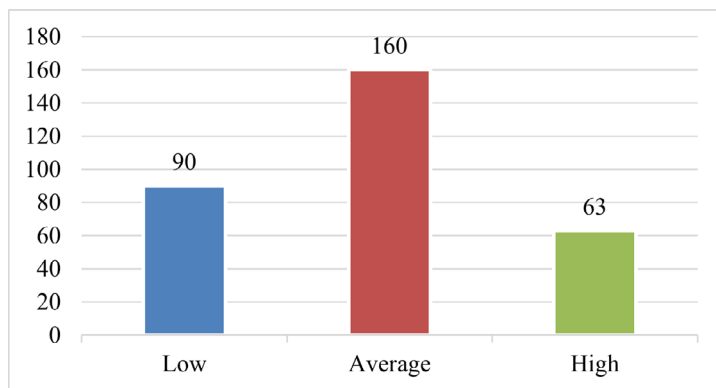


Fig. 1. Levels of ideological plasticity among the study participants

Comparing the levels of worldview plasticity, it can be seen that the average level was present in the largest number of respondents (51.12%), followed by a low level of plasticity (28.78%) and a high level of plasticity in the smallest number of respondents (20.09%). This indicates that a majority of respondents have average flexibility in their beliefs, which probably reflects the general situation in society. Individuals with low levels of worldview plasticity tend to have stable beliefs and limited willingness to change, which can affect their adaptability and interaction with the environment. Individuals who have a high flexibility of worldview show a high degree of openness to new concepts and willingness to change, which can contribute to their personal growth and successful adaptation to life changes.

Correlation and regression analysis was performed to identify the relationship between individual well-being and the six aspects of worldview and to confirm the interdependence of psychological and social well-being on worldview factors. The correlation analysis helped to confirm the existence of statistically significant links between psychological well-being and life satisfaction with four aspects of worldview: 'harmony with the world', 'cohabitation with the world', 'dominance over the world' and 'friendship with the world' (Saadeh et al., 2020).

The results showed a significant correlation between ideological factors and psychological well-being and life satisfaction. The factors 'harmony with the world' (correlation coefficient 0.36, $p=0$) and 'cohabitation with the world' (correlation coefficient 0.75, $p=0$) had high correlation rates with both aspects of well-being. Conversely, the 'subjugation to the world' factor had a negative correlation with psychological well-being (-0.37 , $p=0$). The 'friendship with the world' factor also showed a high correlation with psychological well-being (correlation coefficient 0.4, $p=0$) and life satisfaction (correlation coefficient 0.35, $p=0$). These results indicate the importance of ideological attitudes in psychological well-being.

These findings support the study's hypothesis. There was a stronger correlation between psychological well-being and worldview factors than between life satisfaction and these

factors. This means that hedonistic well-being is less related to an individual's worldview, while eudemonic well-being is much more closely related to their worldview. The study showed that the second worldview factor, 'partnership with the world', had the strongest link to a person's well-being. It was thus established that there is a strong direct dependence of this factor on psychological well-being. There was also a moderately strong direct association between 'interaction with the world' and life satisfaction levels ($r=0.41$, $p=0$). This indicates that the most appropriate worldview orientation, from the standpoint of well-being, is one that emphasizes the existential meaning of life, successful adaptation to the environment based on personal values, and a strong sense of self-worth (Volynchuk, 2022). People are very likely to hold a worldview in which they feel connected to themselves and others, possess an understanding of how life functions, and are capable of adapting to its rules. This model ensures the existence of the individual in the world, without seeking to dominate or obey completely, and does not cause a painful feeling of 'abandonment in the world'. This connection can be compared to a mature and healthy relationship between two equal individuals who maintain a sense of their own responsibility, freedom and satisfaction through mutual communication. The study also confirmed the existence of an important link between 'partnership with the world' and the level of life satisfaction through understanding one's own aspirations, real needs and the ability to adapt to the environment.

Next in strength was the link between the 'friendship with the world' factor and well-being. This relationship confirms the assumption about the importance of a positive attitude to the world as a factor of happiness. The strength of this connection to well-being, regardless of its type (eudemonic or hedonistic), was almost the same, although psychological well-being had a slightly stronger correlation with 'friendship with the world' ($r=0.39$, $p=0$) than life satisfaction ($r=0.35$, $p=0$). This confirms that, in some individuals, the development of an idealistic worldview contributes to the achievement of a higher level of well-being, where self-expression in the world and a sense of satisfaction with life are harmoniously combined. This factor determines the development of a holistic, idealistic view of the world, acting as a 'pink filter' of perception (beliefs in the goodness and justice of the world contribute to the perception of events in accordance with the ideological idealism of the individual) (Jahanbakhsh & Zarrin, 2022). The 'harmony with the world' factor showed an average level of association with psychological well-being ($r=0.36$, $p=0$) and a weak level with life satisfaction ($r=0.24$, $p=0$). This factor reflects a harmonious model of relations with the world, where the individual tries to find a balance between their opportunities to contribute to the world and the benefits received from it. Although this model has little connection with the level of satisfaction, it is closely related to psychological well-being: the more a person harmoniously pursues fulfilment in the world, making a positive contribution and receiving benefits from the environment, the greater their psychological well-being.

The last of the ideological factors studied regarding their impact on the concept of well-being was 'subordination to the world'. This aspect revealed an inverse relationship with psychological well-being (correlation coefficient $r=-0.38$, $p=0$), which indicates a tendency

towards a low level of psychological well-being in those individuals who show 'subordination to the world' and direct their lives in compliance with socially accepted norms. This model of worldview implies conformity, acceptance of modest values, and manifestations of conservatism and rigidity, which hinders the self-realisation of the individual and the satisfaction of their individual needs. This leads to deep dissatisfaction with life and shortcomings in well-being. In this context, excessive attention to the realisation of 'prosocial' values and adaptation based on conformist behaviour can cause feelings of unhappiness. No correlation was found between 'submission to the world' and life satisfaction. The most significant association with a high level of psychological well-being was observed in the case of the 'partnership with the world' factor. This confirms that to achieve well-being, it is important to have a deep understanding of the meaning of one's own existence, a high level of understanding of life, acceptance of both the inner and outer worlds, and the ability to adapt to life based on a wise life position. Achieving psychological well-being is also largely associated with the factors 'harmony with the world' and 'friendship with the world', while the worldview model of 'subordination to the world' can make it difficult to achieve psychological well-being (Suprun & Salnik, 2020).

Regression analysis was performed to determine the relationship between worldview factors and well-being and to identify the influence of worldview on happiness. The influence of four ideological factors ('interaction with the world', 'harmony with the world', 'friendship with the world' and 'subordination to the world') on the level of psychological well-being of an individual was investigated. The multiple determination coefficient of the regression model was 0.71 with a statistically significant level of 0. The Durbin-Watson index of 1.96 confirmed the normal distribution of the data (Monfared et al., 2021). The result obtained indicated that 72.3% of the variation in the variable 'general state of mental well-being' was conditioned by the influence of ideological factors. However, the influence of the four worldview factors considered on subjective well-being was not statistically significant.

3.2. The impact of a positive worldview on physiological well-being

A positive outlook can have a major impact on physiological well-being. A number of studies have confirmed that an optimistic attitude to life contributes to improving physical health and overall well-being. Individuals with a positive outlook are less likely to experience stress than those with a negative outlook; this reduced stress can reduce the risk of developing heart disease and other stress-related illnesses. In addition, a positive outlook can boost the body's immunity and reduce the risk of poor health due to inflammatory processes or other diseases. A positive approach to life can also contribute to maintaining a healthy lifestyle; this positive approach may include a balanced diet, physical activity and the avoidance of unhealthy habits, contributing to overall physical well-being (Enayat et al., 2022).

The survey was conducted using a Life Event Scale, with respondents asked to rate the

impact of various events on their lives using a numerical scale from 1 to 10. The average stress scores for each event and the total stress score for the entire group of respondents were determined, with the results showing which events caused the highest levels of stress among respondents (Table 1).

Table 1. Impact of various life events on respondents' average stress scores

Event	Average score
Job loss	6.5
Death of a close relative	8.2
Divorce or breakup of a relationship	7.8
Serious illness or injury	7.3
Financial problems	6.9
Change of place of residence	5.4
Pregnancy or the birth of a child	4.7
Problems with work or study	6.1
Change of family status	5.9
Problems with co-workers with employees or friends	6.7

Each of the events listed in Table 1 can have a major impact on an individual's emotional and psychological state. Losing a job can cause stress due to financial problems and the need to find a new job, losing a loved one can lead to deep grief and feelings of loss, and a divorce or breakup can lead to emotional stress and feelings of loneliness. A serious illness or injury can cause physical and psychological discomfort, and financial problems can lead to a fear of the future. Changing the place of residence can cause stress due to having to adapt to a new environment, and pregnancy or the birth of a child can bring joy, but also a fear of new challenges. Problems with work and study can lead to a loss of motivation and uncertainty about the future, and a change in family status can lead to a reassessment of an individual's role and adaptation to new circumstances. Problems with relationships with co-workers or friends can cause conflicts and feelings of separation (Schønning et al., 2020).

The analysis of these indicators showed different levels of stress caused by different events in a person's life. The highest average stress score was observed in the event of the 'death of a close relative' and indicates that this event may have the greatest emotional impact on a person out of all events listed. Next in terms of stress levels were 'divorce or breakup of a relationship' and 'serious illness or trauma', which also indicated a major emotional burden from these events. The lowest average stress score was related to the event of 'pregnancy or childbirth', which may indicate that this situation is more frequently perceived as being joyful rather than stressful. The overall total stress score for all events was 64.5 out of a possible 100, indicating the average stress level in this group of respondents.

This suggests that the events presented in the survey can cause considerable emotional discomfort in most people. During the three-month study of health indicators, mean blood pressure and pulse were measured weekly. The results showed that the mean systolic pressure was 124 mmHg, the mean diastolic pressure was 83 mmHg, and the mean pulse was 72 bpm. Over the course of three months, changes in health indicators were found. The mean systolic pressure increased by 2 mmHg, the mean diastolic pressure decreased by 1 mmHg, and the mean pulse increased by 4 bpm. The analysis showed that there was a statistically significant correlation between stress levels and systolic blood pressure ($r=0.25$, $p<0.05$). In addition, it was found that 45% of participants exercised regularly, with the mean systolic pressure for this group being 118 mmHg, while for inactive participants it was 123 mmHg. This analysis helped in understanding the relationship between stress levels and health indicators.

Studying the impact of a positive outlook on quality of life in different age groups is an important step in understanding how an optimistic attitude can affect the psychological, social and physiological well-being of people of different ages. The participants aged 19 to 25 years were characterised by a high level of optimism and emotional stability, with 68% of respondents experiencing internal balance, 73% experiencing satisfaction from social interactions (which indicates an active social life), and 55% having low blood pressure, which may indicate general physical good health. In those aged 26 to 35 years, there was a continuation of these positive results, with 65% of participants experiencing inner balance, 61% enjoying social interactions, and 52% having low blood pressure. These findings suggest that people in this age group continue to show high levels of optimism and physical well-being. In respondents aged 36 to 45 years, the impact of a positive outlook remained noticeable, although it decreased slightly compared with the younger age groups. Approximately 59% of respondents experienced internal balance, 57% enjoyed social interactions and 45% had low blood pressure. These data indicate that average age is not an obstacle to maintaining a positive attitude to life and health. In respondents aged 46 to 53 years, there was a decrease in positive indicators, but the influence of a positive outlook was still present, with 53% of participants experiencing inner balance, 49% experiencing pleasure from social interactions and 40% having low blood pressure. This suggests that even at older ages, a positive attitude to life can affect overall well-being (Stepanenko et al., 2022).

These findings suggest that a positive outlook can greatly improve a person's physiological well-being, in particular by reducing stress levels. Stress is defined as the body's response to any physical or psychological changes that require adaptation. This is accompanied by activation of the stress system, which includes the production of hormones, such as cortisol, and activation of the sympathetic nervous system (Monfared et al., 2021). A positive outlook helps reduce stress levels through several mechanisms. Compared with people with a negative outlook, people with a positive outlook tend to perceive situations as less threatening and treat them with greater optimism, which helps reduce the activation of the body's stress response. In addition, positive emotions can stimulate the production of endorphins; these are natural analgesics and 'happiness hormones' that help reduce pain

and stress. People with a positive outlook are more likely to use relaxation techniques, such as meditation or deep breathing, which help reduce sympathetic nervous system activation and stress response. These techniques can help maintain emotional and physical balance under stress. Reducing stress through a positive worldview can increase the body’s ability to fight off infections and diseases. A positive outlook is an important factor for maintaining physiological well-being, as it helps reduce stress levels and affects various aspects of the body’s functioning, ensuring its more efficient and healthy (Petrovska, 2020).

This study focused on the relationship between worldview and psychological well-being. By analysing various aspects of this relationship, it was established that a positive worldview has a major impact on the quality of life and social adaptation of the individual. It was revealed that internal beliefs play a key role in the development of personality stability and the ability to overcome life’s difficulties. The research showed that a positive outlook helps improve physical health by reducing stress levels and boosting the body’s immunity. Thus, this study highlights the importance of a positive outlook for maintaining a person’s psychological and physical well-being. Together, the findings support the study hypothesis. The analysis of the factor structure of individual worldviews confirmed that its components can be categorized according to personal characteristics and attitudes toward the world (Table 2).

Table 2. Influence of respondents’ worldview factors on their well-being

Ideological factors	For psychological well-being		For life satisfaction	
	Correlation coefficient (C/c)	Statistical significance level (p)	C/c	p
Harmony with the world	0.36	0	0.24	0
Interaction with the world	0.75	0	0.41	0
Subordination to the world	-0.38	0	0	0
Domination over the world	0.31	0	0.26	0
Partnership with the world	0.78	0	0.56	0
Friendship with the world	0.4	0	0.35	0

The study also confirmed the strong influence of worldview factors on psychological well-being, in particular through reducing stress levels. A positive attitude to the world correlated with a higher level of well-being, confirming the importance of a positive worldview for a person’s mental state. Regarding the influence of prosocial values on life satisfaction, some findings suggest a moderate dependence, while others even indicate a possible inverse relationship.

4. Discussion

This study highlights the complex nature of the relationship between worldview and psychological well-being, and further research is needed to better understand these processes. In the absence of clearly delineated control and experimental groups, the presented results were based on correlation and regression analyses to investigate the relationship between worldview factors and various well-being indicators. The quasi-experimental nature of this study precludes the establishment of definitive causality. The findings of this study indicate a relationship between various aspects of well-being and a person's overall well-being. They show that a person's psychological state, ability to cope with stress and emotional discomfort, and social interactions with people around them are of great importance for their overall happiness. Physiological well-being, which describes the state of physical health and functioning of the body, also affects the overall state of well-being. These results highlight the importance of harmoniously combining different aspects of life to achieve complete and fulfilling well-being.

By looking at data regarding the level of stress caused by job loss (6.5) compared with the stress caused by other life events, it is possible to find a difference in stress perception. For example, job loss may be less severe than other factors for some people, such as loss of housing due to a natural disaster, military conflicts or terrorist attacks. Losing a job can cause stress, but its impact on mental health may be less significant compared to other critical life situations. This fact contrasts with the findings of Katmah et al. (2021), which indicated that military conflicts and terrorist acts result in the highest levels of stress (9.1), because these events can be associated with an immediate threat to human life and security. Compared with these events, job loss may be considered less serious. This difference may be explained by the different characteristics of the participants involved in each study, such as social status, economic status and support for the social environment.

It was found that the loss of a loved one significantly affects the level of stress. This was in agreement with the results of a study conducted by Ozamiz-Etxebarria et al. (2020), who also noted that such events are a major source of stress. However, it is important to note that the average stress score measured in this study was 8.4, while in the other study it was slightly lower at 8.2. This difference may be due to different methods used for data collection and analysis, different criteria used to determine stress, or different characteristics of the study group, such as age and sociodemographic characteristics. Studying this difference in detail could help to understand exactly how the loss of a loved one affects stress levels and identify possible factors that affect individual susceptibility to this event.

In the present study, the majority of respondents (51.12%) had an average level of ideological plasticity. This result is consistent with a study by Desmond et al. (2023), where it was found that 47.5% of respondents had an average level of ideological plasticity. However, in the present study, it was found that 28.78% of respondents had a low level of ideological plasticity, while in Desmond et al.'s study this figure was 30.2%. Both studies showed that only a small number of respondents had a high level of worldview plasticity: 20.09% in

this study and 22.3% in Desmond et al.'s study. This indicates a general pattern in society of average flexibility in individuals' worldview.

In the present study, it was found that people with a positive outlook tend to have higher levels of psychological well-being and self-esteem. This result is in agreement with the study by Fernández-Abascal and Martín-Díaz (2021), which also found a correlation between a positive outlook and psychological well-being. However, it is worth noting that this study does not elaborate on the specific aspects of a positive attitude towards the world. It focused on the overall impact of a positive worldview on psychological well-being, without paying attention to specific aspects of this attitude that can affect psychological stability and overall emotional state. While both studies support the general conclusion that a positive attitude to the world is important for psychological well-being, they address this issue from different perspectives and provide differing degrees of detail.

This study highlights an inverse relationship between the level of 'subordination to the world' and psychological well-being ($r=-0.377$, $p=0$). In other words, a higher degree of submission to external circumstances is associated with lower life satisfaction and diminished well-being. This may be attributed to excessive conformity and the internalisation of modest or externally imposed values, which hinder personal growth and self-realisation. This is in agreement with the results of a study by Fatehi et al. (2020), which also revealed the negative impact of expressed collectivism on the level of psychological well-being. Although both studies considered the impact of worldview factors on psychological well-being, they approached this issue from different perspectives. The present study focused on the influence of the 'subordination to the world' factor, while the other examined the influence of 'individualism' and 'collectivism'. Thus, both studies complement each other, emphasising the importance of self-realisation and independence in the context of psychological well-being.

The present study also found that the 'harmony with the world' factor had an average level of association with psychological well-being and a weak level of association with life satisfaction. This result is consistent with the findings of a study by Bartram (2021), which also explored the relationship between certain aspects of an individual's worldview and their psychological well-being. Both studies found that ideological harmony affects a person's emotional state and overall well-being. However, it is worth noting that in the present study, attention was focused on the factor 'harmony with the world', while in the other study, the focus was on the aspect of 'social interaction'. This difference in approaches indicates exactly how worldview can affect psychological well-being, because internal harmony can be more important for life satisfaction than external interaction. Although both studies confirm the relationship between worldview and mental state, their approaches to analysing this relationship differ, which may reflect different aspects of the impact of worldview on psychological well-being, depending on the context and circumstances.

One of the important points to be noted from the results of the present study is that 'partnership with the world' had the highest correlation coefficient with psychological well-being and life satisfaction. Individuals who developed a harmonious relationship with the

world around them showed greater psychological stability and a greater sense of satisfaction with their lives. It is worth noting that the concept of ‘partnership with the world’ includes not only interactions with other people but also the perception of the surrounding world as friendly, favourable and meaningful. These results are consistent with the findings of a study by Extremera et al. (2020). Those researchers noted that active participation in social interactions, the development of positive interpersonal connections and a positive view of the world as a place where a person can develop and achieve success contribute to the development of ‘partnership with the world’. Both studies showed that interacting with the world based on mutual understanding, support and a positive attitude towards the environment is a key aspect of mental health. This approach can help a person feel more emotionally stable and able to solve the problems that arise in their life, contributing to an overall sense of happiness and well-being.

Although the present study offers valuable insights into the relationships between a positive worldview and psychological, social and physiological well-being, it is important to acknowledge that the quasi-experimental design did not entail the direct manipulation of variables or the inclusion of control groups. Accordingly, the findings should be interpreted as correlational rather than causal.

As discussed, a positive outlook can have a major impact on an individual’s overall well-being. People with a higher level of positive worldview show a greater tendency to experience positive emotions and exhibit greater resilience in solving life’s difficulties. Compared with people with a negative outlook, they usually show greater inner strength and willingness to overcome stressful situations, which contributes to their psychological resilience. It is especially important to note that people with a higher level of positive outlook are able to maintain optimism and a positive attitude even in difficult life circumstances, which allows them to better cope with life’s challenges and achieve a greater level of satisfaction from life. Such results point to the importance of individuals developing and maintaining a positive outlook as one of the key factors for achieving overall well-being and happiness in their lives.

Conclusions

To understand the impact of worldview on the psychological well-being of an individual, in this study I analysed various aspects of individual worldview, such as beliefs, values, the ability to accept others and oneself, adaptation to the environment, worldview plasticity and openness to experience.

It was noted that these aspects may reflect an individual’s worldview and features of the individual’s attitude to themselves and the world around them. The analysis resulted in the creation of a six-component factor structure of worldview, with each factor reflecting certain features or models of perception and attitudes to the world. The “harmony with the world” factor describes a balanced interaction with the world, where a person coordinates

their positive personal qualities with their environment and meets their needs. 'Cohabitation with the world' determines the existential fullness of the individual and their adaptability to their environment. 'Subjugation to the world' and 'domination over the world' describe models where the individual retreats to social rules or strives for dominance. The 'partnership with the world' factor includes critical thinking and contributes to the development of partnerships with the environment. The final factor, 'friendship with the world', reflects the development of trust in the world and an idealistic perception of the world. The results of the study confirm the important influence of ideological factors on psychological well-being and life satisfaction. The factors 'harmony with the world' and 'cohabitation with the world' show a high correlation with both aspects of well-being, while 'submission to the world' has a negative impact on psychological well-being. The 'friendship with the world' factor also shows an important link with psychological well-being and life satisfaction. This indicates the importance of ideological attitudes in the development of well-being. The strongest association with well-being was observed in the 'cohabitation with the world' factor, which indicates the importance of successfully adapting to the environment based on one's own values and sense of self-worth. This model contributes to the existence of a person in a world where they value themselves and others, understand the rules of life, and are able to adapt to them.

The study found that a positive outlook contributes to improved physical health and overall well-being, confirmed the link between an optimistic attitude to life and stress reduction, and described the impact of a positive worldview on immunity and a healthy lifestyle. The results of a survey using the Life Events Scale were considered, and it was established that the highest level of stress is linked with the death of a loved one, while the lowest level of stress is linked with pregnancy or the birth of a child. A statistically significant correlation was found between stress levels and blood pressure readings, and regular physical activity was found to reduce systolic pressure. In common with the results of similar studies, it was found that a positive outlook has a major impact on a person's overall well-being and contributes to improving physical and psychological health.

Limitations of the study include the influence of external factors, such as the individual characteristics of participants, their social environment, and historical context, which may affect the results. Future research should focus on establishing how age, professional aspects and sociocultural factors affect various aspects of a person's well-being.

References

-
- Bartram, D. (2021). Age and life satisfaction: Getting control variables under control. *Sociology*, 55(2), 421–437. <https://doi.org/10.1177/0038038520926871>
- Chykhantsova, O. A. (2021). *Psychology of resilience building personalities*. Kyiv: G.S. Kostiu Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/avtoreferat-chihancova_1630334393.pdf

- Clausen, T., Pedersen, L. R. M., Andersen, M. F., Theorell, T., & Madsen, I. E. H. (2022). Job autonomy and psychological well-being: A linear or a non-linear association? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 31(3), 395–405. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2021.1972973>
- Colenberg, S., Appel-Meulenbroek, R., Romero Herrera, N., & Keyson, D. (2021). Conceptualizing social well-being in activity-based offices. *Journal of Managerial Psychology*, 36(4), 327–343. <https://doi.org/10.1108/JMP-09-2019-0529>
- Desmond, H., Ariew, A., Huneman, P., & Reydon, T. (2023). The varieties of Darwinism: Explanation, logic, and worldview. <https://philsci-archive.pitt.edu/22097/1/Varieties%20of%20Darwinism%20-%20preprint.pdf>
- Dmytrotsa, O. (2020). *Physiological bases of physical and mental health*. Luts'k: Lesya Ukrainka Volyn National University. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18708/1/fhiziol_psyh.pdf
- Enayat, H., Momeni, M., Khajehnoori, B., & Rajabi, M. (2022). Predicting social problem-solving strategies based on the level of social well-being and spiritual health in girls and boys ready to marry. *Health, Spirituality and Medical Ethics*, 8(4), 227–234. <https://baharnekou.ir/wp-content/uploads/2023/10/strategies.pdf>
- Extremera, N., Sánchez-Álvarez, N., & Rey, L. (2020). Pathways between ability, emotional intelligence, and subjective well-being: Connections through cognitive emotion regulation strategies. *Sustainability*, 12(5), 2111. <https://doi.org/10.3390/su12052111>
- Fatehi, K., Priestley, J. L., & Taasobshirazi, G. (2020). The expanded view of individualism and collectivism: One, two, or four dimensions? *International Journal of Cross-Cultural Management*, 20(1), 7–24. <https://doi.org/10.1177/1470595820913077>
- Fernández-Abascal, E. G., & Martín-Díaz, M. D. (2021). Longitudinal study on affect, psychological well-being, depression, mental and physical health, prior to and during the COVID-19 pandemic in Spain. *Personality and Individual Differences*, 172, 110591. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110591>
- Gruzinova, K. M. (2022). Worldview factors of personal well-being. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University, Series: Psychology*, 33(72(5)), 1–8. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/01>
- Guerrini Usubini, A., Varallo, G., Granese, V., Cattivelli, R., Consoli, S., Bastoni, I., Volpi, C., Castelnuovo, G., & Molinari, E. (2021). The impact of psychological flexibility on psychological well-being in adults with obesity. *Frontiers in Psychology*, 12, 636933. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.636933>
- Hanawi, S. A., Saat, N. Z. M., Zulkafly, M., Hazlenah, H., Taibukahn, N. H., Yoganathan, D., Abdul Rahim, N. N., Mohd Bashid, N. A. A., Abdul Aziz, F. A., & Low, F. J. (2020). Impact of a healthy lifestyle on the psychological well-being of university students. *International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Sciences*, 9(2), 1–7. <https://ijpras.com/storage/models/article/Ukm0xb9ZMZdnGWBP3lsquReaUoGe1DlqiDljvcXH-stF19VdDS45YoyYJKLa2/impact-of-a-healthy-lifestyle-on-the-psychological-well-being-of-university-students.pdf>

- Hernández-Torrano, D., Ibrayeva, L., Sparks, J., Lim, N., Clementi, A., Almukhambetova, A., Nurtayev, Y., & Muratkyzy, A. (2020). Mental health and well-being of university students: A bibliometric mapping of the literature. *Frontiers in Psychology*, 11, 01226. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01226>
- Ilnytska, A. O. (2022). *Psychological well-being of the modern Ukrainian family*. Zhytomyr: Polissia National University. <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/13426>
- Jabbarova, L. V. (2019). *Peculiarities of the relation between psychological well-being and personal and social identity*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9780/1/Dhjabbarova%20Liliiia%20Volodymyrivna%202020.pdf>
- Jahanbakhsh, S., & Zarrin, S. A. (2022). Predicting social well-being according to mindfulness, social identity, and spirituality in students of University of Qom in the academic year of 2020-2021. *Health, Spirituality and Medical Ethics*, 9(1), 49–56. <https://philpapers.org/rec/JAHPSW>
- Kagdipa, N., & Rubskyi, V. (2020). Ideological basis of the psychological well-being of the individual. *Psychology: Reality and Perspectives*, 14, 90–96. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi14.155
- Katmah, R., Al-Shargie, F., Tariq, U., Babiloni, F., Al-Mughairbi, F., & Al-Nashash, H. (2021). A review on mental stress assessment methods using EEG signals. *Sensors*, 21(15), 5043. <https://doi.org/10.3390/s21155043>
- Katsantonis, I. (2020). Factors associated with psychological well-being and stress: A cross-cultural perspective on psychological well-being and gender differences in a population of teachers. *Pedagogical Research*, 5(4), em0066. <https://doi.org/10.29333/pr/8235>
- Koshova, S. P., Hbur, Z. V., & Kolomoyets, A. V. (2021). Research of psychological readiness of doctors to adaptive training. *Wiadomości Lekarskie*, 74(3), 572–577. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33843615/>
- Lazeba, Y. S. (2021). The structure of subjective well-being: Modern and classical approaches. In *A Collection of Scientific Proceedings of the International Scientific and Practical Online Conference “Synergistic Approach to the Design of a Person’s Life Space”* (pp. 160–163). Poltava: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/36_конф.2021.pdf
- Lukashenko, Y. I. (2023). Coherence as a neurobiological component of human emotional intelligence. In *The XXIV International Scientific and Practical Conference “Current Scientific Opinions on the Development of Current Education”* (pp. 257–261). Milan: European Conference. <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/05/Current-scientific-opinions-on-the-development-of-current-education.pdf#page=258>
- Monfared, M., Hashemzahi, N., & Shekarbeagi, A. (2021). Study of social well-being and related sociological factors among the citizens of Ilam province. *Journal of Economic and Developmental Sociology*, 10(1), 53–77. <https://doi.org/10.22034/jeds.2021.41053.1442>
- Navarro-Carrillo, G., Alonso-Ferres, M., Moya, M., Valor-Segura, I. (2020). Socioeconomic status and psychological well-being: Revisiting the role of subjective socioeconomic

- status. *Frontiers in Psychology*, 11, 1303. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01303>
- Otych, D., & Chaban, I. (2022). Psychological peculiarities of subjective well-being of adults. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series: Psychological Sciences*, 63(18), 32–42. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.18\(63\).04](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2021.18(63).04)
- Ozamiz-Etxebarria, N., Dosil-Santamaria, M., Picaza-Gorrochategui, M., & Idoiaga-Mondragon, N. (2020). Stress, anxiety, and depression levels in the initial stage of the COVID-19 outbreak in a population sample in the northern Spain. *Reports in Public Health*, 36(4), e00054020. <https://doi.org/10.1590/0102-311X00054020>
- Paskevskaya, Y. (2023). Resilience as a psychological functional resource preservation of mental health of staff in the system professional activities of penitentiary institutions. In *Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference “Psychosocial Resources of Personal and Social Development in the Era of Globalization”* (pp. 121–124). Ternopil: West Ukrainian National University. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49184/1/36ірник%20II%20Міжнар.конф.%202023%2B.pdf>
- Petrovskaya, I. (2020). Social and psychological factors of civic identity formation of an individual. *Collection of Scientific Papers “Problems of Modern Psychology”*, 49, 269–295. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49.269-295>
- Putra, A. S. B., Kusumawati, E. D., & Kartikasari, D. (2023). Psychological empowerment and psychological well-being as job performance mediators. *Journal of Business Management and Economic Development*, 2(01), 127–141. <https://doi.org/10.59653/jbmed.v2i01.372>
- Ratushna, T. O. (2020). *The influence of value orientations on the feeling of subjective well-being of the individual*. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/1831/1/Ратушна%20Т.О..pdf>
- Riff, C. D., Boylan, J. S., & Kirsch, J. A. (2021). Eudaimonic and hedonic well-being: An integrative perspective with linkages to sociodemographic factors and health. In *Measuring Well-Being: Interdisciplinary Perspectives from the Social Sciences and the Humanities* (pp. 92–135). New York: Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197512531.003.0005>
- Saadeh, M., Welmer, A. K., Dekhtyar, S., Fratiglioni, L., & Calderón-Larrañaga, A. (2020). The role of psychological and social well-being on physical function trajectories in older adults. *The Journals of Gerontology: Series A*, 75(8), 1579–1585. <https://doi.org/10.1093/gerona/glaa114>
- Sapon, Zh. V. (2023). *The category of happiness in modern psychology*. Kyiv: Kyiv National Linguistic University. http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/3735/Сапон%20Ж.В._ПЦ%2002-21%202.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Schønning, V., Hjetland, G. J., Aarø, L. E., & Skogen, J. C. (2020). Social media use and mental health and well-being among adolescents – A scoping review. *Frontiers in Psychology*, 11, 01949. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01949>
- Stepanenko, S., Teslenko, M., & Nakonechna, V. (2022). Economic-psychological conceptual fundamentals of the happiness phenomenon understanding within the

- interdisciplinary paradigm. *Psychology and Personality*, 12(1), 60–84. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.1.252053>
- Suprun, A. G., & Salnik, S. S. (2020). Harmonization of physical and spiritual health as a guarantee of quality of human life. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 11(4), 138–142. <http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog2020.04.138>
- Telcharov, O. (2021). The implicit theory of mind in the dependence on psychoactive substances and under standard conditions. *Collection of Research Papers “Problems of Modern Psychology”*, 52, 225–252. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2021-52.225-252>
- Usán Supervía, P., Salavera Bordás, C., & Murillo Lorente, V. (2020). Exploring the psychological effects of optimism on life satisfaction in students: The mediating role of goal orientations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 7887. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217887>
- Viac, C., & Fraser, P. (2020). *Teachers’ well-being: A framework for data collection and analysis*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c36fc9d3-en>
- Volynchuk, O. (2022). Psychological space and personal boundaries formation as a factor of students’ psychological well-being. *Psychology and Personality*, 12(2), 128–138. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265491>

THE IMPACT OF A POSITIVE WORLDVIEW ON QUALITY OF LIFE: ASPECTS OF PSYCHOLOGICAL, SOCIAL AND PHYSIOLOGICAL WELL-BEING

Prof. Dr. Liana Spytska
Kyiv International University, Ukraine

Summary

In the context of an increasingly stressful world, it is crucial to gain insight into the factors that contribute to an individual's quality of life. This study examined the influence of a positive worldview on psychological, social and physiological well-being. In light of the prevalence of stress, depression and social insecurity, with this research, I sought to ascertain whether a positive outlook can serve as a buffer against these challenges and promote overall well-being.

The research employed a mixed methods approach, utilising a quasi-experimental design, correlation studies, and factor and regression analyses. The participants were evaluated on a number of dimensions pertaining to their outlook, including 'basic beliefs', 'openness to new experiences', 'values', 'existential fulfilment', 'interaction with others', 'self-acceptance' and 'adaptability to the world'. Physiological assessments comprised an evaluation of health indicators and stress levels, with a particular focus on the cardiovascular system and responses to stressful situations.

The data analysis resulted in the formulation of a factor structure of worldview, comprising six principal elements: 'harmony with the world', 'interaction with the world', 'subordination to the world', 'dominance over the world', 'partnership with the world' and 'friendship with the world'. The findings indicated a direct positive correlation between psychological well-being and factors such as 'interaction with the world', 'friendship with the world' and 'harmony with the world'. Conversely, an inverse relationship was observed between well-being and the factor 'submission to the world'.

The findings demonstrate that a positive worldview is an important predictor of emotional stability, enhanced social relationships and a reduction in physiological issues. Individuals with a positive outlook demonstrated reduced stress levels, which had a beneficial impact on their cardiovascular health and overall physical condition. The study highlights the significance of ideological factors in the development of psychological well-being and social connections.

In conclusion, the research demonstrates the major influence of a positive worldview on various aspects of an individual's life. By fostering harmony, interaction and friendship with the world, individuals can enhance their psychological resilience, strengthen social bonds and improve physiological health. These findings indicate that interventions designed to foster a

positive worldview may represent an effective strategy for promoting overall well-being in the context of contemporary societal stressors.

Keywords: *positive worldview; psychological well-being; physiological health; quality of life; stress.*

Liana Spytska, full doctor in psychology, professor at the Department of Psychology and Pedagogy at Kyiv International University. She is the Silver Prize Winner of Europe, Asia and Africa in Science at the I International Scientific Championship of Europe, Asia and Africa in Dubai, 2023. Also, she is the World Champion in Science at the First World Science Championship in Dubai, 2023. Her research interests include psychology, mental health, diagnosis and treatment of mental disorders.

SOCIALINĖS GEROVĖS TYRIMAI

2025, 23(1)

Mokslo darbai

Redagavo UAB „Skrivanek“

Maketavo Martynas Švarcas

Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, Vilnius

Puslapis internete: www.mruni.eu

El. paštas: mrulab@mruni.eu

SOCIAL INQUIRY INTO WELL-BEING

2025, 23(1)

Research Papers

Editor: UAB „Skrivanek“

Layout: Martynas Švarcas

Mykolas Romeris University

Ateities 20, Vilnius

Website: www.mruni.eu

E-mail: mrulab@mruni.eu

